

પુસ્તક ર જી.

પૂજાપ્રેમી જૈન બંધુઓને
અતિ ઉપયોગી

શ્રી હનેન્દ્ર દર્શન-પૂજા
વિધિ.

ઝપાવી પ્રગટ કરનાર,
શ્રી વીરવિદ્યાસેજક સભા.

પાલણપુર (ગુજરાત)

કિંમત ર. ૦-૬-૦ (પોસ્ટેજ સહિત)

નિકમ સં. ૧૯૭૫

વીર સં. ૨૪૪૫

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાસિદ્ધિ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૩૯૫ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ અ ને ૦૫ દશનિ પ્રમ

વિષય ૮૩૬:૬૯૪

રીચીરોડના પુલ નીચે આવેલા "શ્રી જૈન વિદ્યાવિજય"
શ્રી. પ્રેસમાં શા. પોપટલાલ અમથાલાલએ છાપી.

અમદાવાદ.

પુસ્તક ૨ જી.

પારીં મણિલાલ ખુશાલચંદ
સંગૃહિત

શ્રી જનંદ્ર દર્શન પૂજા વિધિ.

આવૃત્તિ ૧ લી.

પ્રત ૫૦૦.

પ્રગટ કર્તા

શ્રી વીરવિદ્યાતેજક સભા.

પાલણપુર (દેશ ગુજરાત)

વિક્રમ સં. ૧૯૭૫

વીર સં. ૨૪૪૫.

કિંમત રૂ. ૦-૮-૦ (પોષ્ટેજ સહિત)

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈ-સંગ્રહ
૩૯૫

સંબોધસિત્તરી.

આ ગ્રંથ અર્ધા આનાની ટીકીટ મોકલવાથી
“શ્રી વીરવિદ્યોત્તેજક સભા-મુઠ પાલણુપુર” એ
સરનામે મલી શકશે.

અશુદ્ધિ સંબંધિ સૂચનાઓ.

—(૦)—

પા. ૩૩ લી. ૧૩ મી— “કાઈ જગ્યાએ” ને બદલે
“સ્નાત્રપ્રસંગે કાઈ જગ્યાએ” એમ વાંચવું.

પા. ૩૪ લી. છેલ્લી ચાર— જે બે દુહા ભગવાનને
ગભારામાં પધરાવ્યા બાદ કહેવાના લખ્યા
છે તેને બદલે તે દુહા ભગવાનને ગભારા-
માંથી લઈ બહાર પધરાવતી વખતે કહેવાના
જનશ્રુવા.

પા. ૩૭ લી. ૧૦ મી— “ પંચજ્ઞાન ” ને બદલે
“પંચમજ્ઞાન,, વાંચવું.

પા. ૪૧ કલમ ૩૫ મી—તિલક કરવાની ભાવના
આરિસામાં જોઈને તિલક કરતી વખતે પણ
ભાવતી. એવો અર્થ જનશ્રુવો.

પા. ૪૮ લી. ૬ મી— “આળમાં ઘણું ભરેલાં” ને
બદલે “ચાળના ચાળ ભરેલાં” એમ વાંચવું.

પા. ૫૦ લી. ૬ ઠી—“જે ભાગ ખગડેલો હોય તે સંભાળ પૂર્વક એવી રીતે ગોઠવવો કે” એ વાક્યાને સ્થાને “જે ભાગ ખગડેલો હોય તે દુર કરી સુધરેલા ભાગને એવી રીતે ગોઠવવો કે” એમ વાંચવું.

પા. ૫૮ લી. ૯ મી—“ખંધ બેસતાં કરાવવાં” ને બદલે “ખંધ બેસતાં કરાવવાં અને સુધરાવવાં” એમ વાંચવું.

પા. ૬૪ લી. ૭ મી—“ફળ નિસંગ ” ને બદલે “ફળની સંગ” વાંચવું.

પા. ૭૭ કલ્પ ૭૧ ની પાંચ લીટીઓમાં—પ્રતિ-માજનાં આભૂષણ ઇત્યાદિને પગ અને કપડું, તથા પૂજનાં વાસણોને પગ અડવો જોઈએ નહિં, એવો અર્થ સમજવો.

પા. ૯૬ લી. ૬ ઠી—અષ્ટમંગલિકના આલેખેલા પાટલા”ને બદલે “અષ્ટમંગલિકની આલેખેલી ધાતુની પાટલી” એમ સમજવું.

પા. ૬૭ લી. ૧૪ મી—“તે વખતે પણ” એ વા
ક્રયમાં “પણ” શબ્દ વડે ચંદન પૂજન-પુષ્પ
પૂજા અને વસ્ત્રપૂજા વખતે રાજ્યાવસ્થા ભાવ-
વાનું સૂચવ્યું છે,

પા. ૧૦૩ લી. ૧૫ મી—“શાસ્ત્રમર્યાદા” ને બદલે
“રૂઢી” વાંચવી.

પા. ૧૧૬ લી. ૧૩ મી—“સુક્તિ” ને બદલે “મુ-
ક્તિ” વાંચવું.

પા. ૧૨૧ લી. ૯ મી—એ નવમી લીટીને ૧૬ મી
લીટીને સ્થાને વાંચવી.

પા. ૧૨૩ લી. ૨ મી—“અક્ષતં યજામહે”
ને બદલે “ફલં યજામહે” વાંચવું.

પા. ૧૩૦ લી. ૮ મી—દિવ્યધ્વનિના અર્થ
“ દેવો ભગવંતની વાણીને વાંસળી વગેરેના
મધુરસ્વરથી પૂરે ” એમ સમજવો.

પા. ૧૪૮—૧૧૩ મી કલમમાં જે આલંબન કહ્યાં છે ત્યાં “ પ્રતિમા સન્મુખ દષ્ટિ રાખી પ્રતિમાનું ચિંતવન કરવું તે પ્રતિમાલંબન ” એટલું અધિક વાંચવું.

પા. ૧૫૦ લી. ૭ થી—“ જ્યવિઅરાયની પહેલી ૩ ગાથા ગણુધરકૃત છે માટે હાથ લલાટે લગાડવા, અને છેલ્લી જે ગાથા પૂર્વાચાર્યકૃત છે માટે હાથ નીચે ઉતારવા ” એમ (તે લખાણ) કારણરૂપે ન જાણવું.

પા. ૧૫૭ લી. ૧૧ મી—“ ભીત્યાદિકનો ” એટલે ભીંત વગેરેનો.

પા. ૧૫૮ લી. ૧ લી—“ ઉધીની માફક ” એટલે પૈડાની નાભિમાંથી નિકળતા જે આરાના આકારની માફક એવો અર્થ જાણવો.

પા. ૧૬૫ લી. ૩ જી—“ આનુપૂર્વી, ” એ શબ્દથી પૂર્વાનુપૂર્વી—પશ્ચાનુપૂર્વી—અને અનાનુપૂર્વી એ ત્રણે ભેદ જાણવા. કારણ કે નવપદ-

દિની ડીપમાં એ ત્રણે ભેદના અંક ગોઠવેલા હોય છે.

પા. ૧૬૮ લી. ૫ મી—“ નવમા પારાના રંગનો અથવા ”ને બદલે “ નવમા પારાથી જુદા રંગનો તેમજ ” એમ વાંચવું!

પા. ૧૭૦ લી. ૨ જી—“ તે સર્વ ”ને બદલે “ તે સર્વનું ” અને મિચ્છામિ દુક્કડં ” ને બદલે “ મિચ્છામિ દુક્કડં દઉં છું ” એમ વાંચવું.

પા. ૧૮૮ લી. ૭ મી—“ આહાર ” એટલે આર (ખેળ) જાણવો. આગળ ૨૬૦ મે પાને પણ એજ અર્થ જાણવો.

પા. ૧૯૨ લી. ૬ ટી—“ સર્વથા અયોગ્ય ” ને બદલે “ સર્વથા યોગ્ય ” વાંચવું.

પા. ૧૯૫ લી. ૮ મી—“ પરંતુ ” ને બદલે “ પરંતુ કેટલીક વખત ” વાંચવું.

પા. ૧૯૬ લી. ૮ મી—“ કરવાની મહેનત ” એ શબ્દો ન વાંચવા.

ખા. ૨૦૮ લી. ૪ થી—“ વળા ”ને બદલે “કા-
રણ ” વાંચવું.

ખા. ૨૧૩ લી. ૧૨ મી—“ કરી શકે ” ને બદલે
“ ન કરી શકે ” વાંચવું.

ખા. ૨૧૫ લી. ૪ થી—“ ગોત્રીઓને ” એ શબ્દ
ન વાંચવો.

ખા. ૨૧૬ લી. ૧-૨—પરદેશમાં રહેલાને પણ
જન્મ સૂતક લાગે એવો જે ભાવ લખ્યો છે
તેને બદલે પરદેશમાં રહેલાને જન્મસૂતક ન
સંભવે એવો ભાવ સમજવો.

ખા. ૨૨૬ લી. ૧૩ મી—એ સ્કુટનોટ ૨૨૮ મા
પાનાની ૧૪ મી લીટીના “ ઢાંકણની ” એ
શબ્દ સંબંધિ જાણવી.

ખા. ૨૩૫ લી. ૮ મી—“ ઘણા બાધઓ ” ને
બદલે “ ઘણી બાધઓ ” વાંચવું.

ખા. ૨૪૩ લી. ૧૨ મી—શાસન (એટલે શિક્ષા
જાણવી.)

પા. ૨૪૬ લી. ૮ મી—“ પૂરીને જવું ” ને બદલે
“ પૂરવું ” વાંચવું.

પા. ૨૫૧ લી. ૧૦ મી—“ ઉતારવો ” ને બદલે
“ કરવો ” વાંચવું.

પા. ૨૬૫ લી. ૧૩ મી—“ તેથી ઘી ” એ શબ્દો
ન વાંચવા.

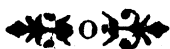
પા. ૨૭૭ લી. ૭ મી—“ હાજર હોય ” ને બદલે
“ હાજર ન હોય ” વાંચવું.

પા. ૨૮૨ લી. ૧૫ મી—“ અથવા ધૂળ રેતીરાળી
જગ્યામાં ” એ વાક્ય ન વાંચવું.

પ્રસ્તાવના.

શરૂઆતમાંજ વાંચકગણને વિચાર થવા સંભવ છે કે આવા નાનકડા પુસ્તકને વળી પ્રસ્તાવનાની શી જરૂર છે? તેનું સમાધાન એ છે કે-કોઈપણ પુસ્તક અથવા ગ્રંથ વગેરે લખવાનો શું હેતુ છે? તથા તે પુસ્તકોમાં શું શું બાબતો આવેલી છે? તેનો હુંક સારાંશ, સમજવાનું સાધન પ્રસ્તાવના-ઉદ્દેશ-તથા ઉપોદ્ધાત વગેરે હોય છે, કારણ કે તેમાં તે બાબતોનો સમાવેશ થઈ જાય છે, અને તે માટેજ આ પુસ્તકની પ્રસ્તાવના લખવી દુરસ્ત ધારી છે.

આ પુસ્તક લખવાનો હેતુ એ છે કે-શ્રી પરમાત્માની ભક્તિને અંગે કેટલીએક બાબતોની અજ્ઞાનતા હોવાથી, તથા ઉપયોગની શૂન્યતાથી શ્રીપરમાત્માપ્રત્યે કેટલીએક અવિધિ આશાતનાઓ

અને અવિનય થવાનો સંભવ હોય છે, અને તેથી
 યથાર્થ (ઈષ્ટ) લાભ પ્રાપ્ત થતો નથી, એટલુંજ
 નહિ પણ કદાચિત્ ગેરલાભ થવાનો સંભવ હોય
 છે, તેથી તેવી ખાખતો જણાવવાને માટે, તથા
 હંમેશના પૂજા કરનાર ખંધુઓ અષ્ટપ્રકારી પૂજા-
 માંથી ઘણા ખરા પ્રકારની પૂજા કરે છે, પરંતુ
 તેમાંની એક બે પ્રકારની પૂજાના અન્નણુપણાથી
 અષ્ટકારી પૂજા અધૂરી કરે છે, તો તેઓ પણ
 અષ્ટપ્રકારી પૂજા સારી રીતે સમજીને સંપૂર્ણ કરી
 શકે, તથા અન્નણુપણાથી કેટલીએક ગેરવ્યવસ્થા
 થાય છે તે પણ ટળી શકે એ હેતુથી આ નાનું
 પણ અતિ ઉપયોગી અને કલ્યાણમાર્ગદર્શક પુસ્તક
 આપ સુઝાનનોના સન્મુખ રજુ કરી કૃતાર્થ થાઉં છું.

કેટલાએક ખંધુઓ એમ સમજે છે કે પૂજા
 વગેરે ધર્મકૃત્ય અવિધિએ કરવા કરતાં ન કરવું
 તેજ શ્રેષ્ઠ છે, પરંતુ તે ભાધઓએ જાણવું જોઈએ
 કે એ સમજવું સર્વથા ગેરવ્યાજબી છે, કારણ કે
 શ્રી સિદ્ધાંતમાં તો—

અવિહિકયા વર મકયં,
 ઉસ્સુયવયગં મળંતિ સન્વન્નૂ
 અકણ ગુરુ પચ્છત્તો,
 કણ લહુ પચ્છત્તો હોઈ ॥ ૧ ॥

અર્થ—“ અવિધિએ કર્યા કરતાં નહિ કરેલું
 ધર્મકાર્ય શ્રેષ્ઠ છે ” એ વચનને સર્વજ્ઞ ઉત્સુત્ર
 વચન કહે છે, કારણકે અવિધિએ કરેલ ધર્મ
 કૃત્યનું લઘુ પ્રાયશ્ચિત્ત (એછા દંડ) આવે
 છે, અને સર્વથા નહિ કરનારને તો મોટું
 પ્રાયશ્ચિત્ત (મહા દંડ) આવે છે એ પ્રમાણે
 કહેલું છે. માટે અવિધિના ભયથી ધર્મકૃત્યને તજી
 દેવા કરતાં ધર્મકૃત્યમાં થતી અવિધિને તજવાનોજ
 ઉપાય કરવો જોઈએ. જેમ રોગાદિના ભયથી
 આહારનો સર્વથા ત્યાગ કરવા કરતાં બનતા પ્રયત્ને
 આહારમાં રહેલાં રોગનાં કારણોનોજ ત્યાગ કરવા
 ઉદ્યમ કરવો જોઈએ.

ચાલુ જમાનામાં પાશ્ચિમાત્ય કેળવણી લેનારા યુવાને જૈન બંધુઓ ધાર્મિક સંસ્કારના અભાવે શંકા કરે છે કે ભગવાનને પાણીવડે સ્નાન કરાવવાથી, કેશર ચંદન ચડાવવાથી, તથા દુપ દીપ નૈવેદ્ય ફળ વગેરે ચડાવવાથી શું ફાયદો છે ? તે તે શંકાઓને દૂર કરવા માટે પણ બનતો પ્રયત્ન આ ગ્રંથમાં કરેલો છે.

કેટલીએક આશાતનાઓ દેહરાસરના કેટલાએક કાર્યવાહકોનું દેહરાસરની સંભાળમાં પૂરતું લક્ષ્ય નહિ હોવાથી, અને કદાચ કોઇ સમજાવે અથવા સૂચના કરે તોપણ તે સંબંધિ બેદરકારી રાખવાથી, અને શક્તિ ઉપરાંત કાર્ય વ્યવસ્થાનો બોળે લેવાના સખએ બેધતાં સાધનો પૂરાં નહિ પડવાથી પણ કેટલીક આશાતનાઓ ઉભી થવા પામે છે, તેથી તેવા પ્રકારની આશાતનાઓ થવા ન પામે એ હેતુથી કાર્યવાહકોની વ્યવસ્થાના સંબંધમાં પણ કેટલીએક સૂચનાઓ કરવામાં આવી છે. તેમજ

દેહરાસરના પૂજારીઓ અને કાળે વગેરે કામકાજ કરનારા નોકરોને માટે પણ મારી અનુભવેલી આશાતનાઓ દૂર કરવા સંબંધિ સૂચનાઓ ખાસ જુદીજ કરવામાં આવી છે. તો તેઓ એ સૂચનાઓનો યોગ્ય અમલ કરે અથવા કાર્યવાહકો તેઓની પાસે યોગ્ય અમલ કરાવે તો મારો ગ્રંથ લખવાનો હેતુ સફળ થયો માનીશ.

આ ખાખતમાં નોકરોના ધારા ધોરણ કાયદાના રૂપમાં લખાયેલ હોવાથી વાંચકવર્ગને સ્વાભાવિક વિચાર થશે કે આપણું કયું રાજદરબારી કામ છે કે તેવા ધારા ધોરણોની આવશ્યકતા હોઈ શકે ? તેનું સમાધાન એ છે કે તેવા નિયમ વગેરેનું બંધારણ ને નથી હોતું તો પૂજારીઓ વગેરે ઘણાજ બેદરકારીથી કામ કરે છે, અને તેના પરિણામે કેટલેક ઠેકાણે ચાલુ ગ્રંથમાં દર્શાવ્યા મુજબ અનેક પ્રકારની અવિધિ આશાતનાઓ ઉભી થાય છે. જેમકે કેટલાએક પૂજારીઓ પખાલ પણ બરાબર કરતા

નથી, ઘણી વાર કેશરની પૂજા પણ રહી ગયેલી
 હોય છે. વળી કેટલાએક પોતાને કામે પરગામ
 વગેરે જાય તો પોતાની સ્વતંત્રતા પ્રમાણે બીજા
 ગમે તેવા માણસને કામ સોંપી ચાલ્યો જાય અને
 તેથી દેહરાસરના કાર્યોમાં અનેક અવ્યવસ્થા થવા
 પામે, વળી અવશ્ય કાર્ય જે પૂજા કરવી તેમાં
 પણ અનેક જાતના ગોટાળા વાળે, તેના પરિણામે
 શ્રી પ્રતિમાજીની પણ અત્યંત આશાતના થાય છે.
 બીજાં કાર્ય રહી ગયાં હોય તો વખતે બીજે દિવસે
 થઈ શકે, પરંતુ પૂજા રહી જાય તો બીજે દિવસે
 શી રીતે બની શકે? તેથી તેવી આશાતના દૂર કરવા
 તથા નોકરો ઉમંગથી સારી રીતે કામ કરે
 તે માટે ગ્રંથમાં દર્શાવેલા ધારા ધોરણો રાખવાં
 વ્યાજબી જણાય છે. કારણ કે આ પુસ્તકમાં
 લખાયેલી ખરી બાબતો મારી જાતે અનુભવેલી
 છે. તેથી તે બાબતો બીજાના જણવામાં આવે
 તો લાભ થઈ શકે તેમ જાણી તે સર્વ બાબતોનો
 સંગ્રહ કરી આ પુસ્તક બહાર પાડ્યું છે.

પુનરી તથા કાળે વગેરે કામ કરનારના કામકા-
જની તપસીલમાં જણાવેલી કેટલીક બાબતો મુજબ
આવકોએ પણ વર્તવાની જરૂર છે, તેથી તેઓએ
પણ તે બાબતોમાં પૂરતું લક્ષ્ય આપવું, અને
આવકોની સૂચનાઓમાં જે પૂનરીઓને યોગ્ય
હોય તે ઉપર પૂનરીઓએ લક્ષ આપવું. ચાલુ
જમાનામાં ઘણા પૂનરીઓ ભણેલા પણ હોયછે,
તો દેહરાસરના કાર્યવાહકોએ તેવા ભણેલા પૂન-
રીઓને આ પુસ્તક આપવું, અને પુસ્તકમાં લખ્યા
પ્રમાણે બનતા પ્રયત્ને વર્તવા માટે ભલામણ કરવી.
અને જે પૂનરીઓ ભણેલા ન હોય તેઓને નોક-
રાના ધારા તથા તેઓના કામકાજની તપસીલ
વાંચી સંભળાવી તે પ્રમાણે વર્તવા માટે સૂચના
કરવી.

આ પુસ્તકમાંની બધી બાબતો રહેલાઈથી સમ-
જન્ય તેવી સરળ ભાષામાં વિવેચન પૂર્વક લખી
છે, છતાં પણ ઘણી બાબતો લખાણથી સમજાય
તેવી નહિં હોવાથી, અને દેશકાળને અનુસારે ફેર

ફારવાળી હોવાથી આ લઘુ ગ્રંથમાં લખી શકાય નહિ. માટે તેવી બાબતો ગુરુગમથી અથવા વિધિ રસિક પુરુષોની પાસેથી સમજવી ઉચિત છે.

આ પુસ્તકમાં જે બાબતો લખી છે તે સર્વ સાધારણ લખી છે, પરંતુ કોઈ અમુક દેશ વા સ્થાનનો આશ્રય લખી નથી, માટે બીજા કોઈ દેશવાળાઓને પોતાની અનુકૂળતા મુજબ ફેરફાર કરવાની જરૂર જણાય તો યોગ્ય ફેરફાર કરવામાં કોઈ બાધ નથી. પરંતુ મૂળ બાબતો અને તેમાં રહેલો લેખકનો આશય લક્ષમાં રાખી બને તેટલા પ્રયત્ને અર્વાધિ આશાતના ઓછી કરવા કરાવવા તરફ ખ્યાલ રાખવો એ ખાસ લલામણુ છે.

આ પુસ્તકમાં લખેલી બાબતોમાંથી જેનાથી નેટલી બની શકે તેટલી અમલમાં મુકવામાં આવશે તો હું મારો પ્રયત્ન સફળ થયો માનીશ, અને આ સિવાય બીજા ઉપયોગી બાબતો જે લાઘ્યોના ધ્યાનમાં હોય તેઓ જણાવશે તો હું પોતે બનતો

લાલ લેવા ઉત્સુક છું, અને જો બીજી આવૃત્તિ
છપાવવાની જરૂર પડશે તો તેમાં પણ દાખલ
કરી શકીશ.

આ પુસ્તક તપાસી આપનાર શાન્તમૂર્તિ મુનિ
રાજ **શ્રીકર્પૂરવિજયજી** લાખાશૈલી. શબ્દશુદ્ધિ
વગેરેની કેટલીએક હિતશિક્ષા તથા સૂચનાઓ કરી
છે તે માટે હું તેઓશ્રીનો, તથા આ પુસ્તક લખ
વા સુધારવા અને યોગ્ય સલાહ આપવા વગેરેમાં
મને મદદ કરનાર મારા બંધુઓ કાઠારી રીખવ-
ચંદ ઉજમચંદ, પુનમચંદ નિહાલચંદ, પ્રેમચંદ
કેવળચંદ, અને કલકત્તાનિવાસી ભણુશાસ્ત્રી હીરા-
ચંદ શેષકરણનો અંતઃકરણથી આભાર માનું છું.

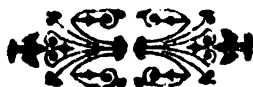
વિધિ-ઉપયોગ-અને જ્યણા સંબંધિ લખા-
ણમાં શબ્દરચના કદાચ વિરોધ પડતી અથવા
નિષેધવાચી જણાય તો તેમાં લેખકનો આશય
તેવા પ્રકારનો નથી એમ જાણવું.

આ ગ્રંથમાં હસ્ત દીર્ઘ અને ભાવાર્થની વગેરે દષ્ટિદોષથી જે ભૂલ રહી ગઈ હોય તે માટે વાંચક-વર્ગ સુધારી વાંચશે, અને હું તે સંબંધિ તથા કાંઈ જનારા વિરૂદ્ધ લખાયું હોય તે સંબંધિ મિથ્યા દુષ્કૃત હઉં છું.

દરેક વાંચક અંધુ આ પુસ્તકની ઉપયોગિતા માટે પોતાનો અભિપ્રાય જણાવશે, અને મને વધુ ઉપયોગી લાગશે તો ખીજી આવૃત્તિ દરેક દેશના લોકના ઉપયોગ માટે શાસ્ત્રો ત્રિપિમાં જપાવવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવશે.

સી. પારી. મણિલાલ ખુશાલચંદ

પાલણપુર.

સૂચના.

૨૪૪ અને ૨૬૯ માં પાનામાં બન્ને મથાળાં
એક સરખા અર્થવાળાં છપાયાં છે તે બેમાંથી
પહેલું મથાળું કાયમ ગણી બીજું મથાળું
વાંચવું નહિ.

શ્રી જિનેન્દ્રદર્શન પૂજાવિધિ.

જેનખંધુઓ તથા બહેનોએ અથથી ધૃતિ
સુધી વાંચી મનન કરી યથાશક્તિ
વર્તન કરવા યોગ્ય અમત્યની

સૂચનાઓ.

૧—પ્રભુની પૂજા ત્રણ અવસરે થાય છે.
સવારે વાસક્ષેપ પૂજા, મધ્યાન્હે ચંદન પૂજા,
ને સંધ્યાકાળે (સાંજરે) ધૂપ પૂજા, તથા
નારતી ને મંગલદીપથી દીપક પૂજા કરાય.

છે, અને ચૈત્યવંદન અથવા સ્તુતિ વગેરેથી ભાવપૂજા તો ત્રણે વખતે કરવી આવશ્યક છે.

૨—પ્રભાતમાં વાસક્ષેપ પૂજા હાથ પગ ઘોઘ શુદ્ધ કપડાં પહેરીને કરવી. (સવારે વાસક્ષેપ પૂજા ન બની શકી હોય તો વિધિ સાચવવાને માટે મધ્યાન્હકાળે ચંદન પૂજા કરતા પહેલાં જે પ્રભુને પ્રક્ષાલન (પખાલ) ન થયું હોય તે પ્રભુને પ્રથમ વાસક્ષેપ પૂજા કરીને પછી પ્રક્ષાલન કરવાનો રીવાજ જણાય છે.) વાસક્ષેપ પૂજા પ્રભુને સ્પર્શ કર્યા વિના થાય છે માટે સ્નાન કર્યાવિના વાસક્ષેપ પૂજા કરી શકાય,

૩—મધ્યાન્હકાળે ચંદનપૂજા વિગેરે આગળ બતાવવામાં આવશે તે મુજબ આઠપ્રકારે અથવા નેટલા પ્રકારે બની શકે તેટલા પ્રકારે કરવી.

૪—સાંજે ધૂપ પૂજામાં ધૂપ ઉખેંવવો, અને

દીપપૂજામાં બનતા સુધી આરતી ને મંગલ-
દીવો કરવો, અને તેમ ન બની શકે તો
છેવટે છુટા દીપકથી પણ દીપકપૂજા કરવી.

૫—પ્રભુની પૂજા કરવા ઇચ્છનારે જો દેહ-
રાસર પોતાના ઘરની નજીક હોય તો બનતા
સુધી પોતાના ઘરથી નાહીને જવું, કારણ
કે ત્યાં પોતાથી બનતી શુદ્ધી રાખી શકાય
છે, અને જ્યાં ઘણાં માણસો ન્હાનાર હોય
છે, ત્યાં જોઇએ તેવી શુદ્ધિ રાખી શકાતી
નથી, અને જો દેહરાસર પોતાના ઘરથી
દૂર હોય તો દેહરાસરના અંગે ન્હાવાની
જગ્યા હોય ત્યાં ન્હાવું.

૬—દેહરાસરના અંગે ન્હાવાની જગ્યામાં
ઘણું સ્થળે નીચેની બાબતોપર પૂરતું ધ્યાન
આપવામાં આવતું નથી, તેથી કાર્યવાહકોએ
તે પ્રમાણે વર્તાવવાને માટે ન્હવરાવનાર

તથા ન્હાનારાઓને વખતો વખત સૂચનાઓ, આપવાની ખાસ જરૂર છે, અને ન્હવરાવનાર તથા ન્હાનાર બંધુઓએ તે મુજબ વર્તવા ખાસ લક્ષ્યમાં રાખવું જોઈએ. તે સૂચનાઓ આ પ્રમાણે—

૧ ચૂલા તથા ન્હાવાની જગ્યાઓમાંથી કેટલીક વખત કાળે (કચરો-પૂજે) લેવાતો નથી, અથવા જેમ તેમ કાળે લેવાય છે, માટે બરાબર કાળે લીધા પછીજ કાર્ય થરૂ કરવું.

લાકડાં આદિકમાં જીવ જંતુ રહેવાનો સંભવ હોય છે, માટે પ્રથમ પૂજા બંધેરી જોઈ તપાસીને ઉપયોગ કરવો, પણ જેમ તેમ વાપરવાં નહિ. તેમાં પણ જો કોઈક લાકડામાંથી જીવ સાફ થાય તેમ ન હોય તો તે લાકડાને દૂર મૂકી દેવું.

૩ કેટલેક ઠેકાણે સૂર્યનો ઉજાસ (પ્રકાશ) થયા પહેલાં જ ઘણું વહેલું કાર્ય શરૂ કરવામાં આવે છે, તો બનતા સુધી દીવસ ઉઘ્યા પછી જ કાર્ય શરૂ કરવું, અને જો તેમ ન બની શકે તો દીવા વગેરેથી દરેક કાર્ય જોઈ તપાસીને જય-જ્ઞાપૂર્વક કરવું.

૪ કેટલેક ઠેકાણે પાણી ગળવા માટે એક વાસણ ઉપર લૂગડું કંઈક વખત સુધી બાંધીજ મૂકવામાં આવે છે, કે જ્યારથી કાર્ય શરૂ થાય ત્યારથી કાર્ય સંપૂર્ણ થતા સુધી પાણી તેમાં ગળાયાજ કરે, પણ તેથી સંખારાના જીવોની જયજ્ઞા થતી નથી, અને ત્રસ જીવોની હીંસાનો પ્રસંગ બને છે. માટે જ્યારે જ્યારે પાણી ગળાઈ રહે ત્યારે જે સ્થાનેથી

પાણી લાવ્યા હોય તે સ્થાને સંખારો
વાળી નાખવાનો ઉપયોગ રાખવાની
ખાસ જરૂર છે.

૫ કેટલેક ઠંડાણે પાણી ગરમ થતું હોય
તેજ વાસણમાં ઠંડુ પાણી મેળવીને
વપરાય છે, પણ તેમ કરવાથી પરસ્પર
તે બન્ને જીવોની હાની થાય છે, માટે
પ્રથમ ગરમ થયેલું પાણી એક જૂદા
વાસણમાં ઠાઠી લઈને પછી બીજું પાણી
ગરમ કરવું, અને ગરમ તથા ઠંડુ બન્ને
પાણી જુદાં જુદાં રાખી જેને જે પાણીથી
નહાવાનું હોય તેણે તેજ પાણી દેવું.
પરંતુ ગરમ પાણી અને ઠંડુ પાણી બન્ને
લેગાં કરવાં નહિ. તથા ગરમ પાણીને
એકઠમ ઘણું ગરમ કરી દેવું નહિ કે
જેથી તેમાં ઠંડુ પાણી મેળવવાની જરૂર

પડે, તેમ છતાં કઠાચ ઘણું ગરમ થઈ ગયું હોય તો જરા વખત થોભીને પણ ઠંડુ થવા દેવું. પણ ગરમ ઠંડુ ભેશું કરવું તે ઉચીત નથી.

૬ પાણી ગરમ કરવાનાં તથા ન્હાવાનાં વાસણો પ્રથમ જોઈ પૂછને પછી ધોઈ નેજ વાપરવાં.

૭ ન્હાવાનું પાણી જે જગ્યાએ ગરમ કરવામાં આવે તે જગ્યાએ મજબુત કપડાનો ચંદરવો બાંધવો જોઈએ.

૮ કાંબળીઓ તથા પૂજનાં કપડાં બહુ મલીન થયા છતાં પણ કેટલીક જગ્યાએ તે બદલવામાં ઘણો જ વિલાંબ થાય છે, પરંતુ તેવાં મલીન કપડાં પહેરીને ભગવાનની પૂજા કરવી તે ઉચીત નથી. કારણ કે પ્રભુની પૂજા કરવામાં વસ્ત્રની, મનની,

તનની અને પૂજા સામગ્રીની એ ચારે શુદ્ધિની અવશ્ય જરૂર છે, અને એ ચારે અપવિત્ર હોય, અથવા એ ચારમાંથી એક પણ અપવિત્ર હોય તો પ્રભુનો અવિનય આશાતના થાય છે. માટે તેવાં મદ્દીન થયેલાં કપડાંને તુર્તજ બદલાવવા તથા ઘોવરાવવાની અવશ્ય જરૂર છે. (બનતા સુધી તો પોતાના ધરનાંજ શુદ્ધ વસ્ત્રો વાપરવાં ઉચીત છે.)

૬ પાણી રાખવાની જગ્યાએ તથા ખાજો વગેરે સારી રીતે સાફ થતાં નહિ હોવાથી ઘણી વખતે તે જગ્યાએ લીલ ફૂલ ઉત્પન્ન થાય છે. માટે તેવી જગ્યાએને વારંવાર સાફ કરવાની જરૂર છે.

૧૦ કેટલાએક બાઈઓ દેહરાસરે ન્હાવા બેસે છે ત્યારે પૈસા તથા દાગીના વગેરે કપ

હાંમાં લઈ જાય છે. અને તે ચોરાવાથી તેઓ ૧૧ જીવને સંતાપ થાય છે. માટે જનતા સુધી તેવી કૌંમતી વસ્તુઓ સાથે લઈ જવી ઠીક નથી.

૧૧ કેટલાએક ભાઈઓ દેહરાસરની ન્હાવાની જગ્યાએ ગળકા, લીંટ, ને થુંક વગેરે નાંખે છે, તથા કાન નાક વગેરેના મેલ સાફ કરે છે, તેમજ પેસાળ પણ કરે છે તે ઘણું અઘટિત છે. માટે જનતા સુધી દેહરાસરે આવતા પહેલાંજ તેવી બાબતોની શુદ્ધિ કરીને આવવું ઠીક જણાય છે.

૧૨ કેટલાએક ભાઈઓ દેહરાસરે ન્હાવા આવે છે ત્યાં સાબુ, દહિં, લીંબુ આદિ પદાર્થોનો ઉપયોગ કરે છે. પણ તેથી ઘણા જીવોની ઉત્પત્તિ અને હાની થવાનો

સંભવ છે. માટે તેવી વસ્તુઓ ધર્મસ્થાને નહિ વાપરવા માટે કાર્યવાહકોએ પૂરતું ધ્યાન આપવાની જરૂર છે. તેમજ પોતે વાપરવી નહિ, અને ખીજાઓને નહિ વાપરવા દેવાની ગોઠવણ કરવા ખાસ બલામણુ છે. છતાં કદાચ દેશકાલાનુસાર કેાઈ કેકાણે હંમેશાં તેવી વસ્તુઓને ઉપયોગ થતો હોય તો પર્વ દીવસોમાં અને મૌઠી તીથીઓમાં તો તે વસ્તુઓ ન વાપરવી એ ઉત્તમ છે.

૭—બનતાસુધી જીનેશ્વર ભગવાનનાં દર્શન પૂજા નિમિત્તે વાપરવાની ચીજો પોતપોતાના ઘરની અને અતિ ઉત્તમમાં ઉત્તમ હોય તેવીજ વાપરવી, છતાં ન બની શકે તો તેવી જે વસ્તુઓ સંઘ તરફથી રાખવામાં આવે છે તેને પોતાના ઘરની ચીજ સમાન

મણી તે બગડે નહિ તેવી રીતે ઉપયોગ કરવો, પણ તે ચીજનું નુકસાન થાય તેવી રીતે બેઠકારીથી તે ચીજ વાપરવી નહિ. અને વાપર્યા પછી પણ તે ચીજને યોગ્ય સ્થાને સારો રીતે બાળવીને મુકવી, પણ જેમ તેમ નાંખવી નહિ.

૮—કેટલાએક બાઇઓ પેતાનાં પહેરવાનાં કપડાં દેહરાસરમાં ઉતારે છે. પણ તેમ કદવાથી આશાતના થાય છે, માટે દેહરાસરમાં કપડાં ઉતારવાં બ્યાજબી નથી; બીજે યોગ્ય સ્થાને મૂકવાં ઉચીત છે.

૯—તથા કેટલેક સ્થળે પ્રભુની પૂજાનાં કપડાં ચોરાઈ જવાના બયથી ગભારામાં રાખવામાં આવે છે, ને પૂજા કરનાર બાઇઓ ઝરતે પાણીએ ગભારામાં જઈ ગભારામાંજ (અથવા બાહેર) કપડાં બદલે છે, તે પણ

અનુચિત છે. માટે પૂજનાં કપડાં ગભારાથી બાહેર રાખવાં જોઈએ. અને શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેર્યા પછીજ ગભારામાં દાખલ થવું જોઈએ.

૧૦—તથા કેટલાએક માઇઓ પ્રભુની દ-
ષ્ટિ સામેજ કપડાં બદલે છે, તે પણ પ્રભુનો
અવિનય કર્યો ગણાય છે, માટે પ્રભુની દ-
ષ્ટિએ કપડાં બદલવાં ઉચીત નથી.

૧૧—તથા સૂઝી શુદ્ધ જગ્યાએ કે જ્યાં
પાણી જલદીં સૂકાઈ જાય, લીલકુલ ન થાય,
અને જીવરક્ષા થાય તેવી જગ્યાએ, અને
પોતાનું શરીર સાફ કરી શકાય તેટલા પા-
ણીથીજ જ્યણાપૂર્વક સ્નાન કરવું, પણ
વિના કારણે માપ વિના (અધિક) જળ
ઢાળવું નહિ. આજ કાલ ઘણા માઇઓ
ઘડે ઘડા જળ વાપરતા જોવામાં આવે છે,
તે પણ ક્ષત શરીરપર રેડવા પૂરતુંજ, બાકી

શરીર જોખએ તેવું શુદ્ધ થતું નથી. તે અનુચિત છે. માટે શરીર શુદ્ધ કરવા પૂર તુંજ પાણી વાપરવું યોગ્ય છે.

૧૨—આહાર, નિદ્રાર (ઝાડા-પેસાળ) વખતે વાપરવાથી અશુદ્ધ થયેલું કપડું પહેરીને પૂજા માટે ન્હાવું નહિ. પરંતુ ન્હાવા માટે જૂદું સ્વચ્છ કપડું રાખવું.

૧૩—ન્હાવાના ઘોંટાયાથી અથવા બીજા કોઈ પણ અશુદ્ધ કપડાથી શરીર સાફ કરવું નહિ. પણ એક જૂદું કપડું (ટુવાલ વગેરે) શુદ્ધ રાખવું, તેનાથી શરીર સાફ કરી પૂજાનાં કપડાં પહેરવાં. કેટલાએક બંધુએ. તો તદ્દન શરીર સાફ કર્યા સિવાય બીજા શરીરે કાંબલો અથવા પૂજાનાં કપડાં પહેરી લે છે, પણ તેથી કપડાં જલદી મલીન થાય છે, માટે શરીર સાફ કરીને પછી

પૂજનાં કપડાં પહેરવા ખાસ ખ્યાલમા રાખવું.

૧૪—પૂજનાં પહેરવાનાં કપડાં બહુ મૂલ્યવાળાં, સૂતરનાં, સફેદ કપડાં ઉત્તમ કદમાં છે. પણ પોતાનાં અંગોપાંગ જણાય તેવાં ખારીક કપડાં નહિ રાખતાં જરા ઘટ્ટ(જડાં) પોતનાં રાખવાં.

૧૫—પૂજનાં કાઠ્યાંતુટયાં ને મલીન વસ્ત્ર વાપરવાથી અંતઃકરણની પણ જોઈએ તેવી શુદ્ધિ રહેતી નથી, માટે અખંડ અને સ્વચ્છ કપડાંને ઉપયોગ કરવો.

૧૬—પૂજનાં કપડાં પોતાના ધરનાં ન હોય અને સંઘ તરફનાં વાપરવાં હોય તો નાહીને કાંબલ પહેર્યા પછી જ પૂજનાં કપડાં પહેરવાં, કારણ કે તે કપડાં હુમેશાં ધોવાતાં નહિ હોવાથી તે કપડાંને અડક

વાનો વ્યવહાર નથી.

૧૭—પૂજા સિવાયનાં કપડાં તથા કાંબળી પહેરીને ગભારામાં દાખલ થવું તદ્દન અનુચિત છે તેમ કરવાથી અવિનય દોષ લાગેછે.

૧૮—પૂરા પોશાક વિના ફક્ત એકલું ઘોતીયું પહેરીને, અથવા અર્ધું ઘોતીયું પહેરીને અને અર્ધું ચોઢીને ભગવંતની સન્મુખ જવું તે પણ વ્યાજબી નથી. તથા એકલી કાંબળ પહેરીને અથવા ઉઘાડે માથે જવું વ્યાજબી નથી કારણ કે તેમ કરવાથી પ્રભુની અવજ્ઞા કરવારૂપ દોષ લાગે છે.

૧૯—મંજારમાં અથવા કોઈ સારા પ્રસંગમાં અથવા રાજા વગેરે અધિકારી વર્ગની પાસે જવું હોય તો સારામાં સારો પોશાક પહેરવો જોઈએ, તો દેવાધિદેવ અથવા ભગવંતની આગળ જતાં ગમે તેવો અવ્યવસ્થિત

મેલો ઘેલો પોશાક પહેરવો તે ઉચીત કેમ
ગણાય ? અર્થાત્ દેવાધિદેવની સન્મુખ જતાં
સારો પોશાકજ પહેરવો જોઈએ.

૨૦—દેહરાસરમાં પ્રવેશ કરીએ ત્યારથી
તે બહાર નીકળતાં સુધીમાં દરેક કાર્ય
કરતાં તેમજ ઊભાતાં વગેરે પ્રસંગે બહુજ
નમ્રતા અને લઘુતાય વર્તવું જોઈએ, કા-
રણ કે તેમ કરવાથી ભગવંતને વિનય
સચવાય છે. અને જો ઉપયોગ-શૂન્યપણે
વિવેક રહીત વર્તવામાં આવે તો ભગવંતની
આશાતના અવજ્ઞા કરી ગણાય છે.

૨૧—મેરૂગીરી ઉપર ભગવંતનો જન્મ-
મહોત્સવ કરવા જવા માટે જેમ ઈંદ્ર મહા-
રાજ સુઘોષા નામની ઘંટા વગડાવે છે, અને
તે ઘંટાનાદવડે અન્ય વિમાનવાસી સર્વદેવોને
અને દેવીઓને ભગવંતના જન્મોત્સવમાં જ-

વાનું આમંત્રણ કરે છે, તેમ આપણે પણ દેહ-
રાસરમાં પ્રવેશ કરતાંજ અન્ય જીવોને ભ-
ગવંતનાં દર્શન-પૂજા કરવાનો અવસર થ-
યાની સૂચના કરવારૂપ ઘંટ વગાડવો, તેમજ
એ મંગળનું પણ સૂચક છે. અને વ્યવહાર-
માં ઘંટાનાદ કરવો એ હર્ષની રૂઢી પણ છે.

૨૨—દેવવંદનભાષ્યમાં કહ્યું છે કે ચૈત્ય-
વંદનની વિધિ મૂળ ૨૪ દ્વારે સચવાય છે,
અને તેના ઉત્તર ભેદ ૨૦૭૪ થાય છે. તેની
વિગતનું કોષ્ટક નીચે મુજબ છે.

ચૈત્ય વંદનનાં ૨૪ દ્વારનું કોષ્ટક.

દ્વાર		ઉત્તર
સંખ્યા.	દ્વારનાં નામ.	ભેદ.

૧ નિસિહિઆદિક ૧૦ ત્રિકનું દ્વાર. ૩૦

૨ ૫ અભિગમ સાચવવાનું દ્વાર. ૫

૩ દેવવંદનાવસરે સ્ત્રી પુરૂષે ઉભા

- રહેવાની યે દિશિનું દ્વાર. ૨
- ૪ જઘન્યાદિ ૩ અવગ્રહનું દ્વાર. ૩
- ૫ ત્રણ પ્રકારે વંદન કરવાનું દ્વાર. ૨
- ૬ પંચાંગે પ્રણામ કરવાનું દ્વાર. ૧
- ૭ નમસ્કાર કરવાનું દ્વાર. ૧
- ૮ નવકાર પ્રમુખ ૯ સૂત્રોના વર્ણોનું
દ્વાર. ૧૬૪૭
- ૯ નવકાર પ્રમુખ ૯ સૂત્રોની સંપ-
દાઓની સંખ્યાનું દ્વાર. ૧૮૧
- ૧૦ નવકાર પ્રમુખ ૯ સૂત્રોની પદ
સંખ્યાનું દ્વાર. ૬૭
- ૧૧ નમુચ્ચુણું આદિ ૫ દંડકનું દ્વાર. ૫
- ૧૨ દેવ વાંદવાના ૧૨ અધિકારનું દ્વાર. ૧૨
- ૧૩ ૪ વંદનીયનું દ્વાર. ૪
- ૧૪ સ્મરણ કરવા યોગ્યનું દ્વાર. ૧
- ૧૫ નામાદિ ૪ નિદેષે ઇતનું દ્વાર. ૪

- ૧૬ ૪ થુઈ કહેવાનું દાર. ૪
 ૧૭ દેવ વાંદવાના ૮ નિમિત્તનું દાર. ૮
 ૧૮ દેવ વાંદવાના ૧૨ હેતુનું દાર. ૧૨
 ૧૯ કાઉસ્સગ્ગના ૧૬ આગારનું દાર. ૧૬
 ૨૦ કાઉસ્સગ્ગના ૧૬ દોષનું દાર. ૧૬
 ૨૧ કાઉસ્સગ્ગના પ્રમાણનું દાર. ૧
 ૨૨ સ્તવન દેવી રીતે કરવું તેનું દાર. ૧
 ૨૩ ૭ વાર ચૈત્યવંદન કરવાનું દાર. ૭
 ૨૪ ૧૦ આશાતના ત્યાગ કરવાનું દાર. ૧૦

૨૦૭૪

૨૩—૨૪ દારનાં નામ માત્ર ઉપર સંક્ષેપથી જણાવ્યાં છે. તેમાંનું દરેક દાર વિગતવાર લખતાં અત્રે ઘણું લંબાણ થઈ જાય, માટે જે જે દાર જે જે પ્રસંગે સાચવવાનું લખીશું, ત્યાં ત્યાં જરૂર જેટલી વિગત સંક્ષેપથી દર્શાવવામાં આવશે. (વધુ જણવાના

અભિલાષી બાંધુઓએ દેવવંદનભાષ્યાદિ
અથેાનું અવલોકન કરવું આવશ્યક છે.)

૨૪—૧૦ ત્રિકના દ્વારની વિગત (દેવ-
વંદનભાષ્યમાં) આ પ્રમાણે—

૧ હું ત્રિક—૩ નિશ્ચિહિ કહેવી.

૨ જુ ત્રિક—૩ પ્રદક્ષિણા દેવી.!

૩ જુ ત્રિક—૩ વાર પ્રણામ કરવો.

૪ થુ ત્રિક—૩ વાર પૂજા કરવી.

૫ મું ત્રિક—૩ અવસ્થા ભાવવી.

૬ કું ત્રિ—૩ દિશિએ જોવાનું વર્જવું.

૭ મું ત્રિક—૩ વખત ભૂમિનું પ્રમાર્જ-

ન કરવું.

૮ મું ત્રિક—૩ આલંબન ગ્રહણ કરવાં
(વર્ણાદિકનાં).

૯ મું ત્રિક—૩ મુદ્રા કરવી.

૧૦ મું ત્રિક—૩ પ્રણિધાન કરવાં.

૨૫—૫ અભિગમ સાચવવા ૩૫ બીજા દ્વારની વિગત (ચૈત્યાદિકને વિષે પ્રવેશ કરવાનો જે વિધિ તે અભિગમ કહેવાય તેની વિગત) આ પ્રમાણે—

૧ દેહરાસરમાં પ્રવેશ કરતાં સચિત્ત દ્રવ્ય (પુષ્પ કૃષ્ણાદિક જે સ્વોપભોજ્ય=પોતાના ઉપભોગની હોય તે) પોતાની પાસે હોય તો તેનો ત્યાગ (પ્રભુની દૃષ્ટિ ન પડે તેવા સ્થાને દેહરાસરથી બાહર મૂકીને પ્રવેશ) કરવો.

૨ અચિત્ત પદાર્થ જે દ્રવ્ય-નાણું, અથવા વસ્ત્ર આભૂષણાદિક પોતાની પાસે હોય તેનો ત્યાગ ન કરવો. પરંતુ પોતાની પાસે રાખવાં.

૩ ચિત્તની એકાગ્રતા કરવી એટલે પ્રભુના ધ્યાનમાં તટ્વીન થવું.

૪ એકવડા વસનું (બન્ને છેડા જેના દસી-
વાળા હોય તેવા અખંડ વસનું) ઉત્ત-
રાસંમ (ઉત્તરાસણ) કરવું.

૫ શ્રી જીનેશ્વર ભગવંતને દ્વરથી દેખતાંજ
એ હાથ જોડી મસ્તકે લગાડવા રૂપ
અંજલીબદ્ધ પ્રણામ (પ્રભુને) કરવો, અને
“નમો ભુવણ બંધુણો” અથવા “ નમો
જિજ્ઞાણં ” ઇત્યાદિ પદ બોલવારૂપ નમ-
સ્કાર કરવો.

ઉપર જણાવેલા પાંચ અભિગમ દેવ તથા
ગુરૂ પાસે આવતાં સાચવવા જોઈએ, અને
વંદના કરનાર શ્રાવક રાજા હોય તો—

૧ ખડ્ગ (તલવારાદિ -૨ છત્ર, ૩ ઉપાનહ=
મોજડી. ૪ મુકુટ, ૫ ચામર. એ પાંચ રાજ
ચિન્હોનો ત્યાગ કરવા રૂપ પાંચ અભિગમ
સાચવવાં (શ્રાવકોએ છત્રી લાકડી વગેરેનો

ત્યાગ કરવો).

૨૬—ચોવીસમું ૧૦ આશાતના ત્યાગ કરવાના દ્વારની વિગત—આ દ્વાર સૌથી છેલ્લું આવે છે, પરન્તુ તે આશાતનાઓ મંદિરમાં પ્રવેશ કરતાંજ ત્યાગ કરવા યોગ્ય હોવાથી અહિં લખવામાં આવી છે.) દેહરાસરે જતાં સુવં ૮૪ આશાતનાઓનો ત્યાગ કરવાની જરૂર છે, તે આશાતનાઓનાં નામ નીચે પ્રમાણે—

નંબર આશાતનાનું નામ.

૧ પાન સોપારી ખાવી.

૨ પાણી પીવું.

૩ ભોજન કરવું.

૪ પગરખાં પહેરી રાખવાં.

૫ મૈથુન સેવવું.

૬ પથારી કરી સૂવું.

૭ થુંકવું તથા ગગદ્વા નાંખવા.

૮ પીચાખ કરવો.

૯ ઝાડે જવું.

૧૦ જુગાર રમવો.

૧૧ અનેક પ્રકારની કીડા કરવી.

૧૨ કેલ્લાહલ કરવો.

૧૩ કળા અભ્યાસ કરવો.

૧૪ કેગળા કરવા.

૧૫ ગાળ દેવી.

૧૬ શરીર ધોવું.

૧૭ વાળ ઉતારવા.

૧૮ નખ ઉતારવા.

૧૯ લોહી નાંખવું.

૨૦ મીઠાઈ વગેરે ખાવી.

૨૧ આમડી ઉતારવો.

૨૨ પીત્ત ઠાઠવું.

- ૨૩ ઉલટી કરવી.
૨૪ હાંત કાઢી નાખવા.
૨૫ વિસામે લેવો.
૨૬ ગ્ર.ય લેંસ બાધવી.
૨૭ હાંતનો મેલ નાખવો.
૨૮ આંખનો મેલ નાખવો.
૨૯ નખનો મેલ નાખવો.
૩૦ ગાલનો મેલ નાખવો.
૩૧ નાકનો મેલ નાખવો.
૩૨ માથાનો મેલ નાખવો.
૩૩ કાનનો મેલ નાખવો.
૩૪ ચામડીનો મેલ નાખવો.
૩૫ મંત્રાદિ પ્રયોગ કરવા.
૩૬ વિવાહ માટે એકઠા થવું.
૩૭ ઠાગળ લખવા.
૩૮ ચાપણ મૂકવી.

- ૩૬ ભાગ પાડવા-વહેંચવા.
 ૪૦ પગ ઉપર પગ ચડાવી બેસવું.
 ૪૧ છાણાં ચાપવાં.
 ૪૨ કપડાં સૂકવવાં.
 ૪૩ ખાન્ય સૂકવવું.
 ૪૪ પાપડ સૂકવવા
 ૪૫ વડીઓ કરવી.
 ૪૬ સંતાઈ જવું.
 ૪૭ રોવું.
 ૪૮ વિક્રયા (રાજ દેશાદિ વાર્તા કરવી.)
 ૪૯ હથીયાર ઘડાવવાં.
 ૫૦ તિર્યચ (જનાવર) રાખવાં.
 ૫૧ તાપણી કરવી.
 ૫૨ રસોઈ કરવી.
 ૫૩ સોનાદિ ધાતુની પરિક્ષા કરવી.
 ૫૪ નિસિહિ ન કહેવી.

- ૫૫ છત્ર ધારણ કરવું.
 ૫૬ હુથીયાર રાખવાં.
 ૫૭ ચામર વીંઝાવવાં.
 ૫૮ મન એકાગ્ર ન કરવું.
 ૫૯ મર્દન કરવું (ચોળવું, મસળવું)
 ૬૦ સચિત્તનો ત્યાગ ન કરવો.
 ૬૧ અચિત્તનો ત્યાગ કરવો.
 ૬૨ હાથ ન જોડવા.
 ૬૩ એકસાડી ઉત્તરાસંગ ન કરવું.
 ૬૪ મુકુટ પહેરી રાખવો.
 ૬૫ તોરા રાખવા.
 ૬૬ પાઘડીનો અવિવેક રાખવો.
 ૬૭ શરત (હોડ) રમવી.
 ૬૮ ગેડીઢંડે રમવું.
 ૬૯ જુહાર કરવા.
 ૭૦ ભાંડ વેંછા કરવી.

૭૧ તીરસ્કાર કરવો.

૭૨ લાંઘવા બેસવું.

૭૩ લઠાઈ કરવી.

૭૪ વાળનો વિસ્તાર કરવો.

૭૫ પગ બાંધી બેસવું.

૭૬ ચાખડીયો પહેરવી.

૭૭ પગ લાંબા કરવા.

૭૮ સીસોટી વગાડવી,

૭૯ કાદવ કરવો.

૮૦ અંગની ધુળ ઉડાડવી.

૮૧ છાની વાત પ્રકાશવી.

૮૨ વેપાર કરવો.

૮૩ વૈદું કરવું.

૮૪ ન્હાવું.

ઉપરની ૮૪ આશાતનાઓ દેહરાસરમાં
પ્રવેશ કરતાં જ ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે. માટે

તે-૮૪ આશાતનાઓનો ત્યાગ કરવો, છતાં
જો એ સર્વ આશાતનાઓનો ત્યાગ કર-
વાનું ન બની શકે તો જઘન્યથી (કમી-
માં કમી) પ્રથમની ૧૦ મહા આશાત-
નાઓનો ત્યાગ તો જરૂર કરવો જોઈએ.

૨૭—^૧હેલી નિસિહિ ત્રિકની વિગત
આ પ્રમાણે—

૧ પોતાના ધરનાં કાર્ય, ૨ દેહરાસરનાં
કાર્ય, અને ૩ જીનેશ્વરની દ્રવ્ય પૂજનું
કાર્ય, એ ત્રણે કાર્યનો ત્યાગ કરવારૂપ
ત્રણ નિસિહિ કયે કયે સ્થાને કહેવી તે
દર્શાવાય છે.

૧ પ્રથમ નિસિહિ તે પોતાના ધર હાટ
પરિવાર સંબંધિ, તથા અશુભ કર્મ
બંધ થાય તેવો, અથવા અસહ્ય
ભાલવા વિચારવા સંબંધિ જે સાવધ

(.સદોષ] વ્યાપાર તેને ત્યાગ કરવા માટે શ્રીજીનમંદિરના અગ્રદ્વારે (મુખ્ય દરવાજે) પ્રવેશ કરતાંજ કહેવી. પણ અહિંયાં જીનેશ્વરના મંદિરને પ્રમાર્જવા સમારવા સંખંધિ તથા પૂજા સંખંધિ સર્વ વ્યાપારમાં પ્રવૃત્તિ કરે તે બાબતની ધૂટ છે. અને તેથી દેહરાસરના રંજમંડપ વગેરેમાં જાળીયો, બારીયો, અથવા જમીન વગેરે ભાગો કાળજી-પૂર્વક જોવા તપાસવા, અને જાળાં કચરો, વગેરે હોય તે સાફ કરવો. તેમજ કાંઈ ભાગ્યું તૂટ્યું હોય અથવા બગડ્યું હોય તે દુરસ્ત કરાવવા ગોઠવણ કરવી. તે સિવાય પણ બીજી કેાઈ બાતની અવ્યવસ્થા કે આશાતના થતી જોવામાં આવે તે પણ દૂર કરવી.

પોતાનાથી બની શકે તેમ ન હોય તો પૂજારી વગેરે માણસોદ્વારા સુધરાવવું, અને હવે પછી તેવી રીતે ન બને તે માટે કાળજી રાખવા પૂજારીને સૂચના આપવી. તથા દેહરાસરના કાર્યવાહકોના ધ્યાનપર લાવવું.

૨ બીજી નિસિદ્ધિ તે પૂર્વોક્ત જનમંદિર સંબંધિ સર્વ દેખેરેખનેા વ્યાપાર ત્યાગ કરવારૂપ દેહરાસરના મુખ્ય ગભારામાં પેસતાં કહેવી. ત્યાં દેહરાસર સંબંધિ આશાતનાદિક ચિંતાનેા ત્યાગ કરી દ્રવ્યપૂજનેા પ્રારંભ કરે.

૩ ત્રીજી નિસિદ્ધિ દ્રવ્યપૂજ સંબંધિ વ્યાપારનેા ત્યાગ કરવારૂપ ચૈત્યવંદન કરવાના અવસરે કહેવી. ત્યાં દ્રવ્યપૂજના વ્યાપારનેા ત્યાગ કરી ફક્ત ચૈત્યવંદન

સ્તવનાદિ ભાવપૂજામાં એકાગ્ર ચીત્ત-
વાળા થવું.

અથવા ૩ નિસિદ્ધિ બીજી રીતે પણ
કહેવાય છે તે આ પ્રમાણે—

૧ મન, વચન, કાયાએ કરી ઘર સંબંધી
વ્યાપારનો ત્યાગ કરવારૂપ ત્રણ નિસિદ્ધિ
દેહરાત્નરના અગ્રદ્વારે કહેવી.

૨ મન, વચન, કાયાએ કરી દેહરાત્નર
સંબંધી વ્યાપારનો ત્યાગ કરવારૂપ ત્રણ
નિસિદ્ધિ ગભારામાં પ્રવેશ કરતાં કહેવી.

૩ મન, વચન, કાયાએ દ્રવ્યપૂજા વ્યાપારનો
ત્યાગ કરવારૂપ ત્રણ નિસિદ્ધિ ચૈત્યવંદન
કરતાં કહેવી. (ચૈત્યવંદન કરતાં સાથી-
ઓ કરવામાં કે બીજી વાતમાં ધ્યાન
નહિ રાખતાં માત્ર પ્રભુની મુખમુદ્રા
મામેજ એક લક્ષ્ય પરાવી રાખવું.)

એ પ્રમાણે દરેક વખતે ત્રણ ત્રણ નિ-
સિદ્ધિ કહેવી, અથવા દરેક વખતે એક એક
નિસિદ્ધિ કહેવી. પરંતુ ધરસંબંધિ-દેહરા-
સર સંબંધિ-અને દ્રવ્યપૂજા સંબંધિ વ્યા-
પારનો ત્યાગ કરીએ છીએ એમ સમજી
દેહરાસરમાં પેસતાંજ ત્રણે નિસિદ્ધિ કહી
દેવી નહિ. એ પ્રમાણે પ્રથમ નિસિદ્ધિ
ત્રિક કહ્યું.

૨૮—ખીજું ત્રિક ૮૪ લાખ જીવયો-
નીમાં ફરવારૂપ સંસારનું જામણ ટાળવાને
માટે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રની આરાધનારૂપ
૩ પ્રદક્ષિણા ભગવાનની જમણી બાજુથી
દેવી. કોઈ જગ્યાએ ફરતી (ભમતી) ની
જોગવાઈ ન હોય તો દેહરાસરના મધ્યભાગે
ત્રણ બાજો ઉપર ગોઠવેલા સિંહાસનમાં
પ્રભુની પ્રતિમા પધરાવી તેને ફરતી ૩ પ્ર-

દક્ષિણા દેવી. (પ્રતિમાજી) ને ગભારાથી બહાર પધરાવવાને લેતી વખતે ૩ નવકાર ગણી બે હાથે થાળી આદિકમાં લઈ સિંહાસનમાં પધરાવવાં, ત્યાં પધરાવતી વખતે પણ ત્રણ નવકાર ગણવા. અને ફરી અંદર (ગભારામાં) પધરાવતી વખતે પણ ૩ નવકાર ગણવા. અને ત્યાર પછી નીચે પ્રમાણે બેં હુડા બોલી ભગવંતને કેસરવાળા ચોખાથી અથવા પુષ્પથી વધાવવા. શ્રી ભગવંતને ગભારામાં પધરાવ્યા બાદ વધાવવાને માટે બોલવાના હુડા આ પ્રમાણે—

(હુડા)

એમ સાંભલીજી, સુરવર કોડી આવી મલે
જન્મ મહોત્સવજી, કરવા મેરૂ ઉપર ચલે....૧
સોહમપતીજી, બહુ પરિવારે આવીયા
માય જીનનેજી, વાંદી પ્રભુને વધાવીયા....૨

૨૬—ત્રીજું ત્રિક તે શ્રી જીનેશ્વર ભગ-
વંતની પ્રતિમાને ત્રણવાર પ્રણામ કરવો,
અથવા ત્રણ પ્રકારે પ્રણામ કરવો તે આ
પ્રમાણે—

- ૧ શ્રી જીનેશ્વરની પ્રતિમાને દેખી તુતંજ
બેહાથ જોડી લલાટે (કપાળે) લગાડી
પ્રણામ કરવો તે અંજલિબદ્ધ પ્રણામ
કહેવાય.
- ૨ કેડથી ઉપરના ભાગનું અંગ નમાવી બે
હાથ જોડી પ્રણામ કરવો, અથવા પ્રતિ-
માજી ઘણે ઉંચે સ્થાનપર બીરાજેલ
હોય તો મસ્તક નમાવવું, અથવા મસ્તક
અને હાથવડે ભૂમિને અથવા પગને
સ્પર્શીને નમવું તે અર્ધાવિનત પ્રણામ
કહેવાય.
- ૩ બે હાથથી, બે હાથ અને મસ્તક એ પાંચ

અંગ નમાવી ખમાસમણ દેવું તે પંચાંગ પ્રણામ કહેવાય.

એ પ્રમાણે ૩ પ્રણામ જાણવા, અથવા દરેક પ્રણામ કરતી વખતે હાથ જોડી માથું નમાવી ૩ વાર નમન કરવું તે પ્રણામત્રિક કહેવાય. એમાં પહેલા પ્રકારનો પ્રણામ પ્રદક્ષિણા દેતા પહેલાં ભગવંત દ્રષ્ટિગોચર થયે તુર્તજ કરવો. બીજા પ્રકારનો પ્રણામ ભગવંતની સન્મુખ (ગભારાથી પાસે અથવા કંઈક દૂર) ઉભા રહી કરવો. અને પ્રદક્ષિણા દેતાં દરેક પ્રદક્ષિણા પૂર્ણ થયે ભગવંતની સન્મુખ આવીએ તે વખતે પણ અર્ધાવનત (પ્રણામ કરી કરીને પ્રદક્ષિણા એ દેવી જોઈએ) કરવો. અને ત્રીજા પ્રકારનો પ્રણામ ચૈત્યવંદનના પ્રારંભમાં કરવો જોઈએ, અને જે જાઈએથી ચૈત્યવંદન કર-

વાનું ન બની શકે તે ભાઈઓએ પણ ૩ પંચાંગ પ્રણામ કરીનેજ ભગવંત પાસેથી પીઠ બતાવ્યા વિના બહાર આવવું. ત્યાંપણ છેઢી વખતે પહેલા વા બીજા પ્રકારનો પ્રણામ કરવો જોઈએ.

પહેલા તથા બીજા પ્રકારનો પ્રણામ કરતી વખતે નીચે પ્રમાણે ભાવના ભાવવી જોઈએ: તે આ પ્રમાણે—

ભાવના.

પંચજ્ઞાનના ધારણ કરનાર—પંચમગતિ સાધનાર, સંસારી પ્રાણીઓને પ્રીતિપૂર્વક પંચમગતિનો માર્ગ બતાવનાર, હે ભગવાન ! તમે જયવંતા વર્તો.

હે ત્રણ જગતના પતિ તીર્થંકર ! આ ભરતક્ષેત્રની ભૂમિને ધન્ય છે કે આપ જ. ગમ તીર્થંરૂપ તીર્થંકર ઉત્પન્ન થયા છો.

હે નાથ ! જેમ કમળ કાઢવમાં ઉત્પન્ન થાય છે તોપણ કાઢવમાં લેપાતું નથી, તેમ આપ સંસારમાં અવતર્યા છતાંપણ સંસારમાં લેપાયા નથી.

હે વિભુ ! આપ કર્મ છોડવામાં સમર્થ છો. નિર્ગ્રંથ છતાં મહા ઋદ્ધિવાળા છો, અને તેજસ્વી છતાં સૌમ્ય છો.

હે ત્રણ લોકના નાથ ! હું આપની પાસે એ માગું છું કે—મારું મન તમારામાં વ્યાપ્ત હો. કોતરાયેલું હો, અને હમેશાં જડાયેલું હો, અને તેમજ રહ્યા કરજો.

ઉપર પ્રમાણે પાંચ ભાવનાઓમાંની કોઈ પણ ૩ ભાવના ભાવવી. (ઉપર લખેલી ભાવનાજ ભાવવી જોઈએ એવો અહિં આશ્રય નથી, પરંતુ પોતાની જીનેશ્વર પ્રત્યેની ભક્તિ ભગ્ન થાય તેવી પોતાની બુદ્ધિવડે

પણ પ્રભુના નિર્દોષ ગુણગ્રામવાળા કેઈપણ ભાવના ભાવથી જોઈએ.)

૩૦—પ્રભુનાં દર્શન અથવા પૂજા કરતાં પ્રભુની શાન્ત અને સ્વસ્થ મુદ્રા જોઈ પ્રમુદિત (હર્ષવાળા) થવું. અને એવી ભાવના ભાવથી કે હે પ્રભુ ? આપના જેવી વીતરાગ દશા અને શાન્તદશા મને કયારે પ્રાપ્ત થશે ?

૩૧—કેસર ઘસવાના ચોરસીયા, સુખડ, પાણી લેવાનાં વાસણ, તથા રકાળીઓ, પૂજનાં વાસણ, વગેરે પુંજ પ્રમાણ ઘોઈ સાફ કરીનેજ વાપરવાં જોઈએ. છતાં કેટલીક વખત પુંજ્યા પ્રમાણ્યા સાફ કર્યા વિના વપરાય છે તે સંબંધિ ધ્યાન આપવાની જરૂર છે.

૩૨—જલ પૂજા માટે એક વાસણમં

શુદ્ધ અંગલૂહણથી અથવા તે માટે જૂદા રાખેલા કપડાથી (૧) ગાયનું દૂધ ગાળી તેમાં થોડી (૨) સાકર (૩) દહિં (૪) ઘી અને (૫) શુદ્ધ જળ મેળવી પંચા-મૃત તૈયાર કરવું.

૩૩—દૂધ ગળેલું કપડું ઘણી વખતે ધોવામાં આવતું નથી, અને અણુઉપયો-ગથી જેમ તેમ રાખી મૂકવામાં આવે છે, તેથી તે કપડાપર ફીડીયો વીગેરે ચઢે છે, માટે તે દૂધ ગળેલા કપડાને તુર્તજ ધોઈ નાખવાનો ખ્યાલ રાખવો જોઈએ.

૩૪—બની શકે તો કસ્તૂરી-ખરાસ વ-ગેરે ઘસીને એક વાડકીમાં લેવું. અને ચં-દન, કેસર વગેરે બીજી વાડકીમાં લેવું. અ-થવા સર્વ સાથે ઘસી એક વાડકીમાં લેવું. અને છેવટે થોડું કેસર પોતાને તિલક ક-

રવા માટે જુદી વાડકીમાં કાઢી લેવું. પણ તે તિલકનું કેસર પૂજના કેસર કરતાં ઓછું લાલ અથવા સરખું લાલ લેવું, પરંતુ પૂજના કેસરથી અધિક લાલ લેવું નહિ. કારણ કે શ્રી જીનેશ્વર ભગવાનની પૂજા માટે ઓછું લાલ કેસર વાપરવું, અને પોતાના તિલક માટે વધારે લાલ કેસર વાપરી ભગવાનની પૂજા કરતાં પોતાના તિલકની અધિક શોભા કરવી તે પ્રગટ અવિનય દેખાય છે.

૩૫—આરીસામાં જોઇને તિલક કરવું હોય તો ભગવાનની હાથી ન પડે તેવી જગ્યાએ રહીને પોતાના લલાટાદિ સ્થાને તિલક કરવું. આ બાબતનો ખ્યાલ રાખવો જોઇએ. અને આરીસામાં જોયા વિના તિલક કરવું હોય તો ભગવાનની સન્મુખ ઉભા રહીને

(હે ભગવંત ! આપની ત્રિલોકતિલકરૂપ આજ્ઞા મારા શીરપર ચઢાવુંછું એવો અર્થ ધારીને) તિલક કરવું. પૂજા કરનાર પુરૂષે કપાલ, કંઠે, હૃદયે, અને નાભિસ્થાને એ પ્રમાણે ૪ તિલક કરવાં એવો વ્યવહાર સમજાય છે. ને સ્ત્રી વર્ગને માત્ર મસ્તકે તિલક કરવાનો વ્યવહાર ઠીક 'સમજાય છે. પછી બહુશ્રુત કહે તે સત્ય.

૩૬ — મુખ્યત્વે શ્રી જીનેશ્વરની પૂજા ચંદનથી કરવાની છે. પરંતુ તે ચંદનમાં સુગંધિ ઉત્તમ દ્રવ્યોના મિશ્રણમાટે કસ્તૂરી કેસર-ખરાસ ઇત્યાદિ વસ્તુઓ ભેળગાય છે. પરંતુ હાલમાં તો કેસરની પૂજા મુખ્ય થઈ છે અને ચંદન-કસ્તૂરી, ખરાસ ઇત્યાદિ સુગંધિ પદાર્થો ગૌણપણે વપરાય છે. પરંતુ કેસરનો ભાગ અધિક થવાથી કેસરની અ-

તિશય ગરમીને લઇને પ્રભુની પ્રતિમામાં
 ઠાઠા પડી જાય છે. અને ઘણે દીવસે ખાડા
 પણ પડી જાય છે. અને તેથી ઘણે કાળે
 પ્રતિમાજીનાં અંગોપાંગને નુકશાન થવાથી
 અંગોપાંગ ખંડિત થઈ જવાનો પણ અવ-
 સર આવે છે. માટે ભક્તિવાળા જૈનભાઈ-
 ઓએ શ્રી જીનેશ્વરની પ્રતિમાને નુકશાન
 નહિ થવાના કારણથી ઘણા લાલ કેસરથી
 પૂજા ન કરતાં અદ્ય કેસરવાળા ચંદનથી
 પૂજા કરવી જોઈએ. લાલ કેસરની પૂજા
 જોકે ભક્તિની અધિકતા દર્શાવે છે, પરંતુ
 તે કરતાં પ્રતિમાજીના અંગખંડનનો મોટો
 દોષ ગણવો વિશેષ જરૂરનો છે. માટે તદ્દન
 લાલ કેસરથી પૂજા કરવી અઘટિત સમજાય છે.

તથા જે સ્થાને ઘણા લાલ કેસરની પૂજા
 ભગવંતના આખા શરીરે (૬ અંગથી પણ

અધિક સ્થાને) થતી હોય ને તે નિવારણ કરવું અશક્ય સમજાય, તો તેવે સ્થાને દે-હરાસરના કાર્યવાહકોએ ભગવંતના શરીર પર દરરોજ આખી આંગી (આંદીનું સં-પૂર્ણ જોળીયું) પહેરાવી રાખવી જોઈએ. અને જે સ્થાને તેવા પ્રકારની લાલ કેસ-રની પૂજા આખે અંગે ન થતી હોય ને માત્ર નવ અંગેજ પીળા કેસરથી પૂજા થતી હોય તો તેવે સ્થાને આંદીનું જોળીયું પહે-રાવી રાખવાની જરૂર નથી—પુનઃખ્યાલમાં રાખવું જોઈએ કે જે આખું આંદીનું જો-ળીયું પહેરાવી રાખવું પડે તો તે જોળીયું ભગવંતના શરીર સાથે બરાબર બંધબેસતું કરાવવું જોઈએ, નહિતર ઘણે ઠેકાણે આં-દીનાં જોળીયાં બંધબેસતાં નહિ હોવાથી અને ઉલ્લક્ષ દેખાવાથી પ્રતિમાશ્રુનો આકાર

વિરૂપ - લાગવાથી ઉત્કૃષ્ટ ભાવના પ્રગટ થવામાં મોટો અંતરાય પડે છે.

૩૭—શ્રી જીનેશ્વર ભગવંતની પૂજનાં પુષ્પો લાવવાને માટે બનતા સુધી પોતેજ બગીચામાં જવું જોઈએ. અને ત્યાં જઈ ઉત્તમ જાતનાં અખંડ ઉત્તમ દેખાવવાળાં સુગંધીદાર પુષ્પો કે જે ડાળી ઉપર બરોબર પાકી ગયાં હોય તેની નીચે એક શુદ્ધ કંપડું રાખી ડાળીને હલાવતાં જે કુલો કપડામાં પડે તે પુષ્પો લાવવાં વિશેષ યોગ્ય છે. અને જો તેવી રીતે ખરી પડે નહિ તો પછવ પુષ્પોને જ્યણાપૂર્વક વીણવાં. અને તે પુષ્પો લેતી વખતે એવી ભાવના ભાવવી કે—આ પુષ્પો પાકી ગયાં છે તો બીજા લોકો તેને શોખથી વાપરતાં અથવા તેના રસાદિક કાઢતાં તે જીવોને, અર્થ વિનાશ કરશે અને

સહેજે ખરી પડતાં ભૂમિપર રહેશે તો
 તાપ વગેરેથી કરમાઈ કદ પામીને નિર-
 પયોગપણે જીંદગીનો વિનાશ થશે, તો
 એ પુખ્તો શ્રી જીનેશ્વરના અંગે ચદે
 તો તેવા પ્રકારના કદ વિના સુખ સમાધિ
 પૂર્વક જીંદગી પૂર્ણ કરશે, અને મારી પ્રભુ
 પ્રત્યેની ભક્તિ પણ સમવાશે, અને કેટલાએક
 પુખ્તના જીવો શ્રી ભગવંતના અંગને પ્રભા-
 વિક સ્પર્શ થવાથી મંદ સંજાવાળા થઈ
 (મંદ કષાયાદિવાળા થઈ) લઘુકર્મી પણ
 થઈ શકશે. અને શાતા પામશે એવા પ્ર-
 કારની અનુકંપાપૂર્વક તે જીવોને કોઈપણ
 પ્રકારે કિલ્લામણાં ન થાય તેમ ચતના પૂ-
 ર્વક પુખ્તો ખગીચામાંથી જાતે જઈ લાવવાં
 જોઈએ.

આ પ્રમાણે પુખ્તો જાતે લાવવાં ન જની

શકે અને બીજા પાસે મંગાવવાં પડે તો પણ
ઉપર કહ્યાં તેવી રીતનાં અખંડ અને ઉત્તમ
સુગંધીવાળાં મંગાવવાં. પુનઃ પુષ્પની રકાબી
વાં કરંડીયો વગેરે પાત્ર નાણીથી નીચે રા-
ખીને લાવે નહિ, ઇત્યાદિ યોગ્ય વિધિ માર્ગ
સમજાવીને બીજા પાસે મંગાવવાં જોઈએ.
ઘણું કરીને નીચે લખેલી જાતનાં પુષ્પો
શ્રી હંનેન્દ્રની પૂજા માટે યોગ્ય ગણાય છે.

જાઇ-જીઇ-ગુલાબ-કેતકી (કેવડો)-
ડમરો-ચંપો-મોગરો-જાસુદ-ખાલસિરિ ઇ-
ત્યાદિ.

જે દેખાવમાં સુંદર હોય પરંતુ સુગન્ધ
વિનાનાં હોય તો તેવાં પુષ્પો જનપૂજામાં
યોગ્ય ગણાતાં નથી.

સફેદ ઝીણાં અથવા બીજાં પુષ્પોને પા-
ણીવડે ઘોવાથી કરમાઈ જઈ ખરાબ દેખા-

વવાળાં થતાં હોય તો તેવાં પુષ્પોને પા-
ણીથી ઘોયા વિનાજ માત્ર ધૂપથી વાસીત
કરીને પ્રભુને અંગે ચડાવવાં.

તથા કાચી કળીઓ તોડવી તે યોગ્ય
વિધિ સમજતી નથી.

૩૮—થાળમાં ઘણાં ભરેલાં પુષ્પો ચડા-
વતાં તેઓને સાફ કરવામાં ઘણી વખતે
જોઈએ તેવો ઉપયોગ નહિ રહેવાથી ઘણી
વખતે તે પુષ્પોના જીવોની તથા તેમાં ર-
હેલા બીજા ત્રસ જીવોની પણ હાની થ-
વાનો સંભવ છે, તેથી લાભને બદલે નુક-
શાન થાય છે. માટે બરોબર સંભાળપૂર્વક
તે પુષ્પોને સાફ કરવાં. અને પોતાથી જે-
ટલાં સારી રીતે સાફ થઈ શકે તેટલાં જ
પુષ્પો ચડાવવાં. કારણ કે ઘણાં પુષ્પો ચડા-
વવાથી જ ઘણું પુણ્ય ઉપાર્જન થાય છે,

અને થોડાં પુષ્પો ચડાવવાથી થોડું પુષ્પ થાય છે એવો એકાંત નિયમ નથી, પરંતુ સારાં શુદ્ધ ઉત્તમ પુષ્પો ઘણા ભાવપૂર્વક થોડાં ચડાવ્યાં હોય તોપણ કુમારપાળ રાજના (પૂર્વ ભવના) જીવની પેઠે ઘણું પુષ્પ ઉપાર્જન થાય છે. માટે જેમ અને તેમ વિધિ અને ભાવ પૂર્વક શુદ્ધ પુષ્પો ચડાવવાનુંજ લક્ષ્ય રાખવું જોઈએ.

૩૯—પ્રથમ દરેક કુલને ચોક્કસ રીતે જોવું જોઈએ, અને જોયા બાદ કોરી જગ્યાએ (જળ અગ્નિ વિનાની શુષ્ક જગ્યાએ) ખંખેરી નાંખવું કે જેથી કોઈ જીવજંતુ ચઢ્યો હોય તો ઉતરી જાય. તેમ છતાં જો જીવાત રહેલી માલૂમ પડે તેવાં, અને જે કુલોનાં પાછલાં ડીટાં અથવા લીલીપત્રીઓ અથવા કોઈ ખાંખડી સડેલી હોય અથવા

જીવજંતુએ કરડેલી હોય તેવાં કુલો મુ-
ખ્યત્વે વાપરવાં નહિ, અને તેને દૂર કરી
નાખવાં, છતાં કદાચ કુલ ઓછાં હોવાથી
તેવાં ચઢાવવાની જરૂર પડે તોપણ જીવ-
જંતુવાળાં કુલો તો ચઢાવવાં નહિ. અને
બીજાંમાં જે ભાગ બગડેલો હોય તે સંભા-
ળપૂર્વક એવી રીતે ગોઠવવો કે જેથી દ-
ર્શન કરનારને તે બગડેલો કે ખંડિત ભાગ
પ્રગટ રીતે દેખાય નહિ. એ પ્રમાણે જોઈ
સાફ કરી પછી તે કુલને ધૂલી આદિક
ચોટેલી હોવાથી જે ધોવાની જરૂર જણાય
તો જરૂર પડતા પાણીથી ધોઈ એક અંગ
લૂહણથી (કપડાથી) કોરાં કરી, રકાબીમાં
લેવાં, અને નકામાં થયેલ કુલ ડીટાં વગેરે
રહેલાં હોય તે પણ કોઈના પગ નીચે દેખાય
નહિ તેવા સ્થાનકે તેને મૂકી દેવાં, પણ

પાણીમાં અથવા લોઢોના પગમાં આવે તેમ નાખવાં નહિ. તેમજ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે અથવા તેથી પણ સારી રીતે તે જોયા તપાસ્યા વિના એકદમ કુલોને પાણીથી ઘોવાં નહિ. તેમ કરવાથી તેમાંના જીવોને કિલમણ (પીડા) થાય છે. આ માટે ખાસ લક્ષ્ય રાખવાની ભલામણ કરવામાં આવે છે.

૪૦—શાસ્ત્રમાં પૂજા હીપક વગેરે દરેક કાર્ય કરતાં જીવરક્ષા થાય તેવી રીતે ચતનાપૂર્વક વર્તવાનું ફરમાન છે. છતાં કેટલાક ભાઈયો સોયથી પરોવેલા હાર ચડાવે છે, તેમજ પુષ્પોને કાતરથી કાપે છે, અથવા લાકડાની સળીઓમાં નાખે છે તથા પુષ્પોની પાંખડીઓ છુટી કરીને તથા પત્રો છુટાં પાડીને ત્રડાવે છે. વગેરે પુલના જીવોની રક્ષા કર-

વાને બદલે હોંસા કરે છે, અને એ રીવાજ
એટલો બધો વધી ગયો છે કે જેની હદ
નથી. તેમજ તેવી રીતે કરનારને કોઈ સૂ-
ચના આપે છે તો ઉલટા લડી પડે છે.
માટે તે પ્રમાણે નહિ કરતાં હાર ચડાવ-
વાની ઈચ્છા હોયતો હાથે ગુંથેલા તેમજ
ખીજી કોઈ રીતે કુલના જીવોને કિલ્લામણા
ન થાય તેવી રીતે ઉપયોગપૂર્વક ગુંથેલા
હાર ચડાવવા ખાસ ભલામણ કરવામાં આવે
છે. આશા છે કે સજ્જન પુરૂષો તે અમ-
લમાં લાવશે.

૪૧—કેસર, પુલ, અત્તર, બરાસ, વરખ
વગેરે વસ્તુઓ જમીન ઉપર પડી ગઈ હોય
તો તે ભગવાનને ચડાવવી કહ્યે નહિ.

૪૨—ધૂપ, દીપક, અક્ષત (ચોખા)
નેવેદ્ય તથા ફળ વગેરે દ્રવ્યો પ્રથમથીજ

તૈયાર કરી રાખવાં, અને જે જે વખતે જે જે પૂજા કરવાની હોય તે વખતે તેનો ઉપયોગ કરવો.

૪૩—જે કુળો ધોવાથી બગડતાં ન હોય તેવાં કુળોનો બનત. સુધી ધોઇનેજ ઉપયોગ કરવો, (અથવા તો સર્વ કુળોનો પુંજ પ્રમાણને ઉપયોગ કરવો.)

૪૪—પોતાના શરીરના અનેક દ્વારોથી દુર્ગંધ નિરંતર વહ્યા કરે છે. છતાં મુખ અને નાકના માર્ગે શ્વાસોચ્છવાસદ્વારા દુર્ગંધ વહેતી સ્પષ્ટ રીતે માલુમ પડે છે. અને તેથીકરીને ઉઘાડા મુખે અને ખુલ્લે નાકે ભગવંતની પાસે ઉભા રહેતાં અવિનય આશાતના થાય છે. માટે મુખ્ય ગભારામાં પ્રવેશ કરતાં એક સાડી (અખંડ=ઢસીયો સહિત) ઉત્તરાસણના (ખેસના) એક છેડાની લગભગ

૪ આંગળ પહોળી એવી આઠ ઘડીયો પા-
ડીને અર્થાત્ આઠપડ કરીને મુખકોશ બાં-
ધવો. અને તે સિવાય પણ જ્યારે જ્યારે
મંદિરમાં બીજી કીયા કરતા હોઇએ ત્યારે
પણ તદ્દન ઉઘાડુ મુખ નહિ રાખતાં
ઉત્તરાસણના એક છેડાથી જયણા રાખી
દરેક કાર્ય કરવું.

૪૫—દ્રવ્યપૂજાની સામગ્રી લઈ મુખ્ય
ગભારામાં પ્રવેશ કરતાં બીજી નિસિહિ ક
હીએ છીએ તે વખતથીજ દેહરાસરની દેખ-
રેખ સંબંધિ કાર્યનો ત્યાગ કરી ક્રૂર ભ-
ગવંતની દ્રવ્ય પૂજામાંજ પ્રવર્તવું. ગભારા
માં પ્રવેશ કરતા પહેલાં નીચે પ્રમાણે ભા-
વના ભાવવી.

ભાવના.

ધન્ય ધન્ય હીવસ ને, ધન્ય ઘડી છે આજે

લેઠ્યા શ્રી જીનવર, ભવજલ તરવા કાઝે....૧

મેં આજ દીવસ લગી, ઝોર દેવકું ધ્યાયા
ભાગ્યોદયથી તુમ, રત્નચિંતામણિ પાયા....૨

આ અવસરમાં તુજ, શુદ્ધ ધ્યાન નહિ ધ્યાઉં
તો હીણભાગી ને, મુરખમાં હું ગણાઉં....૩

ભવસાયર તરવા, પૂવું અષ્ટ પ્રકારે

મણિલાલ કહે મુજ, થાય સફળ અવતારે....૪

આ ભાવના ભાવતાં આપણે જે ભગ
વાન આગળ ઉભા હોઈએ તેમનું નામ બો-
લવું હોય તોપણ “ જીનવર ” એ શબ્દને
બદલે ભગવાનનું નામ બોલી શકાય (અને નામ
ન બોલવું હોય તોપણ જીનવર શબ્દ સર્વ
ભગવંતને સામાન્ય હોવાથી ચાલી શકે.)

૪૬—પ્રથમ તો ભગવાનના અંગ ઉપરથી
આભૂષણો, તથા પ્રથમ દીવસનાં ચડાવેલાં
પુષ્પાદિક ઉતારી મોરપીછીથી ભગવંતના

શરીરને પ્રમાર્જન કરવું કે જેથી કોઈ જીવ જંતુ ચઢ્યો હોય તો ઉતરી જાય. પછી ગભારાના અંદરની જાળીયો, બારીયો, આળીયાં ભીંત, મંડપ, અને પવાસણ તથા જમીન આદિ જગ્યાઓએ જાળાં ધુળ, કરોળીયાનાં પડ (બાઉઆ), કાળે વગેરે હોય ત જીવરક્ષા શાય તેવી રીતે સંભાળપૂર્વક પુજણી આદિકથી એક વાસણમાં લઈ યોગ્ય સ્થાને પરઠવવો. (પ્રક્ષેપવો-નાખવો.) પણ તેમ કરતાં જીવની વિરાધના ન થાય તે ખાસ કાળજી રાખવાની છે.

૪૭—ધણાખરા દેહરાસરોમાં ભગવાન ઉપરથી ઉતારેલાં પુષ્પો દેહરાસરના અમુક ખુણા આદિ ભાગમાં લાંબો વખત સુધી રાખવામાં આવે છે. તેથી તેમાં પણ કેટ-

લીક વખતે જીવેની ઉત્પત્તિ થતી જોવામાં આવે છે. માટે તે પુષ્પો હંમેશાં જંગલમાં છાયા નીચે છુટાં નંખાવવાની ગોઠવણ કરવી. અને તેમ ન બને તો દેહરાસરની નજીકમાં કોઈ છૂટી બહોળી જગ્યામાં છુટાં નંખાવવા ગોઠવણ કરવી.

૪૮—કેટલાએક લોકો ભગવાનનાં આભૂષણોને જેમ તેમ રખડતાં મૂકે છે, વળી તે આભૂષણોને પોતાના પગ પણ લાગેછે. પરંતુ તેથી આશાતના થાય છે તેમજ ભાગી તૂટી જાયછે. માટે પૂજા થાય ત્યાં સુધી તે આભૂષણો પેટીમાં અથવા થાળ આદિકમાં રાખી મૂકવાં, અથવા કોઈ ઉંચી જગ્યાએ મૂકવાં કે જેથી અનાદર દોષ લાગે નહિ. તેમ ભાગે તૂટે પણ નહિ.

૪૯—આભૂષણો ચઢાવતાં તેને જે વાસી

કેસર વગેરે લાગેલું હોય તે સાફ કરવાની ઘણી બેદરકારી જોવામાં આવે છે. માટે તેવો બેદરકારી નહિં રાખતાં આભૂષણોને સારી રીતે ધોઈ સાફ કરીનેજ ચડાવવાં. કેટલાએક ભાઈઓ આભૂષણ પહેરાવતાં ઘણા જોરથી બેસાડવા જાય છે તેથી કેટલીકવાર આભૂષણ તૂટી જાય છે. એટલુંજ નહિં પણ વખતે ભગવંતના શરીરે પણ ઘસારો પડે છે, માટે આભૂષણો પ્રથમથીજ બંધબેસતાં કરાવવાં જોઈએ કે જેથી ભગવંતના શરીરને તેમજ આભૂષણને પણ કોઈ રીતે નુકશાન થાય નહિં.

૫૦—ભગવાન જે આસનપર બીરાજમાન હોય છે તે પવાસણપરથી અને પવાસણની નીચેની જગ્યાએથી કાતે લેવાની પુજણી આદિક તેમજ પાણી સાફ કરવાનું કપડું

એકજ રાખવામાં આવે છે, પણ તે આ-
જખી નથી. કારણકે ભગવાન જેનાપર ધિરા-
જમાન છે તે પવાસણ ઉત્તમ જગ્યા છે,
અને જમીન ઉપર આપણું ફરવું હરવું થાય
છે. માટે પવાસણ તથા નીચેની જમીન
સાફ કરવાને માટે પુજણી તથા કપડું જૂદું
અને ઓળખી શકાય તેવા પ્રકારનું રાખવું
જોઈએ. પવાસણ ઉપરથી કાળે લેવા નાની
પુજણીઓ રાખવી જોઈએ, અને નીચેની
જમીનપરથી કાળે લેવાને માટે દક્ષિણદે-
શમાં (ખાનદેશ જીલ્લામાં ધુલીયા તરફ)
જે નાનુક નરમ અને મુલાયમ ઘાસની
સાવરણીઓ થાય છે તે રાખવી જોઈએ.
તથા પાટ પવાસણ આદિ ઉપર જે પાણી
સાફ કરવાનું કપડું હોય તેને પાટલૂહણા
તરીકે ઓળખવું અને તે માદરપાટ વગે-

રેનું રાખવું જોઈએ. તથા જમીનપર જે પાણી સાફ કરવાનું કપડું હોય તેને મોંચ-લૂહણા તરીકે ઓળખવું, અને તે ગળ્યા વગેરે જાડા કાપડનું રાખવું જોઈએ, જેથી પાટલૂહણું અને ભોંચલૂહણું જલદી ઓળખાય. અથવા બન્નેનું કાપડ એક જાતનું હોય તો નાનો મોટો આકાર રાખવાથી પણ તે બન્ને જુદાં ઓળખી શકાશે.

૫૧—કેટલાએક ભાઈઓ પોતાનાં નાનાં બાળકોને પૂજા કરાવવા માટે પવાસણની ચાલી ઉપર ચડાવે છે. તથા ચંદ્રવા પૂઠી-યાં બાંધવાને માટે પણ કેટલીકવાર પવાસણની ચાલીપર ચડવામાં આવે છે, પણ તેથી આશાતના થાય છે. માટે મુખ્યત્વે તો પવાસણની ચાલી ઉપર કોઈએ પણ ચડવું બેસવું નહિ. અને કોઈ કાર્ય પ્રસંગે

ચડવું બેસવું પડે તો લાકડાની ઘોડી ખાંકડા
આદિકનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ. તેમ છતાં
કોઈક દેહરાસરમાં તેમ કરવાની અનુકૂળતા
ન હોય તો છેવટે પવાસણની ચાલી ઉપર બા-
જોઠ આદિક મૂકીને ચડવું. પણ પવાસણની
ચાલી ઉપર તો પગ દેવો નહિ તે ધ્યાનમાં
રાખવાનું છે. કારણકે પવાસણની ચાલી ઉપર
વખતોં વખત છૂટી પ્રતિભાઓ પધરાવાય
છે. માટે આશાતના થવાનો સંભવ છે.

પર—કેટલાંક દેહરાસરોમાં પવાસણનું
પાણી જવાના ખાળો વગેરે એવા બનેલા
હોય છે કે ન્હવણનું પાણી જમીન ઉપર
પડી જાય છે. માટે તે પાણી જમીન ઉપર
ન પડી જાય તેવી રીતે ખાળ આગળ ખાસ
ગોઠવણ કરવા ધ્યાન રાખવું. નહિતર ન્હ-
વણ જળ આપણા પગ નીચે ચંપાવાથી

(દબાવાથી) આશાતના થાય છે. વળી નહવણ વખતે કેટલાએક ભાઈઓ એવી ઉતાવળ અને ધમાધમ કરે છે કે જેથી પાણી પવાસણની ચાલીથી પણ ઉપર છલકાઈ જમીનપર પડવા માંડે છે, તો પ્રભુની પૂજા વખતે તેવી રીતે ઉતાવળ કે ધમાધમ કરવી એ વિવેક ગણાય નહિં.

૫૩—ભગવાનની અંગ પૂજા કરતાં જે જે ચીજો વાપરવી પડે તે સર્વ ચીજોને તથા આપણા હાથને પણ ધૂપથી વાસીત કરી શુદ્ધ કરવા જોઈએ.

૫૪—ભગવાનની અંગપૂજા કરતાં, કેસર ઘસતાં, તથા બીજા દરેક કાર્ય પ્રસંગે પોતાના હાથ સ્કેજ પણ અશુદ્ધ થયા હોય તો ધોઈને સાફ કરવા કેટલાએક ભાઈઓ વારંવાર હાથ ધુએ છે, પણ પુનઃ તે હા-

થને પોતાના કપડે, અથવા દેહરાસરની બીંતે જાળીએ કે કમાડે ઘસે છે. લૂંડે છે ને કોરા કરે છે, પણ તેથી દેહરાસરની બીંતો વગેરે જગડે છે, ને હાથ ઉલટા અશુદ્ધ થાય છે. માટે હાથ ધોઈને રૂમાલ આદિકથી સાફ કરવા જોઈએ. તે માટે દેહરાસરના કાર્યવાહકોને કેસર ઘસવાની જગ્યાએ, દીવો રાખવાની જગ્યાએ, તેમજ ગભારા આદિકમાં તેવે તેવે સ્થળે હાથ સાફ કરવા માટે રૂમાલ વગેરે કપડું બાંધી રાખવાની ખાસ સૂચના કરવામાં આવે છે.

૫૫—ચોથું ત્રિક લગવ નની ૩ પ્રકારે પૂજા કરવા સંબંધિ છે. તે આ પ્રમાણે—
 અંગપૂજા—અગ્રપૂજા—ને ભાવપૂજા એ ત્રણ પ્રકારે લગવંતની પૂજા હોય છે. વળી લગવંતની પૂજા ઉત્કૃષ્ટથી (વધુમાં વધુ) ૧૦૮

પ્રકારે થાય છે. અને મધ્યમ પૂજા ૬૬-
૨૧-૧૭ ઇત્યાદિ પ્રકારે થાય છે, અને જ-
ઘન્ય પૂજા ૮ પ્રકારે થાય છે તે આઠ પ્ર-
કારની પૂજાનાં નામ આ પ્રમાણે—

ઢાહરો.

^૧જળ ^૨ચંદન ^૩કુસુમે કરી, પૂજે જીન નવ અંગ
^૪ધૂપ ^૫દીપ ^૬અક્ષત વળી, નૈવેદ્ય ^૭ફળ નિસંગ....૧

(પ્રકાકાન્તરે) ઢાહરો.

^૧જળ ^૨ચંદન ને ^૩કુસુમ ^૪ધૂપ, ^૫દીપક ^૬અક્ષત સાર
^૭નૈવેદ્ય ^૮ફળથી કીજીએ, પૂજા અષ્ટ પ્રકાર....૨

૧ જળપૂજા-ચંદનપૂજા-અને પુષ્પપૂજા એ
ત્રણ પ્રકારે અંગપૂજા કહેવાય છે. ધૂપ-
દીપક-અક્ષત-નૈવેદ્ય-અને ફળપૂજા એ
પાંચ પ્રકારે અગ્રપૂજા કહેવાય છે. અને
ભગવાનની સ્તુતિ, સ્તવન, શુભ આમ,

નાટક ઇત્યાદિ સર્વ ભાવપૂજા અનેક પ્રકારે છે.

૫૬—અંગપૂજા ભગવંતના અંગે કરવાની હોય છે, અને બીજી અગ્રપૂજા તથા ત્રીજી ભાવપૂજા ભગવંતથી દૂર રહીને કરવાની છે. છતાં કેટલાએક ભાઈઓ વિના સમજથી સર્વ પૂજાઓ ભગવંતની અતિ નજીક રહીને કરે છે, તેથી પણ કેટલીએક વખત આશાતના થાય છે. માટે જે પૂજા જે વિધિથી કરવાની છે તે વિધિથી કરવાનોજ ઉપયોગ રાખવો જોઈએ.

૫૭—ભગવાનની અંગપૂજા કરતાં મુખ્ય વિધિય શબ્દોચ્ચાર કર્યા વિના મૌન પાળેજ નવ અંગના દુહા ઇત્યાદિક વિચારવાના છે. પરંતુ પ્રગટ રીતે શબ્દોચ્ચાર કરવા પૂર્વક નવ અંગના દુહાદિક બોલવા

ઠીક નહિ. છતાં તેમ ન બની શકે તે અંતે સાવધ (સદોષ) સંસાર વ્યવહાર સંબંધના શબ્દોચ્ચાર તથા વિચાર તે અવશ્ય નજ કરવા જોઈએ.

૫૮—પાંચમું ત્રિક ભગવાનની ૩ અવસ્થા વિચારવા સંબંધિ છે, તે ૩ અવસ્થાનાં નામ—પિંડસ્થ અવસ્થા, પદ્મસ્થ અવસ્થા, અને રૂપાતીત અવસ્થા. તેમાં પિંડસ્થ અવસ્થા તે ભગવંતની હૃદયસ્થ અવસ્થા છે. તે ૩ પ્રકારે છે.—૧ જન્માવસ્થા, ૨ રાજ્યાવસ્થા, ૩ શ્રમણ અવસ્થા. તથા ભગવંતને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયાની અવસ્થા તે પદ્મસ્થ અવસ્થા છે. અને જે આકાર રહિત ભગવંતની સિદ્ધ અવસ્થા તે રૂપાતીત અવસ્થા છે.

ભગવાનની ઉપર જણાવેલ ત્રણ અવસ્થાઓ નીચે મુજબ ભાવવી.

પદ—પ્રભુને નહુવણ કરાવતાં મેરૂ પર્વત ઉપર દેવોએ કરેલા જન્મ મહોત્સવની ભાવના ભાવવી તે જન્માવસ્થા, તથા ચંદન પુષ્પ આભૂષણ આદિક ચડાવતાં રાજ્યાવસ્થા ભાવવી, તથા ભગવાનને માથા ઉપર કેશ રહિતપણું આદિ ચિન્હ દેખી સાધુપણાની ભાવના ભાવવી તે શ્રમણ અવસ્થા, એ રીતે ત્રણ ભેદે પ્રથમ પિંડસ્થ અવસ્થા ભાવવી. અષ્ટ પ્રકારી પૂજા થઈ રહ્યા પછી ભગવાનને ચામર વીંજવા વખતે કુસુમવૃષ્ટિ-દિવ્ય ધ્વનિ આદિ આઠ પ્રાતિહાર્ય યુક્ત ભગવાનની પ્રતિમાને જોઈ કેવલી (પદસ્થ) અવસ્થા ભાવવી, તથા ત્રૈલ્યવંદન કરતાં ભ-

ગવાનને પલાંઠી વાળીને બેઠેલા તથા કાઢિ-
રસગ્ગ મુદ્રાએ દેખી સિદ્ધની રૂપાતીત અ-
વસ્થા ભાવવી.

૬૮—ત્રીજી દ્વાર બે દિશિનું છે. તે
ચૈત્યવંદન તથા દેવવંદન કરતાં સાચવવાનું
કહેલું છે. છતાં પૂજામાં પણ તે સાચવવું
ખાસ જરૂરનું સમજાય છે, તેથી અહીં જણાવ-
વામાં આવે છે કે—પુરૂષ હોય તે મૂળનાયકજી-
ની જમણી બાજુએ રહી પૂજા કરે, તથા સ્ત્રી
રાખી બાજુએ રહીને પૂજા કરે આ દિશિ
માં હીપક પ્રભુની જમણી બાજુએ
પૂજા ડાબી બાજુએ રાખવાનું જણ-
વા છે. આ પ્રમાણે દિશા સાચવવાની છે,
છતાં ઘણી વખતે દિશા ફેરફાર કરવામાં
આવે છે, અથવા તદ્દન ભગવાનની સન્મુ-
ખ બેસવામાં આવે છે, અને એટલી બધી

ઝીડદી કરી દેવામાં આવે છે કે જેથી બીજા-
ઓને ભગવાનનાં દર્શન કરતાં અંતરાય પડે
છે. માટે તેમ નહિ કરવા ધ્યાન રાખવું. તેમજ
ધૂપ દીપક પણ વિપરીત દિશાએ મુકવામાં
આવે છે, માટે ડાબી દિશાએ ધૂપ ને ભ-
ગવાનથી જમણી દિશાએ દીપક મુકવાનો
ખ્યાલ રાખવો. તેમ છતાં કદાચ કોઈ
મુખ્ય ગભારે સાંકડો હોય, ને બીજે ગ-
ભારે પૂજા કરવાથી ઉદ્ધાસભાવ ન ઘટતો
હોય તો મુખ્ય ગભારાની પૂજાની ભાવના
પૂર્વક બીજા ગમે તે ગભારે જઈને પૂજા
કરવી. અને ઉદ્ધાસભાવ ઘટે તેમ હોય તો
મુખ્ય ગભારેજ પૂજા કરવી. પરંતુ બનતા
પ્રયત્ને વિધિમાર્ગ સાચવવો.

૬૧- દરેક પૂજા કરતાં હાથને તથા પૂજાની
ચીજને ધૂપથી વાસીત કરવાની જરૂર છે.

૬૨—જની શકે તો હંમેશાં પ્રથમે સ્નાત્ર પૂજા લણાવીને (સ્નાત્ર પૂજાની વિધિની ચોપડીમાથી તે વિધિ જોઈ લેવો.) પછી કોઈ પણ મહાપુરુષકૃત અષ્ટપ્રકારી પૂજા લણાવવી. તેમ છતાં તે પ્રમાણે ન બને તો નીચે લખ્યા પ્રમાણે અષ્ટપ્રકારી પૂજાના હુડા બોલી અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરવી.

૬૩—અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરવાનો સંક્ષિપ્ત

વિધિ .

૧—પંચામૃતનો કગશ બને હાથમાં લઈ ધૂપથી વાસીત કરીને “ નમોહૃતસિદ્ધાયા ચોપાધ્યાયસર્વસાધુકથઃ ” બોલી નીચેનો હુડો મનમાં બોલવો.

હુડો.

જળ પૂજા જુગતે કરો, મેલ અનદિ વિનાશ
જળ પૂજા ફળ મુજ હજી, માગો એમ પ્રભુ પાસ.

એ પ્રમાણે હુડો બોલી રહ્યા બાદ નીચે
પ્રમાણે મંત્રાક્ષરો બોલવા.

“ૐ હ્રીં શ્રીં પરમપુરુષાય પરમેશ્વરાય
જન્મજરામૃત્યુનિવારણાય શ્રીમતે જિનેન્દ્રાય
જલં યજામહે સ્વાહા” એ મંત્રાક્ષર બોલી
લગવાનની જન્મ અવસ્થાની ભાવના નીચે
મુજબ ભવવી.

હે જીનેશ્વર લગવાન ! મેરૂ શિખર ઉપર
દેવોએ આપને નહવણ કરાવ્યું તે વખતે હું
કઈ ગતિમાં હોઈશ ? હે પ્રભુ ! આ વખતે
આપને નહવણ કરાવી મારા આત્માને
સફળ માનું છું, અને મારો અનાદિકાળ-
નો કર્મરૂપી મેલ આપની આ નહવણ
પૂજ્યથી દૂર થઈ મારો આત્મા નિર્મળ
થાઓ એમ માગું છું. અને મારો એવો

અહોભાગ્ય ધન્ય દિવસ ક્યારે આવશે
કે સાક્ષાત્ આપને મેરૂ શિખર ઉપર
નહવણુ કરાવવાને હું શક્તિવાન થઈશ.

ઉપરની ભાવના ભાવી “ સ્નાતસ્યાની
સ્તુતિ, ” “ મોટી શાંતિ ” આદિ જેમાં
લગવાનના નહવણુ સમયનો ભાવાર્થ હોય
તે મનમાં બોલતા જવું, અને લગવાનને
કળશ ન અડકે તેવી રીતે સ્થિરતાથી ક-
ળશ કરવો. તે પ્રથમ લગવાનના જમણા
અંગુઠે કરવો, ને ત્યાર બાદ બાકીના શરીરે
કરવો.

૬૪—એક અંગલુહણું શુદ્ધ જળથી પ-
લાળી (પોતું અથવા બીજું સારૂ કેસર
લૂછવાનું લૂગડું) તેનાવડે લગવાનના
અંગ ઉપરથી કેસર ઉતારવું. અહીં
કોઈ ખાસ બીણા ભાગમાં કેસર રહી

યુ હોય ને બીજી રીતે નીકળતું ન હોય
 તો જરૂર પૂરતી વાળાકુંચી ફેરવી સાફ ક-
 રવું. મુખ્ય રીતી એવી છે, છતાં ઘણા ભાગે
 આજ કાલ ઘણી જગ્યાએ પોતું અથવા કે-
 સરલુહણું વાપરવામાં આવતુંજ નથી. ફક્ત
 એકલી વાળાકુંચીજ કરવામાં આવે છે.
 અને તેપણુ એટલા જોરથી ઘસવામાં આવે
 છે કે ચક્ષુ-ટીકા વિગેરે ઊખડી જાય છે, આ
 ભૂપણુ તૂટી જાય છે, અને ભગવાનના અંગ
 ઉપર ઝીણા ઝીણા ખાડા પડી જાય છે. વળી
 એ પ્રમાણે ઘસારો ખેંચવાથી ઘણે કાળે પ્ર-
 તિમાજને પણ નુકશાન પહોંચે છે. તેમજ
 કેટલીક વખતે પ્રતિમાઓ ખસી અથવા પડી
 જાય છે, અને ખંડિત પણ થાય છે. તે મોટી
 અનર્થકારી આશાતનાનું કારણ છે. માટે
 વાળાકુંચી ખપ પૂરતી અને તેપણુ ધીરથી

વાપરવી. તથા પખાલ પૂજા કરતાં પ્રતિમાજી અથડાય નહિ, તેમજ પડી ન જાય, તથા કોઈ રીતનું નુકસાન ન પહોંચે, અને વિધિ સચવાય તે રીતે વર્તવા પૂરતું લક્ષ્ય આપવાની જરૂર છે.

૬૫—ઘણે ખરે ઠેકાણે પૂજારી લોકો તો પોતાનું કરતાજ નથી; તેનું કારણ એમ સમજાય છે કે તેઓને વખત ઘણો થઈ જવાનો ભય રહેતો હશે, પણ જેને અનુભવ છે તેને માલુમ પડશે કે પોતાનું કરવાથી કેસર તરત સાફ થઈ જાય છે. પછી કોઈ ખાસ જગ્યાએ કેસર રહ્યું હોય તોજ વાળાકુંચી કરવી પડે છે. તેથી વખત થોડો લાગે છે, અને વિધિ સચવાય છે. માટે પૂજારીઓને પોતાનું કરવાની સૂચના આપવાનું ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ.

૬૬—કેસર ઉતારી લીધા પછી ભગવા-
નને શુદ્ધ જળથી પખાલ કરવો. અને આ-
ગળ પાછળના તમામ ભાગો સાફ કરવા.
તથા પવાસણની ઉપરનો ભાગ પણ સાફ
કરવો. પછી પોતાના હાથ ઘોઘ-ધૂપી ઉત્તમ
નરમ અને સ્વચ્છ કપડાનાં અંગલુહણાં ભ-
ગવાનના શરીરને કરવાં. દેટલેક દેકાણે એવાં
મર્દાન અને કટણ કપડાં વપરાય છે કે જે
દેખીને ખેદ થાય છે, માટે ઉત્તમ સ્વચ્છ અને
મુલાયમ (નરમ) અંગલુહણાં વાપરવા
તેઓને ભલામણ કરવામાં આવે છે.

૬૭—પહેલું અંગલુહણું કરતાં જેટલું
ખની શકે તેટલું પાણી સાફ કરી લેવું,
પરંતુ તે લુહણું બનતા સુધી પાણી તરત
નુસી લે તેવા પ્રકારનું રૂવાંટીવાળા પાતળા
રૂવાલ આદિનું રાખવું કે જેથી પાણી સારી

ક્રીંતે સાફ થઈ શકે.

૬૮—પહેલું અંગલુહણું કરીને પછી પવાસણ, ખાળ, પાટ, આદિ જગ્યામાં પાણી રહ્યું હોય તે પાટલુહણાથી સાફ કરવું તથા પવાસણની નીચેના અને જમીન ઉપરના ભાગોનું પાણી ભોંયલૂહણાથી સાફ કરવું. અને નહવણનું પાણી કોઈ જગ્યાં તુ પડે નહિ તેમજ અંડાળાય નહિ તેવી જગ્યાએ ઢાંકીને મૂકવું, કે પછી યોગ્ય સ્થાનકે પરઠવી દેવાય. ત્યાર બાદ પોતાના હાથ ઘોઈ ધૂપીને બીજું અંગલુહણું કરવું.

૬૯—બીજું અંગલુહણું કરતી વખતે તેના એક છેડે ઝીણી બત્તી આમળીને અંગ ગોપાંગ વગેરે જે ઝીણા ભાગોમાં પાણી રહ્યું હોય તે સાફ કરવું, અને તેમ છતાં પણ કોઈ ઘણા સુક્ષ્મ ભાગમાં પાણીની અ-

સર માલૂમ પડે તો સોનું-ચાંદી-પીતલ અથવા ત્રાંખાની સળી અંગલુહણની કરચલીમાં નાખીને તેનાથી સાફ કરવું, પણ કોઈ ઠંકણે પાણી અથવા વાસી કેસર રહે નહિ તે ધ્યાન રાખવું.

૭૦—ઉપર મુજબ બન્ને અંગલુહણં થઈ ગયા પછી ઘણે ભાગે પ્રતિમાજી બરોબર સાફ થઈ જાય છે, છતાં ઉપયોગ શૂન્યતા આદિથી કોઈ કાગ સાફ કરવો રહ્યો હોય તો તે થઈ જાય તે માટે ત્રીજું અંગલુહણું ચારે બાજુ તપાસીને કરી લઈ પ્રતિમાજીને તદ્દન સાફ કરવાં.

૭૧—પ્રતિમાજીનાં આભૂષણ અંગલુહણું-કેસર-કુલ-મોરપીછી-વળાકુંચી-બરાસ દૂધ-પાણી વગેરે વસ્તુઓ તથા પૂજનાં વાસણો વગેરેને આપણા હાથ સીવાય પગ

કપડું આદિ અડવાં જોઈએ નહિ. તેમજ તે ચીજોને જમીન ઉપર નહિ મૂકતાં પાટ-પાટલાદિ ઉપર કોઈ ઉંચા સ્થાને મૂકવી. કારણ કે તે સર્વ પૂજની સામગ્રી ઉત્તમ છે. છતાં કેટલાક લોકો અજ્ઞાનતાથી તેવી વસ્તુઓ જમીન ઉપર મૂકે છે, તેમજ કેટલાક ભાઈઓ પગ પણ અડાડે છે. કેટલાક ભાઈઓ તો વાસણને પગથીજ ઠેકે છે, અને કેટલાક ભાઈઓતો ખ્યાલ નહિ રાખતા હોવાથી ભગવાનને પોતાના પગના ઠોંચણ કપડાં વગેરે અડી જાય છે તે પણ મોટા આશાતના છે. માટે તે પ્રમાણે ન બને તેવી પૂરતી કાળજી રાખવાની ખાસ આવશ્યકતા છે.

૭૨—રકાબી-છાલીઉં-કુંડી-કળશ-ધૂપ ધાણું આદિ વાસણો વગેરે પ્રતિમાજીને અ-

ડકે નહિ તેનો પણ ખાસ ખ્યાલ રાખવો.

૭૩—દેટલીક વખતે છુટી પ્રતિમાઓને જેમ તેમ પધરાત્રી દેવામાં આવે છે, પણ તેથી ભગવાનનો અવિનય થાય છે. માટે યથાયોગ્ય સ્થાનકે દેહરાસરના સન્મુખ મોડું રહે તેવી રીતે પધરાવવી.

૭૪—કેટલીક વખત ઉતાવળને લઇને આવે જલદીથી પખાલ કરવામાં આવે છે કે ધાતુ આદિના પ્રાતમાળુ એક બીજા સાથે અથડાવ છે તે પણ મોટો અવિનય છે. તેમજ દેટલીક વખતે ખડિત પણ થઈ જાય છે, માટે શતતાથી પખાલ કરવો. આવે અવિનય પૂજારીઓ તરફથી વિશેષ થાય છે માટે તેમ નહિ કરવા તેમને સૂચના આપવી.

૭૫—બનતા સુધી પ્રતિમાળુને પવાસણ અથવા સિંહાસનથી નીચે પધરાવવા

નહિ, છતાં કેટલીક વખતે ફક્ત જમીન ઉપરજ થાળમાં પધરાવેલી જોવામાં આવે છે, પણ તે ઉચિત નથી. માટે તેમ નહિ કરતાં ખાસ ઉંચે પધરાવવાં. અને કદાચ કોઈ કારણ હોય તો એકાદ બાજો ઉપર થાળીમાં પધરાવવાં. પણ એકલા બાજો ઉપર પધરાવવાં ઉચિત નથી. કારણ કે કોઈ કોઈ કાર્ય પ્રસંગે તે બાજો ઉપર પગ વગેરે મૂકી ચઢવામાં આવે છે. માટે ભગવાનને એકલા બાજો ઉપર પધરાવાય નહિ.

૭૬—તથા ભગવાંતને જે બાજો વગેરે ઉપર બીરાજમાન કરવા પડતા હોય તેવા બાજો વગેરે ઉપર બેસવું અથવા પગ મૂકીને ચઢવું તે ઉચિત નથી.

૭૭—કેટલાએક બાધઓ વખતના બ-

આવ માટે જળપૂજા કરીને પછી કેસર ધ-
સવું પુખ્તો સાફ કરવાં, ઇત્યાદિ કાર્ય કરે
છે, અને પછી પૂજા કરવા માટે આવે છે,
જેથી તે દરમ્યાનમાં (વચ્ચેના વખતમાં)
લગવંતના શરીર ઉપરનું પાણી સૂકાઈ જ-
વાથી અંગલૂહણું કરતાં વાર લાગે નહિ,
પણ તેમ કરવાથી પાણી જે જે જગ્યાએ
સૂકાઈ જાય છે તે તે જગ્યાએ મેલ જામી
જાય છે, અને તેથી ઉલટી આશાતના થાય
છે, માટે દરેક સામગ્રી પ્રથમથીજ તૈયાર
કરી રાખવી, અને જલપૂજા કરી તુર્તજ
અંગલૂહણું કરી તુર્ત પૂજા કરવી જોઈએ.
આ આશાતના પણ પૂજારીઓ તરફથી
વિશેષ થાય છે, તે માટે તેમને સૂચના
આપવી જોઈએ.

૭૮—કેટલીએક વખત સવારમાં એક-

વાર જે પ્રતીમાજીને પખાલ પૂજા થઈ ગઈ હોય છે, તેજ પ્રતીમાજીનો બીજા ભાઈને પખાલ કરવો હોય છે ત્યારે, અથવા પૂજા ભણાવતાં સ્નાત્ર કરતી વખતે પણ વાળા કુંચીનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે, પણ વાસી કેસર નીકળી ગયા પછી તેજ દિવસની પૂજા થઈ હોય ત્યાં પુનઃ (ફરીથી) વાળાકુંચી કરવાની જરૂર રહેતી નથી. ઘણે ભાગે તો જળથીજ તે કેસર સાફ થઈ જાય છે, નહિંતો કપડાના પોતાથી તે કેસર સાફ કરવું. કારણ કે વાળાકુંચી વધુ કરવાથી ઘસારો ઘણો પડે છે.

(૨) ચંદન પૂજા

૭૯—એ રીતે અંગલુહણું કરી રહ્યા પછી બરાસ અથવા કેસરની કટોરી હાથમાં લઈ ધૂપીને “નમોઽર્હત્ સિદ્ધાચાર્યોપાધ્યાય-

સર્વસાધુભ્યઃ” બોલીને નીચેનો દુહો બોલવો.
દુહો.

હવે બીજી ચંદન તણી, પૂજા કરો મનોહાર;
મિથ્યા તાપ અનાદિનો, ટાળે સર્વ પ્રકાર.

એ દુહો બોલી ઐ હ્રીં શ્રીં પરમ પુરુ-
ષાય પરમેશ્વરાય જન્મજરામૃત્યુનિવારણાય
શ્રીમતે જિનેંદ્રાય ચંદનં યજામહે સ્વાહાઃ
એ મંત્રાક્ષર બોલી પ્રભુની રાજ્યાવસ્થા
ભાવતાં નીચેની ભાવના મનમાં ભાવવી.

હું જીનેશ્વર ભગવાન ? આ ચંદન આ-
પના શરીરને શીતલતા ઉપજાવે છે.
તેથી આપની ચંદન પૂજા કરીને હું એમ
માથું છું કે કામ-ક્રોધ-માન-માયા-
લોભ-મિથ્યાત્વ આદિ કષાય રૂપ અગ્નિ-
થી બળી રહેલો મારો આત્મા શીત-

લતાને પ્રાપ્ત કરે.

એ ભાવના ભાવી ખરાસ જુદો ધસેલો હોય તો ભગવાનના શરીરે વિદ્યેપન કરીને પછી કેસરથી નવે અંગે પૂજા કરવી. અને ખરાસ ન હોય તો ચંદન સહિત કેસરથી પૂજા કરવી.

૮૦—કેટલાએક ભાઈઓ નવ અંગ સિ વાયના ભાગેપર ફક્ત એકલા કેસરનાજ ખુદા કાઢે છે, અને લગભગ ભગવાનનું આખું શરીર કેસરમય કરી નાખે છે, પણ એથી કેટલીક વખતે પ્રતિમાજીના અંગને હાની પહોંચે છે. માટે ફક્ત નવ અંગેજ પૂજા કરવી યોગ્ય જણાય છે, અથવા તો ખુદા કાઢવા હોય તો તે કેસરમાં ખરાસ ચંદન આદિ અવશ્ય હોવું જોઈએ, અને શોભનીક લાગે તેવી જાતના ખુદા કાઢવા.

૮૧—ભગવાનના નવે અંગે પૂજા કરતાં પ્રથમ જમણા અંગે અને પછી ડાબા અંગે પૂજા કરવી.

૮૨—ભગવંત પર્યક્રાસને (પલાંઠી વાળીને) બિરાજમાન હોવાથી જમણા અંગુઠા ભગવાનની ડાબી બાજુએ હોય છે, તેથી પ્રથમ તે અંગુઠે પૂજા કરીને પછી જમણી બાજુના અંગુઠાએ પૂજા કરવી. આ સ્થળે પ્રત્યેક અંગે પૂજા કરતાં હુહા વિચારવાના હોય છે તે હુહા તથા હુહાનો ભાવાર્થ સંક્ષેપમાં આ પ્રમાણે છે—

॥ નવ અંગ પૂજાના દુહા ॥

૧ શ્રી—ચરણના અંગુઠે પૂજા. (દુહો)
જળ ભરી સંપુટ પત્રમાં, યુગલિક નર પૂજંત
ઋષભ ચરણ અંગુઠડો, દાયક ભવજળ અંત....૧

ભાવાર્થ—જીગત્રિયાઓએ કમલપત્રના પ-
 ઠીયામાં પાણી ભરી લાવીને જે અંગુઠાની
 પૂજા કરી તે શ્રી ઋષભદેવ ભગવાનના ચ-
 રણનેા અંગુઠા ભવ સમુદ્રનેા પાર પમાડ-
 નાર છે. મારે હું મારા ભવસમુદ્રનેા અંત
 લાવવાને માટે હે ભગવાન ! આપના ચર-
 ણની પૂજા કરું છું. (પૂજા કરતી વખતે જે
 ઋષભદેવ સિવાય બીજી પ્રતિમા હોય તેા
 ઉપર મુજબ ચિંતવવું, અને શ્રી ઋષભદેવ
 ભગવંતનીજ પ્રતિમા હોય તેા જળ પૂજાની
 ભાવનામાં “ હે ઋષભદેવ ભગવાન ! ” એ
 પ્રમાણે ચિંતવવું.

૨ જી જાનુ (ઢીંચણની) પૂજા— દુહો.
 જનુ બળે કાઉસગગ રહ્યા, વિચર્યા દેશ વિદેશ
 ખડાં ખડાં કેવળ લહ્યું, પૂજે જનુ નરેશ....૨
 ભાવાર્થ;—હે ભગવાન ! જનુના બળથી

આપ કાઉસ્સગમાં રહ્યા, અને દેશ પરદેશ
વિહાર કરી ભવ્યજીવેને ઉપદેશ આપી ભ-
વસમુદ્રથી તાર્યા, તેમજ આપે ઉભાં ઉભાં
કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું તેથી સર્વ જનુઓમાં
શ્રેષ્ઠ એવી આપની જનુને મારી પૂજા હો,
અને મારી જનુઓ પણ આપનાં જેવાં કા-
ર્યો કરવાને શક્તિમાન થાઓ.

૩ જી કરકાંડ (હાથનાં કાંડાંની) પૂજા—
(દુહૃત)

લોકાંતિક વચને કરી, વર્ષ્યા વરસી દાન;
કર કાંડે પ્રભુ પૂજના. પૂજે ભવિ બહુમાન....૩

ભાવર્થ:—હે ભગવાન ! લોકાંતિક દેવો-
ની વિનંતિથી (દરેક ભગવંતને વરસીદાન
દેવાનો અવસર થાય ત્યારે લોકાંતિક દેવો
આવીને વિનંતિ કરે એ તેઓનો અનાદિ
આચાર છે.) આપે આપના સ્વહસ્તે વર-

સીદાન (ભગવંત ૧ વર્ષ સુધી દરેક દિવસે ૧ કોડ ૮૦ લાખ સોનૈયાનું દાન આપે છે.) દધને જગતના અનેક જીવોનું દારિદ્ર દૂર કર્યું, તેથી આપના હાથનું પૂજન કરવું યોગ્ય છે, માટે હે આત્મા બહુમાન સત્કાર પૂર્વક પ્રભુના કરકંડનું પૂજન કર, અને હે પ્રભુ આપના કરકંડની પૂજનાથી મારા હાથ પાણુ તેવા દાનેશ્વરી થાઓ.

૪ થી-સ્વમાની પૂજા. (હુહો.)

માન ગયું દોય અંસથી, દેખી વીર્ય અનંત ભુજા બળે ભવજળ તર્યા, પૂજો ખંધ મહંત.

ભાવાર્થ:— હે ભગવાન ! આપનું અનંત બળ (ભુજાબળ) જોઈને બન્ને ખલામાંથી માન નાશ પાર્યું. (ખલો એ ભુજાનું મૂળ કહેવાય છે. માટે ભુજા બળથી ખલાનું માન ગયું એવો સંબંધ યુક્તિયુક્ત છે.) અને

એજ ભુજાખળથી આપ ભવ સમુદ્ર તર્યા.
તેથી આપની આવી મહા પ્રભાવિક ભુજા-
એની પૂજા કરી હું એમ માગું છું કે મારી
ભુજાઓ પણ અનંત ખળમુક્ત થઈ મારા
માનનો સર્વથા નાશ થાય.

૫ મી—શીર્ષ પૂજા (દુહો.)

સિદ્ધ શિલા ગુણ ઉજળી, લોકાંતે ભગવંત
વંસિયા તિણ કારણ ભવી, શીર શિખા પૂજંત.

ભાવાર્થ:—હે ભગવાન ! ચૌદ રાજલો-
કના અંતે ઉજવલ એવી સિદ્ધશિલાપર
આપ ખીરાજમાન થવાથી આપની મસ્તક
શિખા પણ પૂજનીય છે, માટે હું આપની
મસ્તકશિખાની પૂજા કરીને એમ માગું છું
કે હું પણ ૧૪ રાજલોકને મસ્તકે સિદ્ધ-
શિલા ઉપર સ્થાન પ્રાપ્ત કરું. અર્થાત્ મોક્ષ
પામું.

૧ ઠી -લલાટ (કપાળ) પૂજા

(૬૬૬)

તીર્થંકર પદ પુન્યથી. ત્રિભુવન જન સેવંત
ત્રિભુવન તિલક સમા પ્રભુ, ભાલતિલક જયવંત

ભાવાર્થ:—તીર્થંકર પદના પુન્યથી આપને
ત્રણે જગતના જીવો સેવે છે. અને હે પ્રભુ
આપ ત્રણ ભુવનમાં તિલક સમાન છે.
માટે આપના લલાટમાં તિલક કરવું તે જ-
યવંત છે. તેથી હે પ્રભુ ! હું આપની લ-
લાટ પૂજા કરી એમ ઇચ્છું છું કે આપની
ભક્તિથી હું પણ તીર્થંકર પદ પ્રાપ્ત કરી
મોક્ષ સુખ મેળવું.

૭ મી કંઠ પૂજા (૬૬૭)

સોલ ખેડોર પ્રભુ દેશના, કંઠ વિવર વરતુલ;
મધુરધ્વનિ સુરનરસુણે, તિણેગણેતિલકઅમૂલ.

ભાવાર્થ:—હે ભગવાન ! આપે આપનો

વર્તુલ (ગોળ) વિવર (છીદ્ર) વાળો કંઠ કે
 જેનાથી ૧૬ પ્રહર સુધી મધુર વાણીવડે દેવ
 મનુષ્ય અને તિર્યચને અખંડ ઉપદેશ દીધો,
 તેથી આપનો કંઠ કે જેનાથી ઉપદેશનો
 લાભ પ્રાપ્ત થાય છે, તે કંઠની પૂજા કરીને
 હું એમ માગું છું કે હે પ્રભુ ! મારો કંઠ
 પણ તેવો ઉપદેશ આપવાને સમર્થ બનો.

૮ મી હૃદય પૂજા (હુડો.)

હૃદયકમળ ઉપશમ બળે, બાળ્યા રાગ ને રોષ;
 હીમ દહો વનખંડને, હૃદય તિલક સંતોષ.

ભાવાર્થ:—જેવી રીતે અતિ શીતળ હીમ
 વનમાં રહેલાં વૃક્ષોને બાળી મૂકે, તેવી રીતે
 હે ભગવાન ! આપે પણ આપણા હૃદય
 કમળમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા શાન્તરસના બ.
 ણથી સર્વ રાગ અને દ્વેષને બાળી દીધા છે,
 તેથી આપના હૃદયકમળની પૂજા કરીને હું

એમ ઈંછું છું કે-મહારં હૃદય પણ ઉપશા-
ન્ત થઈ રાગ દ્વેષને દૂર કરવા સમર્થ બને.

૬ મી નામિ પૂજા (હુડો.)

રતનત્રયી ગુણ ઉજળી, સકલ સુગુણ વિશ્રામ
નાભિકમળની પૂજના, કરતાં અવિચળ ધામ

ભાવાર્થ:—હે જીનેશ્વર ભગવાન જ્ઞાન-
દર્શન-ચારિત્ર રૂપ ત્રણ રતનવડે ઉજવળ
અને સવ સદ્ગુણોને રહેવાના સ્થાનરૂપ
આપની નાભિ છે. માટે તે નાભિકમળની
પૂજા કરતાં અચળ એવું મોક્ષ સ્થાન પ્રાપ્ત
થાય છે. તે હે ભગવંત ! આપની નાભી-
પૂજથી હું એમ ઈંછું છું કે મને પણ સર્વ
ગુણોના સ્થાનરૂપ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રરૂપ
ત્રણ રતનની પ્રાપ્તિ થાય.

એ પ્રમાણે ૬ અંગની પૂજા કરી રહ્યા
પી બે હાથ જોડી નીચેનો હુડો ખાલી

તેનો પણ ભાવાર્થ ચિંતવવો.

(૬૪૦)

ઉપદેશક નવ તત્વના, તિણે નવ અંગ જીણું
પૂજે બહુ વિધ રાગશું, કહે શુભ વીર મુણિંદ

ભાવાર્થ:—શ્રી શુભ વીર મુનીશ્વર (મુ-
નિ મહારાજ શ્રી વીર વિજયજી કે જેઓ-
એ ગુર્જર રાગમાં ઘણી પૂજાઓ તથા
કાવ્યો રચેલાં છે તે) કહે છે કે હે ભવ્ય

જીવો ? જીનેશ્વર ભગવાન નવ તત્વના
ઉપદેશક છે, માટે તમે ઘણી વિધિપૂર્વક
અને બહુ માનપૂર્વક નવે અંગની પૂજા કરો.
હે જીનેશ્વર ભગવાન તેવી રીતે આપના
નવઅંગની યથાશક્તિ વિધિપૂર્વક પૂજા ક-
રીને હું એમ માગું છું કે મહારો એવો
અહો ભાગ્ય ધન્ય દિવસ ક્યારે આવે કે
હું પણ આપની માફક નવ તત્વનો ઉપદે-

શક થાઉં.

૮૩—દરેક અંગે પૂજા કરતાં અનુક્રમે તે તે અંગપૂજના ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે ૯ હુહા, તથા તેનો ભાવાર્થ ભાવનારૂપે ચિંતવીને પૂજા કરવી. પૂજા કરતાં કેસર નખને ન અડકે તે ધ્યાનમાં રાખવા યોગ્ય છે.

૮૪—એ પ્રમાણે ભગવાનની નવે અંગે પૂજા કરીને પછી તેજ ગભારામાં અથવા બીજા ગભારાઓમાં ખિરાજમાન અન્ય જન પ્રતિમાઓની પૂજા કરીને શ્રી સિદ્ધચક્રની પૂજા કૌંસમાં બતાવેલા ક્રમથી કરવી.

(પ્રથમ સિદ્ધચક્રના મધ્ય ભાગમાં ખિરાજમાન શ્રી અરિહંત પ્રભુની પૂજા કરવી. તદનંતર તેમના મસ્તકપર રહેલા શ્રી સિદ્ધ ભગવાંતની, તદનંતર (પ્રદક્ષિણા વર્ત્ત કરતાં એકેક ખાનું વચ્ચેથી છો-

ઉવાપૂર્વક) અરિહંતની ડાબી ખાતુએ આ-
 વેલ શ્રી આચાર્ય પદની પૂજા કરવી. તદ-
 નંતર એક ખાતુ છોડ્યા બાદ અરિહંત
 પદની નીચે રહેલ શ્રી ઉપાધ્યાય પદની
 પૂજા કરવી. ત્યારબાદ એક ખાતુ છોડી અ-
 રિહંત પદનો જમણી ખાતુએ શ્રી સર્વ-
 સાધુ પદની પૂજા કરવી. તદનંતર સિદ્ધ અને
 આચાર્ય પદની વચમાં સ્થાપેલ શ્રી દર્શન
 પદની, તદનંતર આચાર્ય અને ઉપાધ્યાય
 પદની વચમાં સ્થાપેલ શ્રી જ્ઞાન પદની,
 તદનંતર ઉપાધ્યાય અને સાધુની વચમાં
 રહેલ શ્રી ચારિત્ર પદની, અને ત્યાર બાદ
 સાધુ અને સિદ્ધ પદની વચ્ચે રહેલ શ્રી
 તપ પદની પૂજા કરવી.)

એ પ્રમાણે બતાવેલા અનુક્રમથી સિદ્ધ-

ચક્રજીની પૂજા કરવી. પરન્તુ ગમે તેમ આ-
ડી અવળી પૂજા કરવી તે વિધિ પૂર્વક પૂજા
કરી ગણાય નહિ.

અને ત્યાર પછી શાસ્ત્રમાં તેા અષ્ટ મંગ-
લિક અક્ષતના આલેખના એમ કહ્યું છે પર-
ન્તુ સર્વને તે આવડે નહિ માટે તે અષ્ટમં-
ગલિકના આલેખેલા તૈયાર પાટલા હાંચ
છે તેની, યંત્રનાં પતરાંની, 'શાસનદેવીની,
અને યક્ષ યક્ષણીની પૂજા કરવી. ધાતુની

---

૧ તીર્થંકર વગેરે મોક્ષગામી જીવો સિવાય બી-
જાં દેવ દેવીઓની પૂજા ગૃહસ્થોએ મોક્ષની ઈચ્છા-
એ તરણ તારણ માનીને કરવાની નથી, પરન્તુ
શાસનની પ્રભાવના કરનાર, રક્ષણ કરનાર, અને
તીર્થંકરોના ભક્ત છે એમ ધારી સ્વધર્મો બંધુની
બુદ્ધિથી તેઓની પૂજા ગૃહસ્થોને કરવી બિચિત છે.
કારણ કે દેવ દેવીઓ જૈનશાસનમાં થતા મહા ઉપ-

પંચતીર્થીયો, અને ચોવીસીયોમાં દેવ દેવીયો
 અને અહો હોય છે, તેથી જનતા સુધી બીજા
 ભગવાનના પૂજા કર્યા પછીજ તેમની પૂજા
 થાય એમ ધારવું નહિ. કારણ કે પ્રભુની સા-
 થેજ તે અહાં હોવાથી પંચતીર્થી ચોવીસી-
 યોનો પૂજા કર્યા પછી બીજા ભગવાનના પૂજા
 થાય તોપણ હરકત જેવું કંઈ નથી. એમ
 ખુલાસો થયેલો છે. પરંતુ એટલું ધ્યાનમાં
 રાખવું કે—પ્રભુની અને સિદ્ધચક્રીની પૂજા
 કરેલા કેસરથી દેવદેવી વગેરેની પૂજા થાય,
 પણ દેવ દેવીની પૂજા કર્યા પછી તેજ કેસ-
 રથી ભગવાનની કે સિદ્ધચક્રીની પૂજા થઈ
 શકે નહિ. અથવા જે વાડકીમાં જૂદું કેસર

દ્રવેને ટાળવા શક્તિમાન છે. માટે ધર્મ રક્ષકની
 ખાંદથીજ પૂજા કરવી ઉચિત છે પરંતુ તરણતા-
 રણની બુદ્ધિએ પૂજા કરવા ઉચિત નથી.

રાખી ભગવાનના કેસરથી ભગવાનની તથા સિદ્ધચક્રની પૂજા કરવી. અને બીજા કેસરથી દેવ દેવી વગેરેની પૂજા કરવી.

કંઈક વખત પૂજા કરનાર ભાઈઓની ઉપયોગ શૂન્યતાથી ભગવાનના ચાંદલા ઉપર તથા મુખ ઉપર તિલક થઈ જાય છે, અથવા તો કેસર ઉતરી આવે છે, તેથી ચાંદલો અને મુખ બેડાળ દેખાય છે, માટે તેવી રીતે ઉપયોગ શૂન્યપણે પૂજા ન હે કરતાં ખરાખર ઉપયોગ પૂર્વક યોગ્ય સ્થાને (યોગ્ય અંગે) પૂજા કરવી જોઈએ. અને કેસર પણ ઉતરી ન આવે તેવું જાડું ઘસવું જોઈએ.

૮૫—ચાંદન પૂજા થઈ રહ્યા પ્રધી ભગવાનને આભૂષણ પહેરાવવાં તે વખતે પણ રાજ્ય અવસ્થા ભાવવી. કેટલેક ઠેકાણે આભૂષણો ઘણાં જૂનાં થવાથી ભાગ્યાં ત્રુટયાં

અથવા બરોબર બાંધમેસનાં નહિ તેમજ મલીન થયેલાં ચડાવવામાં આવે છે. પણ તેથી ભગવાનના અંગની શોભા થવાને બહુ ઘણી વખતે બહુ બેડાળ દેખાવ માલૂમ પડે છે, અને ભગવાનના અંગે ઘણા પડે છે. તથા આભૂષણોનાં નાકાં વગેરે તૂટી ગયાં હોય તેને દુરસ્ત કરાવવાના આજસથી અંગ લૂગડાંમાંથી ફાટેલાં ચીથરાં વગેરેની દોરીઓ બાંધવામાં આવે છે, અને તેના છેડા ઉપયોગથી ગોઠવવાને બહુ લટકતા રહેવાથી ઘણાજ ખરાબ દેખાવ આપે છે. માટે હંમેશાં કાર્યવાહકોએ વખતે વખતે આભૂષણ તપાસવાં, અને ભાગ્યું ત્રુટયું જલદી દુરસ્ત બનાવી આપવા ખ્યાલ રાખવો જોઈએ. તથા દોરી આદિક બાંધવાની જરૂર પડે તો શોભનીક લાગે તેવી બાંધી છેડા

વાળી લેવા જોઈએ. કે જેથી લટકતી રહી
ખરાબ દેખાવ ન આપે. તેમજ આબૂ જોને
લાગેલું વાસી કેસર સાફ કરવામાં બેઠરકારી
રહે છે તે ઉચિત નથી, માટે આબૂપણે
સાફ કરીને ચડાવવાં (આબૂપણે વિશેષે
કરીને પૂજારીઓને હાથે ચડાવવામાં આવે
છે, માટે તેઓને આ બાબત અવશ્ય સૂ-
ચના આપવી યોગ્ય છે.)

૮૬—પ્રથમ જાણાવ્યા પ્રમાણે શુદ્ધ મુ-
ગંધમય અને અખંડ તૈયાર કરી રાખેલ
પુષ્પો એક થાળીમાં કે રકાબીમાં લઈને
“નમોર્હત્તિદ્વાચાર્યોપાધ્યાયસર્વસાધુભ્યઃ”
એ મંત્ર બોલીને નીચેના દુહા બોલવો.

(દુહા)

જીનવર કુલે પૂજતાં, ઉચ્ચ ગોત્ર બંધાય;
ઉત્તમ કુળમાં અવતરી, કર્મરહિત તે આય.

ઐ હુડો! બોલી ઐ હ્રીં શ્રીં પરમપુરુષાય
 પરમેશ્વરાય જન્મજરામૃત્યુનિવારણાય શ્રીમતે
 જિનેન્દ્રાય પુષ્પં યજામહે સ્વાહાઃ ઐ પ્રમાણે
 મંત્રાક્ષરો બોલી નીચે પ્રમાણે ભાવના ભાવવી.
 હે જીનેશ્વર ભગવાન ! આપની પુષ્પ
 પૂજા કરવાથી ઉચ્ચગોત્ર બંધાય, તથા
 ઉત્તમ. કુળમાં જન્મ થાય, ને ત્યાં ઉત્તમ
 આચરણો સેવી કર્મરહિત થવાય છે. તથા
 પુષ્પોની સુગંધિ જેમ દ્રવ્ય દુર્ગંધનો નાશ
 કરે છે, તેમ આપની કરેલી પુષ્પ પૂજા
 મારી ભાવ દુર્ગંધતાનો (મલિનાધ્યવસા-
 યનો—અપ્રશસ્ત લેશ્યાઓનો) નાશ કરે.
 અને પુષ્પના જીવોને અન્ય લોકો અ-
 નેક ઉપયોગમાં લેતા હોવાથી કિલ્લામણા
 થાય છે, ને આપના અંગ ઉપર આવ-
 વાથી તે જીવોને અભયદાન મળે છે. ઐ

પણ પ્રાસંગિક લાભ છે. તે માટે
 પુણ્ય પૂજા કરીને એમ માગું છું કે મારો
 આત્મા કર્મ દુર્ગંધિથી વાસિત છે તે-
 દૂર થઈ સુવાસિત બને, અને પુણ્ય જેમ
 આપના મસ્તકપર બીરાજે છે, તેમ હું
 પણ ચૈદ્ર રાજલોકના મસ્તકપર (મો-
 ક્ષમાં) સ્થિર^૧ થાઉં. આ ભાવના ભા-

---

૧ ધૂપની ભાવનામાં પણ આત્માને સુવા-
 સિત બનાવવાની ભાવના આવે છે, અને જો
 પુણ્યની ભાવના પણ આત્માને સુવાસિત માત્ર
 બનાવવા માટે હોય તો બન્ને પદાર્થોની પૂજનો
 ઉપયોગ (હેતુ) એક સરખો થઈ જાય. માટે
 પુણ્યની ભાવના ધૂપની ભાવનાથી કંઈક ભેદવાળી
 હોવી જોઈએ, અને તે ભેદ ઉપર લખ્યા પ્રમાણે
 ચૈદ્ર રાજલોકના મસ્તકપર સ્થિર થવા સંબં-
 ધિનો છે,

વતાં પણ લક્ષ્યમાં પ્રભુની રાજ્ય અવ-
સ્થા ચિંતવવાની છે. અર્થાત્ પ્રભુની આ-
વખતે રાજ્યાવસ્થા વિચારીનેજ એ ભા-
વના ભાવવી જોઈએ.

૮૭—જસુદ્ધ વગેરે જે પુષ્પોમાં મીઠાશ
હોવાને લીધે કીડી વગેરેની ઉત્પત્તિ હોય,
અને તેની હીંસા થવાનો સંભવ હોય તો
બીજાં પુષ્પો હોતે છતે તે પુષ્પો ન ચડા-
વવાં. અને બીજાં પુષ્પોના અભાવે અથવા
બીજાં પુષ્પોમાં શોભા માટે તેવાં પુષ્પો ચ-
ડાવવાં હોય તો ચઢેલી કીડીયોને ચતના-
પૂર્વક ઉતાર્યા પછી ચડાવવાં.

૮૮—પુષ્પો બીલકુલ ન હોય તો થોડા
ચોખ્ખાને ઘોઈ શુદ્ધ કરી કેસરવાળા કરી
ચીદાવવા એવી શાસ્ત્ર મર્યાદા સમજાય છે.

૮૯—કંઈક વખત પુષ્પો જેમ તેમ અ-

વ્યસ્થિત રીતે ચઢાવ્યાથી જોઈએ તેવી શોભા થતી નથી, અને વખતે ભગવાનનું મુખ પણ ઢંકાઈ જાય છે. પરન્તુ તેમ થવાથી દર્શન કરનારને આદ્હાદ (ઉદ્ધાસ) ભાવ પ્રગટ થતો નથી. માટે પુણ્યોને એવી વ્યવસ્થા પૂર્વક ગોઠવવાં જોઈએ કે ભગવાનના અંગની શોભા વૃદ્ધિ પામે, અને દર્શન કરનારને પણ ઉદ્ધાસ ભાવ પ્રગટ થાય.

૯૦—કેટલાએક ભાઈઓ જે પ્રતિમાજીની પૂજા કરે છે, તે પ્રતીમાજીને ગયા દિવસનો પખાલ થયેલો છે કે આજે નવો પખાલ થયો છે ? તે તપાસ કર્યા વિનાજ પૂજા કરી દેછે. માટે પૂજા કરતાં પહેલાં પખાલની તપાસ કરીનેજ પૂજા કરવી જોઈએ.

૯૧—કેટલાએક ભાઈઓ દર્શન પૂજા કરવા જાય છે તે વખતે ઉપયોગ શૂન્યતાને

હીધે અથવા દિતાવળને લઈને ખરાખર રીતે દર્શન પૂજા કરતા નથી. તેથી કંઈક વખત પ્રતીમાણનો પખાલ થયા પછી અંદનપૂજા કરવી રહી ગયેલી હોય, અથવા આગલા દિવસનું નિર્માલ્ય કેસર કે પુલ રહી ગયેલાં હોય, છતાં તેઓને ખખર રહેતી નથી. માટે દર્શનપૂજા કરતાં ખારીકીથી તપાસ કરવી જોઈએ, અને નિર્માલ્ય વગેરે રહી ગયેલ હોય તો કાઢી નાખી શુદ્ધતા કરવી જોઈએ. અને બીજી વખત તેવી રીતે નિર્માલ્ય વગેરે બાકી ન રહી જાય તે માટે પૂજારીને સૂચના આપવી અથવા કાર્યવાહકોને જણાવવું.

૯૨—ધૂપ-દીપ-અક્ષત-નૈવેદ્ય-ને કૃણ એ પાંચ પ્રકારની અગ્રપૂજા પ્રથમ જણાવ્યા પ્રમાણે ભગવાનથી દૂર રહીને કરવાની છે.

કારણ કે તે વસ્તુઓ ભગવાનની સન્મુખ
ધારણ કરવાની છે. માટે બનતા સુધી તે
પૂજા ગભારાથી ખેંચી રહીને કરવી.

૪ થી ધૂપ પૂજા.

૬૩—ચોથી ધૂપ પૂજા કરવાની વિધિ
આ પ્રમાણે--શુદ્ધ ધૂપાધાનમાં (ધૂપધા-
ણામાં) શુદ્ધ અગ્નિ લઈ, તેમાં સુગંધિ-
મય દશાંગ ધૂપ પ્રક્ષેપીને (નાખીને), અ-
થવા અગરબત્તી પ્રગટાવીને નમોર્હત્સિદ્ધા

---

૧ અંગપૂજા વખતે પ્રક્ષાન્ન અને અંગલહણાં
ક્યાં બાદ જે ધૂપ કરી ભગવંતની આગળ ઉખેલી
પછી પૂજા કરવાની છે, તે ધૂપ પૂજતો ભગવં-
તની પાસે ગભારામાં કરવાને અડચણ નથી, પર-
ન્તુ સવારે કે સંજ્યાએ જે ધૂપ પૂજા કરવાની છે,
તે ગભારા બાહરે રહીને કરવાની છે એમ જાણવું.

વાર્યોપાધ્યાયસર્વસાધુભ્યઃ ॥ બોલી નીચેનો
હુડો બોલવો.

ધપ ઉખેવત જે નરા, પ્રભુ આગળ બહુ માન;
હુર્ગધા દૂરે ટળે, પામે અમર વિમાન.

એ હુડો બોલીને ॐ હ્રીં શ્રીં પરમપુરુ-
ષાય પરમેશ્વરાય જન્મજરામૃત્યુનિવારણાય
શ્રીમતેજિનેન્દ્રાય ધૂપંયજામહે સ્વાહાઃ ॥

એ મંત્રાક્ષરો બોલી નીચેની ભાવના
ભાવવી.

હે ભગવાન ! જે ધન્ય મનુષ્યો આપની
આગળ બહુમાનપૂર્વક ધૂપ ઉખેવે છે,
તેઓ પોતાના આત્મામાં રહેલ મિથ્યા-
ત્વરૂપ હુર્ગધને દૂર કરી અમર એવા
મોક્ષપદને પામે છે. તેથી હું પણ
આપની આગળ ધૂપ પૂજા કરીને એમ

માગું છું કે જેવી રીતે આ અગ્નિ ધૂપને
દહન કરે છે, તેવી રીતે મારી તપશ્ચર્યા-
રૂપ અગ્નિ પાપ રૂપી કર્મોને બાળી
નાખે. તેમજ જેવી રીતે ધૂપની (= ધૂ-
પના ધૂપની) ઉર્ધ્વગતિ (ઉંચી ગતિ
છે.) તેમ મારી પણ ઉચ્ચગતિ થાયે.

એ ભાવના ભાવી ભગવાનની ડાબી
બાજુએ ધૂપાધાન મૂકવું.

૯૪—કેટલાએક ભાઈઓ બળતી અગ-
રબત્તી હાથમાં રાખે છે, અને ભગવાનની
પૂજા કરે છે. પણ તે યોગ્ય જણાતું નથી.
તથા કેટલાએક ભાઈઓ વિના સમજથી
ઠેઠ ભગવાનના નાક આગળ ધૂપ લઈ જાય
છે, ને વખતે અગરબત્તી હોય તો ભગ-
વાનના શરીરને પણ અડકી જાય છે. પરન્તુ
તેમ કરવાથી ઉલટી આશાતના થાય છે,

માટે ભગવંતથી દૂર રહીનેજ ધૂપ કરવાનો
ખ્યાલ રાખવો જોઈએ.

૯૫—કેટલાએક ભાઈઓ ધૂપાધાન કદાચ
આડું અવળું પડેલું હોય તો લાવવાની
આળસથી, તથા કેટલાએક ભાઈઓ ધૂપા
ધાન પોતાની નજર આગળ હોવા છતાં પણ
અણુસમજથી બળતી અગરબત્તી પવાસણ,
જાળીઓ, પાટ, પાટલ, લંડાર, સ્તંભ
તથા પૂજનાં વાસણો ઉપર મૂકે છે જેથી
તે વસ્તુઓ કાળા ડાઘ પડીને ખરાબ થાય
છે અને કેટલીક વસ્તુઓ કપડાની હોવાથી
દાંઝી જાય છે. અને કેટલીએક વખતે તેની
ખબર બીજા ભાઈઓને નહિ રહેવાથી તેઓ
પણ દાઝે છે. અને પોતાને તેથી ગંધ ફાયદો
થતો નથી, તોપણ કેટલાએક ભાઈઓને સૂ-
ચના આપવા છતાં પણ તેઓ પોતાનો

આશ્રહ છોડતા નથી, તે ઘણી અફસોસની વાત છે. માટે અગરબત્તી ધૂપધાણમાં રાખવા ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું, અને કાર્યવાહકોએ પણ ધૂપધાણું તથા ધૂપ રાખવાનાં બીજાં સાધનો જોઈતા પ્રમાણમાં રાખવાં, કે જેથી બીજી વસ્તુ ઉપર ધૂપ મૂકવાની જરૂર પડે નહિ.

૯૬— ૫ મી દીપક પૂજા.

શુદ્ધ-તાજ ધીનો પ્રથમથી તૈયાર કરી રાખેલ દીપક પ્રગટાવી (જોગવાઈ હોયતો મંગલિક માટે કપૂર પણ સળગાવીને) જીવની વિરાધના ન થાય તે માટે જ્ઞાન-સમાં લઈ ભગવાન સન્મુખ ઉભા રહી

નમોહત્સિદ્ધાચાર્યોપાધ્યાયસર્વસાધુભ્યઃ
ધ્વી નીચેનો દુહો બોલવો.

પંચમી ગતિને પામવા, કરીએ જીન દરબાર;
ધૃતદીપક મન રંગશ્યુ, પામવા. શિવસુખ સાર.

એ હુહો બોલી ઐં હ્રીં શ્રૌં પરમપુરુષાય
પરમેશ્વરાય જન્મજરામૃત્યુનિવારણાય શ્રીમ
તેજિનેન્દ્રાય દીપં યજામહે સ્વાહાઃ ॥

એ મંત્રાક્ષરો બોલી નીચેની ભાવના
ભાવવી.

જેવી રીતે આ દ્રવ્યદીપક દ્રવ્ય અંધ-
કારનો નાશ કરે છે, તેવી રીતે હે ભ
ગવાન ! આપે જ્ઞાન-દર્શનરૂપી ભાવ
દીપકથી મોકુ અને મિથ્યાત્વરૂપ ભાવ
અંધકારનો નાશ કર્યો છે.. તેમજ અન્ય
છદ્મસ્થ જીવોને પણ કેવળજ્ઞાનરૂપી જ્યો-
તિ પ્રગટ કરી આપવા આપ દીપક સ
માન છે, તેથી આપની દીપક પૂજા ક.

રીને હું એમ માગું છું કે મારો એવો
અહોભાગ્ય ધન્ય દિવસ ક્યારે આવે કે
જ્ઞાન-દર્શનરૂપી ભાવદીપક જે મારા
આત્મામાં સત્તા રૂપે રહેલ છે તે પ્રગટ
થાય, અને મારો મોહ મિથ્યાત્વરૂપ
ભાવ અંધકાર સર્વથા વિનાશ પામે.

એ ભાવના ભાવી દીપક ભગવાનની
જમણી બાજુએ મૂકવો.

૯૨—કેટલાએક ભાઈઓ દીપક અને
ધૂપનાં દિશાનો ખ્યાલ નહિં રાખતાં આડા-
અવળા ગમે તે સ્થાને મૂકી દે છે. માટે
તેમ નહિ કરતાં ધૂપને ભગવાનથી ડાબી
બાજુએ, અને દીપકને ભગવાનથી જમણી
બાજુએ, એ પ્રમાણે યોગ્ય સ્થાને મૂકી
વિધિ સાચવવાનો ઉપયોગ રાખવો.

૯૮—કેટલાએક અજ્ઞાની જીવો શંકા કરે

છે કે શું ભગવાન અંધારામાં દેખી શકતા નથી ? કે જેથી દીપકની જરૂર પડે છે ! તેઓએ વિચાર કરવો જોઈએ કે તે દીપક ભગવંતને માટે ધરવામાં આવતો નથી, પરંતુ પૂજા કરનાર પોતાની આત્મ ભાવના માટેજ ધરે છે; તો પછી ભગવંતને અંધારામાં નહિ દેખવા સંબંધિ વાતજ ક્યાં રહી ? કારણ કે પૂજકવર્ગ પોતાના આત્મામાં રહેલા અજ્ઞાનરૂપી અંધકારને દૂર કરી જ્ઞાનરૂપી પ્રકાશ કરવાની ભાવનાથી ભગવંત આગળ દીપક ધરે છે. માટે દીપક તે ભગવાન માટે નથી, પરંતુ પૂજા કરનાર પૂજકને માટે છે.

૬૯—દીપક પૂજા માટે બનતા સુધી રૂ, ધી, વગેરે પોતાના ધરનુંજ વાપરવું. છતાં કહાય તેવી જોગવાઈ ન બને તો

(૧૧૪)

દેરાસરના દીપકથી દીપક પૂજા કરી તેના
બદલામાં માસિક અથવા દરરોજ કંઈક
દ્રવ્ય તે ખાતે આપવું જોઈએ.

૧૦૦--૬ ઠી અક્ષત (ચોખાની) પૂજા.

અખંડ, શુદ્ધ, ઉજવલ, અને નિર્જીવ
અક્ષત હાથમાં અથવા રકાબીમાં અથવા
થાળમાં લઈ “ નમોર્હત્સિદ્ધાચાર્યોપાન્માય
સર્વસાધુભ્યઃ ” એ મંત્ર બોલી નીચે લખે-
લો દુહો બોલવો.

(દુહો)

અક્ષત શુદ્ધ અખંડશું, જે પૂજે જીનચંદ;
લહેઅખંડિતતેહુ નર, અક્ષય સુખઆનંદ.૧

એ દુહો બોલી ઐ હ્રી શ્રી પરમપુરુષાય
પરમેશ્વરાય જન્મજરામૃત્યુનિવારણાય શ્રી-
મતેજિનેન્દ્રાય અક્ષતં યજામહે સ્વાહાઃ ॥

એ મંત્ર બોલી નીચેની ભાવના ભાવવી.

હે જીનેશ્વર ભગવાન ! જે ભાગ્યશાળી
જીવો આપની અક્ષત પૂજા કરે છે, તેઓ
અખંડ એવું અક્ષય સુખ (મોક્ષ સુખ)
પ્રાપ્ત કરે છે. તેથી હે ભગવન્ ! આપની
અક્ષત પૂજા કરીને હું પણ મને અક્ષય સુખ
મળે એમ ઈચ્છું છું.

એ પ્રમાણે ભાવના ભાવી અષ્ટમંગલિ
કની પાટલીમાં આલેખેલી આકૃતિ પ્રમાણે
સ્વસ્તિક (સાથીત્રે ।) અથવા નંદાવર્ત
ચોખાથી આલેખવો. મહર્દિક પુરૂષો પ્ર-
ભુની ભક્તિ માટે મુક્તાક્ષણના (મોતીના)
સાથીઆ અથવા સોના ચાંદીના (સોના
ચાંદીના જવ અથવા અક્ષત ઘડાવીને તેના)
સાથીઆ આલેખે છે. તેવી ભક્તિવાળા
ભાગ્યશાળી જીવોનું પણ આ વખતે સ્મરણ

કરવું અને ધન્યવાદ વિચારવો તે યોગ્ય છે.

(સ્વતિક આલેખવામાં મુખ્ય વિધિએ ભા-
ગેલા નહિ, પણ અખંડ ચોખા જોઈએ.)

એ સ્વસ્તિક (સાથીયા) માં ૪ પાંખડાં
(રેખાઓ) છે, તે નરકગતિ-તિર્યચગતિ-
મનુષ્યગતિ-અને દેવગતિ એ ૪ ગતિના
અંતસૂચક છે. તથા ૩ પુંજ છે તે જ્ઞાન-
દર્શન-ચારિત્ર એ ૩ રત્નની પ્રાપ્તિસૂચક
છે. અને જે અર્ધચંદ્રાકાર છે, તે સિદ્ધશિલા
સૂચક છે. માટે એ પ્રમાણે સ્વસ્તિક આ-
લેખતી વેળાએ “ હે ભગવાન ! ચાર ગ-
તિનો અંત કરી, જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રનું
દાન હઈ મને મુક્તિ સ્થાને પહોંચાડો.”
એ પ્રમાણે ભાવના ભાવવી.

૧૦૧—સ્વસ્તિકના ભાવાર્થ ઉપરથી ઘણી
સારી રીતે સમજી શકાય છે કે પ્રથમ ચાર

પાંખડી, પછી ૨ ઝિંદુ (પુંજ), અને તે પછી અર્ધચંદ્રાકાર આલેખવો. છતાં કેટલાએક ભાઈએ એ ભાવાર્થ નહિ સમજવાથી પ્રથમ અર્ધચંદ્રાકાર, ત્યાર બાદ ત્રણ પુંજ, અને ત્યાર બાદ સ્વસ્તિક આલેખે છે. તેમણે વિચારવું જોઈએ કે પ્રથમ ચાર ગતિનો અંત કર્યા બાદ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર પ્રાપ્ત કરી મોક્ષમાં પહોંચાય, પરંતુ મોક્ષમાંથી જ્ઞાનાદિ પ્રાપ્ત કરી ચાર ગતિમાં અવાય નહિ. માટે ઉપર બતાવેલા અનુક્રમથી સ્વસ્તિક રચના આલેખવી.

૧૦૨—પુનઃ જો આલેખી શકાય તો ભગવંતની આગળ અક્ષતથી અષ્ટમંગલિક આલેખવાં. તે અષ્ટમંગલિકનાં નામ આ પ્રમાણે—
 'દર્પણ, ^૨ભદ્રાસન, ^૩વર્ધમાન, ^૪શ્રીવત્સ

મત્સ્ય યુગલ = (મચ્છ અને મચ્છી)
 કલશ-સ્વસ્તિક અને નંદાવર્ત એ આઠ
 મંગલિકની રચના ચીતરવી હોય તો એ
 સર્વની આકૃતિયો અષ્ટમંગલિકની પાટલી-
 યોમાં જોવી. અને સ્વસ્તિક તથા નંદાવર્ત
 અષ્ટમંગલિકમાં આવી જાય છે, માટે જેને
 અષ્ટમંગલિક આલેખવાં હોય તેને સ્વ-
 સ્તિક અને નંદાવર્ત બુદ્ધાં આલેખવાની
 જરૂર નથી. પણ જેને અષ્ટમંગલિક ન
 આવડે તે નંદાવર્ત અને સ્વસ્તિક બન્ને
 અથવા બેમાંથી એકને પણ આલેખીને અ-
 ક્ષત પૂજા કરે અને થોડા અક્ષતથી ભગ-

યાનું સંપુટ (જોડણું) ૪ ભગવંતની છાતીમાં
 શ્રી વત્સ લાંછન (ચિન્હ) હોય છે, અને તે
 ઉજ્જવળ રામરાજનો આવર્ત (ભમરો) હોય છે.
 એવા રામાવર્ત મહાપુરૂષોને ૪ હોય છે.

વંતને પણ વધાવવા.

૧૦૩— ૭ મી નૈવેદ્ય પૂજા.

સુખડીઓ બનાવવામાં કેટલીક વખત કાળજી નહિ રાખવાથી જીવોની વિરાધના થાય છે, તેમજ કેટલીએક અલક્ષ્ય વસ્તુઓની ભેળસેળ થાય છે. માટે પોતાના ઘરનું બનાવેલું તાળું નૈવેદ્ય (મીઠાઈ વગેરે બાદ પદાર્થ) બની શકે તેટલી વિવિધ જાતનું ઉત્તમ ધાતુના થાળમાં લઈને નમોર્હત્સિદ્ધાચાર્યોપાધ્યાયસર્વસાધુભ્યઃ ॥ બાલી નીચે પ્રમાણે દુહા બોલવો.

(દુહા.)

ન કરી નૈવેદ્ય પૂજના, ન ધરી ગુરૂની શીખ;
લહે અશાતા પરભવે, ઘર ઘર માગે ભીખ. ૧

એ દુહા બાલી ૐ હ્રોં શ્રી પરમપુરુષાય

પરમેશ્વરાય જન્મજરામૃત્યુ નિવારણાય શ્રી-
મતે જિનેંદ્રાય નૈવેદ્યં યજામહે સ્વાહાઃ ॥
એ મંત્ર જોલી નીચેની ભાવના ભાવવી.

હે જીનેશ્વર ભગવાન ! જે જીવો આ-
પની નૈવેદ્ય પૂજા કરતા નથી, તેમજ ગુરૂ
મહારાજની શિક્ષા ધારણ કરતા નથી, તે
જીવો અન્યભવમાં શાન્તિ પામતા નથી.
તેમજ ઘેર ઘેર સ્ત્રીખ માગવાના અધિકારી
થાય છે.

હે જીનેશ્વર ભગવાન ! આપના અનેક
ભાગ્યશાળી ભક્તો આથી પણ ઘણી ઉંચી
જાતનાં સરસ અને સ્વાદિષ્ટ નૈવેદ્યો આપના
આગળ ધારણ કરી શુદ્ધ ભાવ પૂર્વક અર્પણ
કરે છે, છતાં આપ વીતરાગને તેવા અતિ
સ્વાદિષ્ટ પદાર્થોમાં કંઈ પણ વાંચ્છા (ઇ-
ચ્છા) નથી. આપે એ સર્વ પૌદ્ગલિક સ્વા-

દોને નિઃસ્વાદ જાણી ત્યાગ કરીને શુદ્ધ
 અનાહારી પદ પ્રાપ્ત કર્યું છે. અને મારા
 જેવા પામર પ્રાણીઓઆ પૌદ્ગલિક સ્વા-
 દમાં સંતુષ્ટ થઈ ચાર ગતિમાં બ્રમણ કરે
 છે. માટે હે પ્રભુ ! મારો પણ એવો દિવસ
 ક્યારે આવે કે આવા પૌદ્ગલિક રસ સ્વા-
 દનો ત્યાગ કરી નિર્મોહી થઈને અનાહારી
 પદ પ્રાપ્ત કરવા સમર્થ થાઉં !

કાય કે નહિ તે જાળતમાં હજી ઘણા જા-
 ૧૦૪—હંમેશાં વિવિધ પ્રકારનાં તાજાં
 શુદ્ધ નૈવેદ્યની જોગવાઈ ન બને તો સાકર
 અથવા પતાસા આદિકથી પૂજા કરવી, અને
 અવસરે પોતાને આં નૈવેદ્યની જોગવાઈ
 હોય તો નૈવેદ્યથી પૂજા કરવી. (પોતાના
 ઘરમાં બનેલાં દાળ ભાત રોટલી વગેરે
 જોજનો પ્રભુની આગળ નૈવેદ્ય તરીકે મૂ-

ભાધઓ અજ્ઞાત છે. તો સર્વ ભાધઓએ
ખ્યાલમાં રાખવું જોઈએ કે તેવા પ્રકારની
ભોજનની ચીજો પણ ભગવંત આગળ ધરી
શકાય છે. માટે તેવાં હાળ ભાત રોટલીનાં
નૈવેદ્ય પણ દરરોજ પ્રભુ આગળ મૂકવાં
જોઈએ.)

૧૦૫—૮ મી ફલ પૂજા.

ભાગેલાં, સડેલાં, ખગડેલાં, સુકાયેલાં,
અને અભિક્ષ્ય ન હોય તેવાં શુદ્ધ તાજાં
નિર્જીવ વિવિધ પ્રકારનાં ફળો થાળમાં લઈ
“ નમોર્હત્સિદ્ધાચાર્યોપાધ્યાયસર્વસાધુભ્યઃ ”
બોલી નીચેનો દુહો બોલવો.

દુહો.

ફળ પૂજા કરતાં ઓકાં, સફળ કરે અવતાર,
ફળ ભાગું પ્રભુ આગળે, તાર તાર મુજ તાર. ૧

એ દુહો બોલી ઐ હ્રી શ્રી પરમપુરુષાય

પરમેશ્વરાય જન્મજરામૃત્યુનિવારણાય શ્રી-
મતે જિનેન્દ્રાય અક્ષતં યજામહે સ્વાહા ॥

એ પ્રમાણે મંત્રાક્ષર બોલી નીચે લખે-
લી ભાવના ભાવવી.

હે ભગવાન ! નૈમિત્તિક, જોશી, રાજા, અને
ગુરૂની પાસે જતાં, તેમજ તેવાં બીજાં પણ
શુભ કાર્યો કરતાં ફળ ધારણ કર્યા વિના
યથાર્થ ફળ મળતું નથી. અને આપ તો સ-
ર્વથી વિશેષ પૂજ્ય તથા જોશીના જોશી,
રાજાના રાજા, અને ગુરૂના પણ ગુરૂ છો.
તો આપની ફળ પૂજા કર્યા વિના દ્રવ્ય પૂ-
જાનું યથાર્થ ફળ મળે નહિં, તેથી આ ફળ
વડે આપની પૂજા કરી હું એમ ઇચ્છું છું
કે મારી દ્રવ્ય પૂજાનું પરમ્પર ફળ જે મોક્ષ
તે મને પ્રાપ્ત થાયો. વળી અનેક ભાગ્ય-

શાળી ભકતો આપને અનેક પ્રકારનાં મનોહર ફળ ચઢાવે છે, પરંતુ આપ વીતરાગને તે ફળો ઉપર કોઈ પણ પ્રકારનો મોહભાવ નથી, અને હું એવા સ્વાદિષ્ટ ફળો દેખીને મોહભાવ પામું છું, ને તેથી રસનેન્દ્રિયને વશ થઈ સંસાર ચક્રમાં બ્રમણ કરું છું. તો હે ભગવાન ! મને પણ આપના જેવી નિર્મોહ દશા ક્યારે પ્રાપ્ત થાય ?

એ પ્રમાણે ફળ પૂજા સંબંધિ ભાવના ભાવીને ફળનો થાળ અથવા છુટાં ફળો અક્ષતની આલેખેલી ૩ ઢગલીપર અથવા ચંદ્રાકારરૂપ સિદ્ધશિલાપર મૂકવાં.

૧૦૬—હું મેશાં વિવિધ પ્રકારનાં ફળોની ભોગવાઈ ન બને તો બદામ સોપારી આદિથી ફળપૂજા કરવી. અને જ્યારે જ્યારે ઉત્તમ ફળોનો ભોગ બને ત્યારે ત્યારે તે

ઉત્તમ કુળોથી પૂજા કરવી. (વિવેકી ભાઈ-
ઓ તો નવી ઋતુનાં જે કુળો પ્રથમ ધરમાં
આવ્યાં હોય તે ઋતુનાં તે કુળોમાંથી એક
યા જે કુળ શ્રી જીનેશ્વરની આગળ ધરીને
પંછીજ તે કુળોનો પોતે ઉપલોગ કરે છે.
આ પરિપાટી ઘણી પ્રશંસનોય છે. માટે
કુળ તો શું ! પરંતુ દરેક ઉત્તમ ચીજને
માટે એવી પરિપાટી રાખવી જરૂરની છે.
અર્થાત્ ભગવાનને ચઢાવવા યોગ્ય કોઈ
પણ ઉત્તમ વસ્તુ આપણા ધરમાં આવે
તો તેમાંથી થોડી ચીજ પ્રથમ ભગવાંતને
ધર્યા બાદજ તે ચીજનો આપણે ઉપલોગ
કરવો તે વિવેક છે.

૧૦૭—હાલમાં કેટલાએક ભાઈઓ નૈવેદ્ય
કુળ ચઢાવવાનો કંઈ પણ ઉપયોગ સમ-
જતા નથી, વળી કેટલાએક ભાઈઓ સ્વસ્તિક

ઉપર કૃળ ચડાવે છે, અને રત્નત્રયી (૩
 ઢગલી) તથા સિદ્ધશિલા (ચંદ્રાકાર) પર
 નૈવેદ્ય ચઢાવે છે. પણ હંમેશાં વિધિપૂર્વક
 પૂજા કરનારા અને કેટલાએક જાણુકાર પુ-
 રોહિણી કહેવું એવું છે કે નૈવેદ્ય સ્વસ્તિક
 ઉપર ચડાવવું, અને કૃળ રત્નત્રયી અથવા
 સિદ્ધશિલાપર ચઢાવવું. (ભાષ્યમાં દૂપા-
 દિક-નાણું-તથા કૃળાદિક જીનેશ્વરની ડાબી
 બાજુએ આગળ ચડાવવું, અથવા નાણું ને કૃળ
 ભગવાનના હસ્તમાં આપવાનું લખેલ છે.

૧૦૮—તે પછી ઉભા થઈ ભગવાન
 સન્મુખ બે હાથ જોડી અષ્ટ પ્રકારી પૂજાની
 સમાપ્તિ માટે નીચે પ્રમાણે કાવ્ય બોલવું.

હરિગીતૃષ્ઠ.

ઇમ સયલ સુખકર દ્રવ્ય ભાવે, પૂજા અષ્ટપ્રકારીએ
 ભણે ભણાવે મુણે જે ભવિ, બહે શિવસુખ ભારી એ

૧૦૯—ત્યાર બાદ યથાશક્તિ દ્રવ્ય (રોકડ નાણું) હાથમાં ધારણ કરી નીચેની ભાવના ભાવવી.

હે જીનેશ્વર ભગવાન ! અઠાર પાપસ્થાનકથી પ્રાપ્ત થયેલ જે ધન તે માત્ર સંસાર જ્રમણનું જ કારણ છે, પરન્તુ તેમથી આ જેટલું દ્રવ્ય આપની આગળ ચઢાવું છું તે-ટલુંજ દ્રવ્ય સફળ છે, ને ખીન્નું સઘળું દ્રવ્ય મારું પાપ કાર્યના ઉપયોગમાં આવે છે તે સફળ નથી.

એ પ્રમાણે ભાવના ભાવી દ્રવ્ય સિદ્ધ-શિલાપર ચઢાવવું.

૧૧૦—ત્યાર બાદ ભગવાનની પદસ્થ અવસ્થા (=કેવલજ્ઞાનની અવસ્થા) ભાવવી. તે વખતે ચામરો વીંજવા તે ચામર વીંજવાની વિધિ આ પ્રમાણે—

ભગવંતની અષ્ટ પ્રાતિહાર્ય યુક્ત કેવલ-
જ્ઞાનાવસ્થા જોઈને ખની શકે તેમ હોયતો
જે હાથમાં જે ચામરો લઈને, નહિંતર છેવટે
જમણા હાથમાં ચામર લઈને ભગવંતની
આગળ વીંજવાં. કેટલાએક ભાઈઓને ચામર
કેમ વીંજવું તેની ખબર નહિં હોવાથી ભ-
ગવાન સન્મુખ ગોળ ગોળ વગેરે જુદી
જુદી રીતે ફેરવે છે. પણ મુખ્યપણે જોતાં
તો એક વખત ડાબા હાથ તરફ, અને એક
વખત જમણા હાથ તરફ, એમ અનુક્રમે
સારી રીતે શોભે તેવી રીતે ચામર વીંજવું
અને વીંજતી વખતે નીચેનાં કાવ્યો બોલવાં.

કાવ્ય.

જે બાજુ ચામર ઢાળે, એક આગળ વજ્ર ઉલાળે;
જઈ મેરૂ ધરી ઉછરંગે, ઇંદ્ર ચોસઠ મળીયા રંગે.
પ્રભુપાસનું મુખડું જોવા-ભવભવનાં પાતિક જોવા.

(એ કાવ્ય બોલતાં આપણે જે ભગ-
વાનની આગળ આમર વીજતા હોઈએ તે
ભગવાનનું નામ બોલવાની ઇચ્છા હોય તો
“ પ્રભુ પાસનું ” એ શબ્દને સ્થાને તે
બીજા ભગવંતનું નામ પણ બોલી શકાય.)

હાંરે મારે મણિમય હેમ સિંહાસન બેઠા આપ જો,
ઢાંળેરે સુર આમર મણિ રને જડચાંરે લોલ;
હાંરે મારે સુથતાં દુંદુભિ નાદ ટળે સવિ તાપ જો,
વરસેરે સુર કુલ સરસ જનુ અડચાંરે લોલ.

અશોકવૃક્ષઃ સુરપુષ્પવૃષ્ટિ—

દિવ્યધ્વનિશ્ચામરમાસનં ચ ।

ભામંડલં દુંદુભિરાતપત્રં—

સત્પ્રાતિહાર્યાણિ જિનેશ્વરાણાં ॥

ઇત્યાદિ કાવ્યો બોલી નીચેનો ભાવાર્થ
ચિતવવો. ત્રીજા કાવ્યમાં ૮ પ્રાતિહાર્યનું

વર્ણન છે, તે હમેશાં ભગવાંનની સાથેજ રહે છે. તે ૮ પ્રાતિહાર્યનાં નામ નીચે પ્રમાણે-

૧ અશોકવૃક્ષ (=આસોપાલવનું ઝાડ) તે ભગવંતથી ૧૨ ગણું મોટું હોય છે.

૨ પુષ્પવૃષ્ટિ = ભગવાન વિચરતા હોય તે વખતે પણ દેવો વારંવાર કુસોની વૃષ્ટિ કરે છે.

૩ દિવ્યધ્વનિ = ભગવંતના ગુણગ્રામનો મનોહર ધ્વનિ દેવો કરે છે.

૪ ચામર = આકાશમાં ભગવંતને પડખે બે ચામરો વીંજતાં ચાલે છે.

૫ આસન = સુવર્ણનું સિંહાસન હરહંમેશ ભગવંતની સાથેજ ચાલે છે.

૬ મામંડલ = ભગવાનના સર્વ તેજને એકત્ર કરી ભગવંતના પૃષ્ઠ ભાગે ગોઠવે

છે. એ પ્રમાણે જો તેજનો પુંજ ગોઠવા
યલો ન હોય તો ભગવંતની સન્મુખ
દેખવું હુઃસહ થઈ પડે.

૭ દુંદુભિ = દુંદુભિ નામનું દિવ્ય વાજ્ર
દેવો વગાડે છે.

૮ આંતપત્ર = દિવ્ય ઇત્ર પણ ભગવંતની
સાથેજ ચાલે છે.

હું જીનેશ્વર ભગવાન ! કદ્યાણુક વખતે
દેવોએ આપને રત્નજડિત ચામરો વીંજ્યા
તે વખતે હું કઈ ગતીમાં હોઈશ? તો આ
વખતે આપને આ ચામરો વીંજીને મારા
આત્માને સફળ માનું છું.

અહિં ત્રીજી નિસિહિ કહી દ્રવ્યપૂજનો
ત્યાગ કરી ફક્ત ભાવપૂજમાં (ચૈત્યવંદન-
સ્તવન-સ્તુતિમાં) વર્તવું.

દરરોજ કરવાની લઘુ ચૈત્યવંદનની વિધિનાં

સૂત્રો નીચે લખેલા અનુક્રમ પ્રમાણે બોલવાં.

ચૈત્યવંદન સૂત્રાણિ.

इच्छामि खमासमणो वंदितुं जावणिज्जाए
निसिहिआए मत्थएण वंदामि ॥ १ ॥

એ પ્રમાણે પ્રથમ ત્રણ ખમાસમણ દધને
इच्छाकारेण संदिसह भगवन् चैत्यवंदन करुं?
इच्छं ॥ એ પ્રમાણે આદેશ માગીને નીચે
લખેલાં જગચિંતામણિ વગેરે સૂત્રો બોલવાં.

जगचिंतामणिनुं (चैत्यवंदन)

जगचिंतामणि जगनाह, जगगुरु जगरक्खण ।
जगबंधव जगसत्थवाह; जगभाव वियरकण ॥
अट्ठावय संठविय रुव, कम्मठ्ठ विणासण ।
चउविसंपि जिणवर जयंतु,

अप्पडिहय सासण ॥ १ ॥

कम्मभूमिहिं कम्मभूमिहिं, पढमसंघयणी ।
उक्कोसय सत्तरिसय, जिणवराण विहरंत लप्पइ ॥

नवकोडिहिं केवल्लिण,
कोडि सहस्स नव साहु गम्मइ ।

संपइ जिणवर वीस मुणि,
बिहुं कोडिहिं वरनाण ॥

समणह कोडि सहसदुअ,
थुणिज्जइ निच्च विहाणि ॥ २ ॥

जयउ सामिय जयउ सामिय, रिसहसतुंजि ।
उज्जित पहु नेमिजिण,

जयउ वीर सच्चउरिमंडण ॥

भरुअच्छहिं मुणिसुव्वय,
मुहरि पास दुह दुरिअ खंडण ।

अवर विदेहिं तित्थयरा,
 चिहुं दिसि विदिसि जिं केवि ॥
 तिआणागय संपइअ, वंदू जिणसव्वेवि ॥ ३॥
 सत्ताणवइ सहस्सा,
 लरका छप्पन्न अठ्ठ कोडिओ ।
 वत्तिसय बासिआइं, तिअलोए चेइए वंदे । ४॥
 पनरस कोडिसयाइं,
 कोडी बायाल लरक अडवन्ना ॥
 छत्तीस सहस असिइ,
 सासय बिंवाइं पणमामि ॥ ५ ॥

जंकिंचि.

जंकिंचि नाम तित्थं, सग्गे पायालि माणुसे लोए
 जाइं जिण बिंवाइं, ताइं सव्वाइं वंदामि.

नमुत्थुणं

नमुत्थुणं अरिहंताणं भगवंताणं ॥ १ ॥

आइगराणं तित्थयराणं सयंसंबुद्धाणं ॥ २ ॥

पुरिसुत्तमाणं, पुरिससिहाणं, पुरिसवर पुंडरि-
आणं पुरिसवरगंधहत्थीणं ॥ ३ ॥ लोगुत्त-

माणं लोगनाहाणं, लोगहिआणं लोगपइवा-
णं लोगपज्जोअगराणं ॥ ४ ॥ अभयदयाणं

चरकुदयाणं, मग्गदयाणं सरणदयाणं बोहिद-
याणं ॥ ५ ॥ धम्मदयाणं धम्मदेसियाणं ध-

म्म नायगाणं धम्म सारहीणं धम्म वर चाउरंत
चक्कवट्ठीणं ॥ ६ ॥ अप्पडिहयवरनाणदंसण

धराणं विअट्ट छउमाणं ॥ ७ ॥ जिणाणं जा-
वयाणं तिन्नाणं तारयाणं बुद्धाणं बोहयाणं

मुत्ताणं मोअगाणं ॥ ८ ॥ सव्वन्नूणं सव्वद-

रिसीणं सीव मयल मरुअ मणंत मरकय मव्वा-
बाह मपुणरावित्ति सिद्धिगइ नामधेयं ठाणं
संपत्ताणं नमो जिणाणं जिअभयाणं ॥ ९ ॥
जे अ अइआ सिद्धा, जे अ भविस्संति णागए
काले, संपइ अ वट्टमाणा, सव्वे तिविहेण वं-
दामि ॥ १० ॥

जावंति चेइयाइं.

जावंति चेइआइं, उट्ठे अ अहे अ तिरियलोए अ
सव्वाइं ताइं वंदे, इह संतो तत्थ संताइं ॥१॥
इच्छामि खमा०

जावंत केविसाहू.

जावंत केवि साहू, भरहे रवय महाविदेहे अ
सव्वेसिं तेसिं पणओ, तिविहेण तिदंड विरयाणं ॥१॥

परमेष्ठि नमस्कार.

नमोर्हत्सिद्धाचार्योपाध्यायसर्वसाधुभ्यः॥

उवसग्गहरं (स्तवन).

उवसग्ग हरं पासं, पासं वंदामि कम्म-
घण मुक्कं । विसहर विस निन्नासं, मंगल क-
ल्लाण आवासं ॥ १ ॥ विसहर फुलिंग मंतं,
कंठे धारेइ जो सया मणुओ । तस्स गह रोग
मारी, दुव्व जरा जंति उवसामं ॥ २ ॥ चिद्वउ
दूरे मंतो, तुज्झ पणामोवि बहु फलो होइ ।
नरतिरिएसुवि जीवा, पावंति न दुःख दोगच्चं
॥ ३ ॥ तुह सम्मत्ते लद्धे, चिंतामणि कप्पपा-
यवप्पहिण । पावंति अविग्घेणं, जीवा अय-
रामरं ठाणं ॥ ४ ॥ इअ संथुओ महायस,

भक्तिम्भर निम्भरेण हियएण । ता देव दिज्ज
बोहिं, भवे भवे पास जिणचंद ॥ ५ ॥

जयविअराय.

जयविअराय जगगुरु, होउ ममं तुह पभा-
वओ भयवं । भव निव्वेओ मग्गाणुसारिआ
इदुफलसिद्धि ॥ १ ॥ लोगविरुद्धच्चाओ, गुरु
जण पूआ परत्थकरणं च । सुहगुरुजोगो त-
व्वय-ण सेवणा आभवमखंडा ॥ २ ॥ वा-
रिज्जइ जइवि निया-ण बंधणं वीअराय तुह
समए । तहवि मम हुज्ज सेवा, भवे भवे तुम्ह
चलणाणं ॥ ३ ॥ दुःरकरकओ कम्मरकओ,
समाहिमरणं च बोहिलाभो अ संपज्जउ मह-
एअं, तुह नाह पणाम करणेणं ॥ ४ ॥ सर्व

मंगलमांगल्यं सर्वकल्याणकारणं । प्रधानं
सर्वधर्माणां, जैनं जयति शासनं ॥५॥

अरिहंत चेइयाणं.

अरिहंत चेइयाणं, करेमि काउस्सगं
॥ १ ॥ वंदणवत्तिआए, पूअणवत्तिआए
सक्कारवत्तिआए, सम्माणवत्तिआए, बोहिल
भवत्तिआए, निरुवसग्गवत्तिआए ॥ २ ॥
सद्धाए, मेहाए, धीइए, धारणाए, वट्ठमाणीए
ठामि काउस्सगं ॥ ५ ॥

अन्नत्थ उससिएणं.

अन्नत्थ उससिएणं, नीससिएणं, ख

सिएणं, छीएणं, जंभाइएणं उड्डुएणं, वाय-
 निसग्गेणं, भमलिए, पित्तमुच्छाए ॥ १ ॥
 सुहुमेहिं अंगसंचालेहिं, सुहुमेहिं खेलसंचा-
 लेहिं, सुहुमेहिं दिठिसंचालेहिं ॥ २ ॥ एवमा-
 इएहिं, आगारेहिं, अभग्गो, अविराहिओ
 हुज्ज मे काउस्सग्गो ॥ ३ ॥ जाव अरिहंताणं,
 भगवंताणं, नमुक्कारेणं, न पारेमि ॥ ४ ॥
 ताव कायं ठाणेणं, मोणेणं, ज्ञाणेणं, अप्पाणं
 वोसिरामि ॥ ५ ॥

१ नवधारणे। डाठिस्सग्ग करी नमोहंत्
 जाली नीचे प्रभाणु थाय कडेवी.

थोय.

कल्लानकंदं पढमं जिणंदं, संति तओ ने-

મિજિણં મુણિદં ॥ પાસં પયાસં સુગુણિક્કઠા-
 ણં, ભત્તીઈ વંદે સિરિ વદ્ધમાણં ॥ ૧ ॥

આ સિવાય બીજી પણ થાય આવડતી
 હોય તો બોલી શકાય, પરન્તુ થાયના જો-
 ડામાંની જોડેલી જે થાયોમાંની કોઈ પણ
 ૧ થાય કહેવી.

૧૦૮—॥ ચૈત્યવદંન વિધિ ॥

ચોથું દ્વાર—(દેવ વંદનમાં) ૩ અવગ્રહ
 તેની વિગત—જઘન્ય (ઓછામાં ઓછો) અ-
 વગ્રહ ૬ હાથ જાણવો. અર્થાત્ મોટા દેહરાસ-
 રમાં ભગવંતથી કમીમાં કમી ૬ હાથ દૂર રહી
 ચૈત્યવંદનાદિક કરવું જોઈએ, અને ઉત્કૃષ્ટ
 અવગ્રહ ૬૦ હાથ દૂર રહેવારૂપ છે, અને
 મધ્યમ અવગ્રહ તો ૧૦ થી ૫૬ હાથ સુ-
 ધીનો જાણવો. અહિં પુરૂષે ભગવાનથી જ-

મણી બાબુએ બેસીને અને સીએ ભગ-
વાનથી ડાબી બાબુએ બેસીને ચૈત્યવંદના-
દિ કરવું જોઈએ.

એ પ્રમાણે વિધિ સાચવવી જોઈએ, છતાં
કેટલાએક ભાઈઓ મુખ્ય ગભારાની અંદરજ
અથવા ગભારાની બાહર નજીકમાં અથવા
વચ્ચે બેસીને ચૈત્યવંદન કરે છે, તેઓએ
ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે ચૈત્યવંદન કરતાં
કમીમાં કમી ૯ હાથ દૂર બેસવું તેજ વિશેષ
ચોગ્ય છે. વળી ઘરદેહરાસરમાં જગ્યા ટુંકી
હોય તોપણ ૧૥ હાથ દૂર બેસવાનું કહેલું છે;
માટે જગ્યાની સાનુકૂળતા પ્રમાણે બેસવું.
પરંતુ જેમ અને તેમ ભગવાનથી દૂર બેસવું
જોઈએ.

૧૦૬--અહિં છટ્ટું ત્રિક ત્રણ દિશા વ-

જવાનું; અર્થાત્ ચૈત્યવંદન કરતાં ભગવાનથી ઉર્ધ્વ (ઉંચી), અધો (નાંચી), અને તિર્યગ્ એટલે આડી એ ત્રણ દિશા વર્ણને ફક્ત ભગવાનની સન્મુખજ નજર રાખવી. પણ ઉંચું, નીચું, આડું, અવળું કે આગળ પાછળ જોવું નહિ.

૧૧૦—તથા સાતમું ત્રિક ત્રણ પ્રમા-
ર્જન કરવાનું છે; ત્યાં ચૈત્યવંદન કરવાને જે સ્થાને બેસવાનું હોય તે સ્થાને કોઈ પણ બીજા જીવજંતુની વિરાધના ન થાય તે માટે જરાબર તપાસી કપડાથી (ઉત્તરાસ-
સણથી) ત્રણ વાર તે ભૂમિ પ્રમાણને (પુંજને) બેસવું.

૧૧૧—ચૈત્યવંદન કરતી વખતે બન્ને ઠોંચણ પાછળ વાળીને તે ઉપર ઉભા ર-
હીને અથવા બેસીને, અથવા જમણે પગ

પાછળ વાળી તે ઉપર બેસી ડાબો પગ
ઉભો રાખી ચૈત્યવંદન કરવું જોઈએ.

૧.૨—તથા પાંચમું દ્વાર ચૈત્યવંદન ત્રણ
પ્રકારે કરવાનું છે તે આ પ્રમાણે—

૧—એક શ્લોક, એક ગાથા, અથવા “નમો
અરિહંતાણુ” ઇત્યાદિ એક પદ કહેવું,
અથવા એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ વિધિ
કરવો તે જગન્ય ચૈત્યવંદન કહેવાય.

૨—ચૈત્યવંદન, જંકિચિ, નમુત્થુણું, જા-
વંતિયેઇઆઈ, ખમાસમણુ, જાવંતકેવિ-
સાહૂ, સ્તવન, જયવિઅરાય, અરિહં-
તયેઇયાણું, અને અન્નતથ ઉસસિએણું
કહી એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી
નમોહૂંત કહી એક થોય કહેવી તે

મધ્યમ ચૈત્યવંદન કહેવાય.

૩-ત્રણ ચૈત્યવંદન, એક સ્તવન, પાંચ નમુત્યુણું, અને આઠ થોયવડે દેવ વાં દવા તે ઉત્કૃષ્ટ ચૈત્યવંદન (અથવા દેવ-વંદન) તેની વિધિ આ પ્રમાણે--

॥ દેવ વંદન વિધિ. ॥

પ્રથમ ખમાસમણ દઈ ઇરિયાવહિ પડિ-
 ક્કમી, તસ્સઉત્તરી તથા અન્નત્થઉસસિએણું
 કહી એક લોગસ્સ અથવા ૪ નવકારનો કા-
 ઉસ્સગ્ગ કરી કાઉસ્સગ્ગ પારીને લોગસ્સ
 કહેવો, ત્યાર બાદ ખમાસમણ દઈ બેસીને
 ચૈત્યવંદન, જંઠિંચિ ને નમુત્યુણું કહી અ-
 નુકમે જયવિઅરાય “આભવમખંડા” સુધી
 કહેવા. પછી ખમાસમણ દઈ ચૈત્યવંદન,
 જંઠિંચિ, નમુત્યુણું, કહી દિભા થઈ અ-

રિહંતયેઈયાણું. અન્નથથ ઉસસિએણું કહી
 એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો, ત્યાર બાદ
 કાઉસ્સગ્ગ પારી નમો અરિહંતાણું. કહી
 નમોર્હત્સિદ્ધાચાર્યોપાધ્યાયસર્વસાધુભ્યઃ
 કહી ગમે તે ૪ થોયોના જોડામાંની પહેલી
 થોય કહેવી. પછી લોગસ્સ, સંવલોએ અ-
 રિહંતયેઈયાણું, અને અન્નથથ ઉસસિએણું
 કહી, એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી કાઉ-
 સ્સગ્ગ પારીને બીજી થોય કહેવી. ત્યાર
 બાદ પુખ્ખરવરદી, સુઅસ્સ ભગવઓ કરેમિ
 કાઉસ્સગ્ગ કહી વંદણુવત્તિઆએ અને અ-
 ન્નથથ ઉસસિએણું કહી ૧ નવકારનો કાઉ-
 સ્સગ્ગ કરી પારી ત્રીજી થોય કહેવી. ત્યાર
 બાદ સિદ્ધાણું બુદ્ધાણું, વેયાવચ્ચગરાણું,
 અને અન્નથથ ઉસસિએણું કહી ૧ નવકારનો
 કાઉસ્સગ્ગ કરી પારી નમોર્હત્ કહી ચોથી

થોય કહેવી. ત્યાર બાદ બેસીને નમુત્યુણું
 કહી ઉભા થઈને ઉપર મુજબ બીજી વાર
 ચાર થોયો કહેવી. પછી બેસીને નમુત્યુણું
 જાવંતિયેઈયાઈ, ખમાસમણ, ને જાવંતકે
 વિસાહૂ કહી નમોહર્ત્ કહી સ્તવન અથવા ઉ-
 વસગ્ગહુરં કહી જયવિઅરાય (આભવમખંડા
 સુધી) કહેવા. પછી ખમાસમણ હઈ ચૈત્ય-
 વંદન, જંકિંચિ, નમુત્યુણું કહી સંપૂર્ણ
 જયવિઅરાય કહેવા. ત્યારબાદ પ્રભાતનો વ-
 ખત હોય તો “ મન્ડુજીણાણુ”ની સજ્ઞાય
 કહેવી. (પ્રથમ નવકાર એક ગણી સજ્ઞાય
 કહેવી.) મધ્યાન્હે તથા સંધ્યાકાળે દેવ વાં-
 દતાં સજ્ઞાય ન કહેવી.

એ ત્રણ પ્રકારમાંથી જેવી સ્થિરતા હોય
 તેવું ચૈત્યવંદન કરવું. અને તે વખતે આ-

ઠમું આલંબન ત્રિક, નવમું મુદ્રા ત્રિક, ને
૧૦ મું પ્રણિધાન ત્રિક સાચવવું.

૧૧૩—આઠમું આલંબન ત્રિક—ચૈત્યવં-
વંદનમાં બોલાતાં સૂત્રોના હલકા ભારે ઈ-
ત્યાદિક શુદ્ધ ઉચ્ચાર કરવા તે વર્ણાલંબન
કહેવાય. (અક્ષરો શુદ્ધ નહિ બોલવાથી
કેટલીક વખતે અર્થનો અનર્થ થાયછે) તથા
તે સૂત્રોના અર્થ ચિંતવવા તે અર્થાલંબન
એ પ્રમાણે ૩ પ્રકારે આલંબન ત્રિક સાચવવું.

૧૧૪—નવમું મુદ્રાત્રિક આ પ્રમાણે—
બે હાથની દશે આંગળીયોને માંડોમાંડે
મેળવી કમળના ડોડાના આકારે બે હાથ
જોડીને બન્ને હાથની બન્ને કોણીઓ પેટ
ઉપર સ્થાપવી તે પહેલી યોગમુદ્રા કહેવાય.
આ મુદ્રામાં રહીને ઈચ્છામિબભાસમણો—

ચૈત્યવંદન-નમુત્યુણું-તથા સ્તવન વગેરે કહેવાય છે.

તથા કાઉસ્સગ્ગાદિ વખતે પગના આગલા ભાગમાં ૪ આંગળનું અંતર રાખવું, અને પગના પાછલા ભાગમાં ૪ આંગળથી ઓછું અંતર રાખી ઉભા રહેવું, અને બે ખાડુ ઓને નીચે પ્રસારવી તે જિનમુદ્રા કહેવાય. એ મુદ્રામાં રહી કાઉસ્સગ્ગ કરવો ઇત્યાદિ ઉભાં ઉભાં કરવાની ક્રિયા થાય છે.

તથા બે હાથની દશે આંગળીયોને પરસ્પર મેળવીને (વચમાં ખાલી જગ્યા ન રહે તેવી રીતે મેળવીને) મોતીની છીપના જોડાને આકારે (મોતીની છીપનું સંપુટ જેવી રીતે વળગેલું હોય છે તેવી રીતે અર્થાત્ આખી છીપના આકારે) બે હાથ મેળવી લલાટે લગાડવા અથવા મસ્તકે લ-

ગાડવા તે મુક્તાશુક્તિમુદ્રા કહેવાય છે. એ મુદ્રામાં રહી જીવંતિચેષ્ટયાઈ, જીવંતકેવિસાહુ, અને જયવિજયરાય કહેવાય છે. તેમાં જયવિજયરાય આલવમખંડા સુધી કહેતાં બન્ને હાથ લલાટ સાથે લગાડવા, અથવા લલાટ સન્મુખ રાખવા, અને ત્યાર બાદ બન્ને હાથને મુખ સન્મુખ નીચે ઉતારવા. કારણ કે પ્રથમની બે ગાથા ગણધર મહારાજની બનાવેલી છે. અને આગળની ૩ ગાથા પૂર્વાચાર્ય કૃત છે. (લલાટે હાથ ન લગાડવો પણ લલાટ સામે રાખવો એવો અભિપ્રાય પણ કેટલાએક આચાર્યોનો છે.)

૧૧૫—દશમું પ્રણિધાન ત્રિક તે જીવંતિચેષ્ટયાઈ એ ચૈત્ય વાંદવા રૂપ પ્રથમ જીવંદન પ્રણિધાન છે, તથા જીવંતકેવિસાહુ એ મુનિને વાંદવારૂપ બીજું મુનિવંદન પ્ર-

શિધાન છે, તથા આલવમખંડા સુધી જ. યવિઅરાય તે પ્રાર્થનારૂપ નામે ત્રીજું પ્રશિધાન છે. અથવા મનનું-વૃચનનું-ને કાયાનું એ ૩ નું એકાગ્રપણું તે પણ ૩ પ્રશિધાન કહેવાય છે.

૧૧૬-છટું પચાંગ પ્રણિપાતદ્વાર તે ખમાસમણ દેતાં બે જાનુ, બે હાથ, અને મસ્તક એ પાંચે અંગ ભૂમિએ લગાડવાં તે પચાંગ પ્રણિપાત કહેવાય.

૧૧૭-સાતમું નમસ્કાર દ્વાર તે અત્યંત મોટા ગંભીર અર્થવાળા ભક્તિ જ્ઞાન અને વૈરાગ્યદશા પ્રગટ કરનાર એવા નમસ્કાર ૪૬૦૬૦ તથા કાવ્યો જઘન્ય ૧ થી તે ઉત્કૃષ્ટ ૧૦૮ સુધી કહેવાં તે નમસ્કાર દ્વાર.

૧૧૮--એ સિવાયનાં બાકીનાં ૧૭ દ્વા-

રની વિગત ફક્ત દેવવંદનના અંગેજ વધુ ઉપયોગી છે, તથા તેનું વિવેચન પણ ઘણું છે. માટે તે દ્વારોની વિગત અત્રે લખવી ઉચિત ધારી નથી. જુજાસુ જીવોએ તે દ્વારોની વિગત દેવવંદન ભાષ્યમાંથી જોડ દેવી. પરંતુ તેમાંની કેટલીએક હકીકત વધુ જાણવાયોગ્ય છે, તેનો સાર પાછળ પરચુરણ ખુલાસાઓમાં લખવામાં આવશે. અને છેલ્લા ૧૦ આશાતનાના દ્વારની વિગત તો પ્રથમજ આપેલી છે.

૧૧૯—ચૈત્યવંદન કરતાં એકથો વધારે માણસો સાથે હોય તો ચૈત્યવંદન અને જ-કિંચિ વડીલજ કહે, અને શેષ સૂત્રો જેને આજ્ઞા આપે તે કહે અથવા પોતે કહે. એવી પદ્ધતિ હોવાથી ખીજા ભાઈઓએ તેમનો પાસેથી સ્તવનાદિ સૂત્ર કહેવા માટે આજ્ઞા

લેવી, અથવા વડીલ આજ્ઞા આપે તો ચૈ-
ત્યવંદન જાંકિંચિ કહેવાને પણ હરકત
નથી. સૂત્રો કહેવાને માટે વડીલની આજ્ઞા
લેવી તે વડીલનો વિનય સાચવ્યો ગણાય
છે. અને વડીલનો વિનય પોતાનામાં લઘુતા
આવે તોજ થઈ શકે છે, અને લઘુતા ગુ-
ણથી કર્મ હલકાં થાય છે, માટે લઘુતા ધા-
રણ કરી વડીલ પાસે આજ્ઞા માગીને સૂત્રો
કહેવાં તેજ યોગ્ય છે.

૧૨૦--કાઉસ્સગ્ગમાં પણ ઘણા જણ
સાથે હોય તો વડીલે પ્રથમ કાઉસ્સગ્ગ
પાર્યા પછી બીજાઓએ કાઉસ્સગ્ગ પારવો,
પણ ઉતાવળ કરી તેમના પહેલાં કાઉસ્સગ્ગ
પારી લેવો તે યોગ્ય નથી.

૧૨૧--કાઉસ્સગ્ગ કરતાં કેટલાએક ભા-
ઈઓ હાલે છે, આડું અવળું બુઝે છે,

આંગળીઓનાં વેઢાં ગણે છે, વળી કેટલાક
 જોરથી ખડખડાટ કરે છે (હોઠ ફફડાવેછે),
 પણ તેથી કાઉસ્સગ્ગનો ભંગ થવાથી દોષ
 લાગે છે; માટે સ્થિરતાપૂર્વક મૌન રહી કા-
 ઉસ્સગ્ગ કરવો.

૧૨૨—જો કે ઉત્કૃષ્ટથી તો કોઈ પણ
 આગાર (છુટ) રાખ્યા વિના દરેક ક્રિયા
 કરવી ઉચિત છે, છતાં કદાચ તેટલી શક્તિ
 ન હોય તો જે જે ક્રિયા માટે જે જે આ-
 ગારો શાસ્ત્રમાં કહેલા છે તે તે આગારો
 લાચારીથી સેવવા પડે તો ક્રિયાનો ભંગ
 થતો નથી, તે સમજવાની ખાસ જરૂર છે,
 માટે કાઉસ્સગ્ગના ૧૬ આગારો નીચે લખ્યા
 પ્રમાણે જાણવા.

કાઉસ્સગ્ગના ૧૬ આગાર.

૧ ઊંચો શ્વાસ લેવો.

- ૨ નીચેા શ્વાસ લેવો.
- ૩ ખાંસી ખાવી.
- ૪ છીંક ખાવી.
- ૫ બગાસું ખાવું.
- ૬ ઓડકાર આવવો.
- ૭ અધોવાત (વા સંચાર) થવો.
- ૮ ભમરી (ચકરી) આવવી.
- ૯ વમન ઉછળવું (પીત્તનો ઉછાળો આવવો.)
- ૧૦ સૂક્ષ્મ અંગ સંચાર થવો.
- ૧૧ સૂક્ષ્મ મલ સંચાર થવો.
- ૧૨ સૂક્ષ્મ દષ્ટિ સંચાર થવો(આંખ ફરકાવવી).
- ૧૩ અગ્નિનો ઉપદ્રવ થવાથી તથા હીવા વ-
ગેરેનો પ્રકાશ પડતાં અથવા અગ્નિનો
સ્પર્શ થતાં શરીર ઢાંકવું, અથવા ઉઠી-
ને બીજે ઠકાણે (પુંજીને) જવું.
- ૧૪ દષ્ટિ સામે પંચેન્દ્રિયનું છેદન થતું હોય,

અથવા પંચેન્દ્રિય જીવો સ્થાપનાજી
અને આપણા વચમાં થઈને આવ જા
કરતા હોય તો ઉઠીને બીજે સ્થાને જવું.

૧૫ રાજા અથવા ચોરાદિ તરફથી કોઈ જા-
તને; ઉપદ્રવ થતાં ધર્મની નિંદા થતા
જેવું હોય તો ઉઠીને બીજે સ્થાને જવું.

૧૬ સર્પ, વિચ્છુ વગેરેના ઉપદ્રવથી ઉઠીને
બીજે સ્થાનકે જવું.

એ ૧૬ અથવા એવો બીજો કોઈ
જરૂરનો આગર સેવવો પડે તો કાઉસ્સગ્ગ
ભાંગ ન થાય, પરંતુ સહજ વાતમાં વારં-
વાર આગર સેવવા તે ઉચિત નથી, એ ખાસ
ખ્યાલમાં રાખવા યોગ્ય છે; કારણ કે તેવી
પ્રવૃત્તિ આજ કાલ વિશેષ જોવામાં આવે છે.
(અર્થાત્ સહેજે મચ્છર વા માખી જોસે તો
પણ ઉડાડવામાં આવે છે, ચળ ઘણી થાય

તો ખંજાળવામાં આવે છે. પરન્તુ એ વખતે કાઉસ્સગ્ગનો ભંગ થાય છે એમજ જાણવું જોઈએ.)

૧૨૬—તથા કાઉસ્સગ્ગમાં નીચે લખેલા ૧૯ દોષ વર્જવા જોઈએ, તે કાઉસ્સગ્ગના ૧૯ દોષનાં નામ આ પ્રમાણે—

૧—ઘોડાની પેઠે એક પગ ઉંચો અથવા વાંકો રાખી ઉભા રહેવું તે ઘોટક દોષ.

૨—જેમ વાયુથી વેલી કંપે તેમ શરીરને હલાવવું તે લતા દોષ.

૩—સ્તાંભ ભીત્યાદિકનો ટેકો લઈ ઉભા રહેવું વા ખેસવું તે સ્થંભ દોષ.

૪—મેડા નીચો હોય તો તેની છતને (નીચેના તળીયાને) માથું અડાઈ ઉભા રહેવું

તે માલ દોષ.

૫--ગાઠાની ઉધીની માફક અંગુઠા તથા પગની પાની મેળવી ઉભા રહેવું તે ઉધિ દોષ.

૬--પગ ઘણા મોઢળા (પહોળા) રાખી ઉભા રહેવું તે નિગડ દોષ.

૭--શુભ સ્થાનકે હાથ રાખવો તે શબરી દોષ.

૮--ઘોડાના ચોકડા માફક હાથ રજોહરણે (વાચરવળે) રાખવો તે સ્વલિન દોષ.

૯--નવી વઢૂની માફક માથું બહુ નીચું રાખવું તે વધૂ દોષ.

૧૦--નાભી ઉપર અને ઢીંચણથી નીચે રહે તેવું મોટા પનાનું વસ્ત્ર પહેરવું તે લંબુત્તર દોષ.

૧૧--ડાંસ મસાના ભયથી અથવા અજ્ઞાનથી કે લજ્જાથી સ્ત્રીની પેઠે પેટ છાતી ઢાંકવી તે સ્તન દોષ.

૧૨--ઠંડી આદિકના ભયથી સાધ્વીની પેઠે
જે ખભા ઢાંકી રાખવા અર્થાત્ ઓઢવું તે
સંયતિ દોષ.

૧૩--કંઈપણ સંખ્યાદિક ગણવા માટે આં-
ગળી તથા પાંપણના ચાળા કરવા તે
મમુહંગુલિ દોષ.

૧૪--ઝાગની પેઠે આંખના ડોળા કીકી ફેર-
વવી તે વાયસ દોષ.

૧૫--પહેરેલાં વસ્ત્ર પરસેવાદિકથી મદ્દીન
થવાના ભયથી ગોપવી રાખવાં તે
કપિત્થ દોષ.

૧૬--માથું ધુણાવવું તે શિરઃકંપ દોષ.

૧૭--મુંગાની માફક ઉંઉંકાર કરવો તે મૂક
દોષ.

૧૮--હોઠના ફડફડાટ પૂર્વક ખડખડવું તે
વારુણિ દોષ.

૧૯—વાંદરાની માફક (ડાક વાળીને) આડું
અવળું જોવું તે પ્રેષ્ય દોષ.

ઉપરના ૧૯ દોષ સાધુ અને શ્રાવકે
વર્જવા જોઈએ, અને સાધ્વીઓએ ૧૦-૧૧
૧૨ સિવાયના ૧૬, અને શ્રાવિકાએ ૯-૧૦
૧૧-૧૨ સિવાયના ૧૫ દોષ વર્જવા જોઈ-
એ. કારણ કે સ્ત્રી વર્ગનું શરીર ઢાંકેલું હો-
વું જોઈએ.

૧૨૪—ચૈત્યવંદન કરતાં અથવા બીજી કોઈ
ક્રિયા પ્રસંગે બોલવું પડે તો ધીમા અને
મીઠા સ્વર પૂર્વક શાંત રીતે બોલવું, પરંતુ
એકદમ જરૂરી બોલીને અથવા ઘોંઘાટ ક-
રીને બીજાને અંતરાય થાય તેવી રીતે બો-
લવું નહિ. તેમ છતાં પોતાનો સ્વર સારો
ન હોય, અને ધીમેથી બોલી શકાય નહિ,
તો બીજા માણસોની આવજા ઓછી હોય

તેવા ઉપરના અથવા નીચેના ગભારા આગળ પોતે ક્રિયા કરવી. વળી કોઈ મોટા સ્વરવાળો માણસ પ્રથમથીજ મુખ્ય ગભારા આગળ બોલતો હોય, અને તેથી જેના ચિત્તની સ્થિરતા ન રહેતી હોય તો તેઓએ પણ ઉપર મુજબ બીજા ગભારા આગળ ક્રિયા કરવી ઠીક છે, જેથી પોતાને અને પરને બન્નેને અંતરાય પડે નહિં.

૧૨૫—કેટલાએક ભાઈઓને એવો આશ્રય હોય છે કે બધી ક્રિયા મૂળ નાયકજી આગળજ કરવી. જોકે બની શકે તો તેમ કરવું ઠીક છે, પરંતુ સંકડાશ હોય અથવા તેવું બીજું કોઈ કારણ હોય તો જ્યાં પોતાનું ચિત્ત શાંત થઈ શુભ ભાવનામાં રહે તેવા બીજા ગભારામાં અથવા બીજાં પ્રતીમાજી આગળ પણ તે ક્રિયા કરવી

ઠીક છે. પરંતુ ગિડદી અથવા ધંમાલ કરી લડવું અને કલેશ કરવો તે વિવેક કહેવાય નહિં. અને તેથી ભગવંતની આશાતના અને અવિનય થાય છે. અને તેથી પુણ્યને બદલે પાપ થાય છે. (इति चैत्य वंदन विधि समाप्त).

૧૨૬—સાંજની વખતે ધૂપપૂજા દીપપૂજા અને ચૈત્યવંદન કરવાનું હોય છે. દીપ પૂજામાં આરતી મંગળ દીવો ઉતારવો તે બનતા સુધી દિવસ છતાં ઉતારવો, કારણ કે એ કારણી સંધ્યા સમયે કરવાની છે. તથા આરતી અને મંગળદીવો તેને નાભીથી નીચે લઈ જવો નહિ.

૧૨૭—ચૈત્યવંદન થઈ રહ્યા પછી ભગવાન આગળ ગીત ગાન અને નાચ વગેરે કરવો તે સત્તરલેદી પૂજના અનુક્રમમાં છે,

છતાં કેટલાએક ભાઈઓ તેમ કરતાં શર-
માય છે. તથા કેટલાએક ભાઈઓ મોટા-
ધના કુંકામાં પણ તેમ કરી શકતા નથી.
પણ તેઓએ સમજવું જોઈએ કે નૃત્ય વ-
ગેરે કસ્વાથી પણ ચિત્ત ઉલ્લાસ પામી શુભ
ભાવનામાં આગળ વધે તો રાવણ આદિ
રાજાઓની માફક તીર્થંકર ગોત્ર બંધાય છે.

૧૨૯—ચૈત્યવંદન કરી રહ્યા પછી નૈવેદ્ય
ફળઆદિ ચઢાવેલું હોય તે પર ફીડી વ-
ગેરે કોઈ જીવ જંતુ ચઢે નહિં તે માટે
જે પૂજારી વગેરેને અપાતું હોય તેને આપી
દેવું, અથવા તો તે ફળાદિની યોગ્ય વ્ય-
વસ્થા કરવી. અને રોકડ નાણું ચઢાવેલું હોય
તેનો કોઈ જાતનો ગેરઉપયોગ ન થાય
માટે ભંડારમાં નાખવું.

૧૨૯—ભગવાન આગળ એકવાર ચડા

વેલ નાળીએર તથા બદામો વગેરે વેચાણુ લઈ ફરીથી ચડાવવામાં આવે છે. તે યોગ્ય જણાતું નથી. પરંતુ જે ચીજ આપણે ચઢાવવી છે, ને તે ચીજ તે વખતે પ્રયત્ન કરતાં પણ ન મળી શકતી હોય તો પોતાની ભાવના જાળવવાને માટે (કાયમ રાખવાને માટે) તે ચીજ યોગ્ય કિંમતથી લઈ ચઢાવાય તોપણ ઠીક છે. માત્ર પોતાની ભાવના ખંડિત ન થાય અને દેહરાસરનું નુકશાન ન થાય તેમ વિવેકથી વર્તાવું યોગ્ય છે.

૧૩૦—ભગવંત આગળ ચડાવવાની અથવા દર્શન પૂજના અંગની કોઈપણ વસ્તુ જમીન પર નહિ મૂકતાં રકાબી વગેરેમાં રાખવી, અથવા પાટ પાટલા પર રાખવી યોગ્ય છે.

પરચુરણ વાવતો.

૧૩૧—ચૈત્યવંદન કરી રહ્યા બાદ સ્થિ-
રતા હોય તો શાન્તિથી નવકારની આનુ-
પૂર્વી (પાંચ પદની અથવા નવ પદની ટીપ)
ગણવી. (નવકારવાળી સફેદ અને સૂતરના
પારાની ઉત્તમ ગણાય છે.) નવકારાવલિ
ગણતા પહેલાં તેના મણકા ૧૦૮ બરાબર
છે કે નહિં તે તપાસી જોવા, કારણ કે
કોઈમાં ૧૦૫ મણકા અને મેરૂના ૩ મણકા
મળી ૧૦૮ હોય છે, અને કોઈમાં ૧૦૮
મણકા અને મેરૂના ૩ મણકા જુદા મળી
૧૧૧ મણકા હોય છે. પરન્તુ ૧૦૮ મણ-
કાજ ગણવાના હોય છે. મેરૂના ૩ અધિક
હોય તે ન ગણવા. વળી નવકારાવલિ અં-
ગુકા ઉપર રાખી તર્જની (અંગુકા પાસેની)

અંગુલીથી ફેરવતાં ફેરવતાં ગણવી.

૧૩૨—નવકારાવલિ ગણતાં નવકારવલિનો મેરૂ તેમજ અંગુઠાનો મેરૂ ઉલ્લંઘન થાય નહિં તે ધ્યાનમાં રાખતું જોઈએ. તેની વિગત આ આગળની કલમ પ્રમાણે જાણવી.

૧૩૩—નવકારાવલિનો મેરૂ ઉલ્લંઘન ન થાય તે માટે જે બાજુથી નવકારાવલિ શરૂ કરી હોય તે બાજુ એક વખત પૂરી થતાં ત્યાંથીજ (મેરૂનું ઉલ્લંઘન કર્યા વિના) પલટાવીને બીજી બાજુથી ગણવી. પરંતુ સીધીને સીધી ગણી જવી નહિં.

૧૩૪—અંગુઠાનો મેરૂ ઉલ્લંઘન થાય નહિં તે માટે નવકારાવલિ અંગુઠાના નખથી બહાર ઉતરી પડે નહિં તે ખ્યાલ રા-

ખવો, તેમજ અંગુઠાના વેઢાથી ઉપર ચઢી જાય નહિં તે પણ ખ્યાલ રાખવો.

૧૩૫—નવકારાવલિ ગણુતાં મન સ્થિર રાખવા માટે નીચે લખેલી રીતે ગણુવી ઠીક જણાય છે. પરંતુ તે માટે નવકારાવલિ પણ પ્રથમથીજ તેવા પ્રકારની બનાવી રાખવી જોઈએ.—નવકારાવલિમાં ૧૦૮ મણુકા હોય છે, તેમાં દરેક નવમો મણુકો સફેદ સિવાયના કોઈપણ રંગનો રાખવો. (અથવા જો નવકારાવલિના મણુકા સફેદ ન હોય ને જે રંગના હોય તે રંગથી ભીન્ન પડતા રંગવાળો દરેક નવમો મણુકો રાખવો.) અને ગણુતી વખતે તે પાસે આવે ત્યારે નવપદ સંપૂર્ણ થયાં કે નહિં તે ખ્યાલ રાખવો. (જો તે નવમા મણુકાએ નવ પદ સંપૂર્ણ ન થયા હોય તો

ગણુવામાં ભૂલ પડી છે એમ તુર્ત પરીક્ષા થઈ જાય છે.)

તથા નવકારાવલિમાં ૧૨ મો, ૨૦ મો, અને ૫૬ મો પારો ઉપર જણાવેલ દરેક નવમા પારાના રંગનો અથવા સફેદ સિવાયના કોઈપણ રંગનો રાખવો. અને જેમ નવમે પારે નવપદ પૂરાં થયાનું ધ્યાન રખાય છે , તેમ બારમે પારો આવે ત્યાં ૧૨ ગુણ સહિત અરિહંત ભગવાનને નમસ્કાર કરવો. અને ૨૦ મો પારો આવે ત્યાં ૮ ગુણ સહિત સિદ્ધ ભગવાનને નમસ્કાર કરવો. અને ૫૬ મો પારો આવે ત્યાં ૩૬ ગુણ યુક્ત આચાર્ય મહારાજને નમસ્કાર કરવો. અને ૮૧ મે પારે નવ પદ સંપૂર્ણ થાય છે, તેમજ ઉપાધ્યાય મહારાજના ૨૫ ગુણ પણ પૂર્ણ થાય છે, માટે

તે ૮૧ મો પારો આવે ત્યાં ૨૫ ગુણ યુક્ત શ્રી ઉપાધ્યાયજી મહારાજને નમસ્કાર કરવો. અને ૧૦૮ મો પારો આવે ત્યાં પણ નવ પદ અને સાધુ મહારાજના ૨૭ ગુણ સંપૂર્ણ થાય છે માટે (૧૦૮ મો પારો આવે ત્યાં) ૨૭ ગુણ યુક્ત સર્વ સાધુ મહારાજને નમસ્કાર કરવો. કહાચ નવકારાવલિ પોતાની ન હોય, અને બીજી હોય તો પણ ગણતી વખતે આ રીત ધ્યાનમાં રાખવામાં આવે તો ઉપયોગ રહેવાને લીધે ચિત્ત ઘણું સ્થિર રહી શકે છે.

૧૩૬—જો નવકારાવલિ ગણવાની રીત રતા ન હોય, અને દેહરાસરમાંથી બહાર આવવું હોય તો ખમાસમણ દઈ, મસ્તક નમાવીને, “હો જીનેશ્વર ભગવાન ! આપનાં દર્શન પૂજા કરતાં જે કંઈ અવિધિ

થઈ હોય, અથવા ૮૪ આશાતનામાંની
કોઈપણ આશાતના થઈ હોય તે સર્વ હું
મન વચન કાયાએ કરી મિચ્છામિદુષ્ટકં ”
એ પ્રમાણે કહી અવિધિ આશાતના ખમા-
વવી. તેમજ તે વખતે જે અવિધિ આશા-
તના થઈ હોય, તે યાદ કરી ફરીથી તે ન
થાય તેવી કાળજી રાખવી. ત્યાર બાદ ઉભા
થઈને અથવા બેસીનેજ નીચેની ભાવના
ભાવવી—

હું ભગવાન! આપનાં દર્શન તથા સેવા
પૂજા કરવાનું પ્રયોજન એ છે કે આપના
જેવા સર્વ ગુણોને હું પ્રાપ્ત કરી શકું,
વળી સર્વ ગુણો તો દૂર રહ્યા પરંતુ તે-
માંનો 'એક પણ ગુણ હું યથાર્થ રીતે પ્રાપ્ત

આ ભાવના જે વખતે ભાવતા હોયએ,
તે વખતે પોતાના આત્મામાં જે મોટા મોટા દુ-

કરી શક્યો નથી, તેથી આપની આ સેવા પૂજા મોક્ષફળને આપવાવાળી છે, છતાં પણ મારા પ્રમાદને લઈને કંઈ પણ ફળ આપી શકતી નથી. માટે હું વારંવાર પ્રયત્ન કરીને આપની સેવા પૂજનાં આલંબનથી મારો આત્મા જો આપના જેવા એક પણ સદ્ગુણને યથાર્થ રીતે પ્રાપ્ત કરે તો આપની સેવા પૂજની મને સાક્ષ્યતા મળે. પરંતુ કથન માત્રથી કાંઈ નથી, કૃતીમાં (વર્તાવમાં) મૂકું તોજ સાર્થક થાય.

૧૩૭—દેહરાસરમાં દરેક કાર્ય કરતાં બેસતાં, ઉઠતાં, જતાં, આવતાં ભગવંતને પૂઠ ન પડે તે માટે કાળજી રાખવી. કારણકે પૂઠ પડવાથી મોટો અવિનય થાય છે. તેમ

ગુણો હોય તેને યાદ કરી તે છોડવા સંબંધિ ભાવના ભાવવી.

છતાં કેાઈ જગ્યાએ પ્રભુને પૂઠ પડે તેવુંજ
સ્થાન હોય તો યનતા સુધી દેહરાના કાર્ય-
વાહકોએ તેવે સ્થળે પડદા રાખવા જોઈએ.
બળી પ્રભુનાં દર્શન પૂજા કે ચૈત્યવંદન કરી
બહાર નિકળતાં પ્રભુને પૂઠ દઈને નિકળવું
નહિં, પણ ભગવંત તરફ મુખ રાખીને પાછે
પગેજ બહાર નિકળવું જોઈએ. આ પ્રવૃત્તિ
ઘણા બાઈએ સાચવી શકતા નથી તો કા-
ર્યવાહકોએ બીજાં પડખાનાં દ્વાર ઉઘાડાં
રાખવાં જોઈએ કે જેથી એ પૂઠ નહિ દે-
વાની પ્રવૃત્તિ સહેલથી જાળવી શકાય. દેહ-
રાસરને એ પ્રમાણે ૩ દરવાજા રાખવા
જોઈએ, જેથી પૂઠ નહિં દેવાનો વિધિ માર્ગ
સારી રીતે સાચવી શકાય. (પરન્તુ આ
પરથી એમ ન જાણવું કે મોટા તીર્થાદિ
દેહરાસરોમાં ૩ દરવાજા રાખવાનું કારણ

પણ એજ હોઈ શકે. કારણકે ત્રણ દરવાજા રાખવામાં તે શાશ્વત તીર્થોનું અનુકરણજ છે. અર્થાત્ શાશ્વત દેહરાસરોમાં પ્રાયઃ ઘણે ખરે સ્થાને પૂર્વ દક્ષિણ ને ઉત્તર એ ત્રણ દરવાજા હોય છે. માટે અત્રે પણ મોટા દેહરાસરોમાં ૩ દરવાજાની કૃતિ થાય છે). પુનઃ ત્રણ દરવાજા હોવાથી સ્ત્રીઓ ડાબે દરવાજે અને પુરૂષો જમણે દરવાજે પરસ્પર મર્યાદા સાચવવા પૂર્વક નિકળી શકે છે. એ વાત હાલમાં તદ્દન ભૂલી જવા જેવું થયું છે.

૧૩૮—દેહરાસરમાં દરેક કાર્ય કરતાં બેસતાં ઉઠતાં જતાં આવતાં ઘણા લોકો બેઠકારીથી બીજા ભાઈઓને આડ પડે તેમ વર્તે છે. તેથી બીજાને ક્રિયા કરતાં

અંતરાય થાય છે. માટે તેઓને અંતરાય ન પડે તેવી રીતે બાજુના ભાગથી અથવા પાછળના ભાગથી જવા આવવાનો ખ્યાલ રાખવો જોઈએ.

૧૩૯—સુખ શાન્તિ નિમિત્તે અથવા કોઈ કોઈ રોગાદિકના કારણે ભગવાનનું પવિત્ર ન્હવણ જળ (સ્નાત્રજળ) અથવા શાંતિજળ આંખે અને મસ્તકે નાભિથી ઉપરના અંગોએ લગાડવાનો સંપ્રદાય છે, પરન્તુ કેટલાએક ભાઈઓ તે સ્નાત્ર જળને નાભિથી નીચે પણ ગમે તે અંગે લગાડે છે, તે યોગ્ય જણાતું નથી. કારણકે નાભિથી નીચે લગાડવામાં પ્રભુના સ્નાત્ર જળનો અવિનય થાય છે. કારણ કે સામાન્ય રીતે નાભિ નીચેનું અંગ શાસ્ત્રમાં અશુભજ માનેલું છે. તેમજ સ્નાત્રજળ જમીન ઉપર ઢળે નહિ

અને અંડાળાય (ઉદ્ધંધન થાય) નહિ તે ખાસ ખ્યાલમાં રાખવું. કેટલાએક ભાઈઓ ભગવંતનું ન્હવણ જળ પીતા જુણાય છે, પણ તે વિચારવા યોગ્ય છે. કારણકે જ્યારે ભગવંતને અર્પણ કરેલી અથવા પોતાની પાસે રહી ગયેલી સચિત્ત વસ્તુ પણ આપણા ખપમાં આવતી નથી, તો ભગવંતના અંગ ઉપર ચઢેલું સ્નાત્ર જળ પીવાય કેવી રીતે ? નાભીથી ઉપરના અંગ ભાગમાં (મુખ્યત્વે તો મસ્તકેજ) સ્નાત્ર જળ લગાડતાં નીચે લખેલી ભાવના ભાવવી.

હે જીનેશ્વર ભગવાન ! આપ પોતે તો અમારા મોહાદિ ભાવરોગોને ટાળનાર છોજ, પરંતુ આપનું સ્નાત્ર જળ પણ અમારા દ્રવ્ય રોગોને દૂર કરી અનાદિ ભાવરોગને પણ પરંપરાએ દૂર કરનાર થાય છે.

૧૪૦—દેહરાસરમાં વા સંચર થવાથી મોટી આશાતના થાય છે, માટે તે ન થાય તેવી કાળજી રાખવી. અથવા જે વખતે તેવી શંકા થાય તે વખતે તુર્તજ દેહરાસરથી, અને ન બની શકે તો ગભારાથી અવશ્ય બહાર નિકળી જવું. (આ બાબતમાં જુદા જુદા અભિપ્રાય છે. માટે જેમ આશાતના ન થાય તેમ બનતા પ્રયત્ને વર્તવું યોગ્ય છે.)

૧૪૧—કેટલીએક વખત ઘણાં નાનાં બાળકોને દેહરાસરમાં ઘણો વખત રાખવાથી પિસાબ ઝાડાની અશુચિ થાય છે, અને તેથી મોટી આશાતના થાય છે, માટે તેમનાં માત પિતાઓએ ધ્યાનમાં રાખવું કે નાનાં બાળકો સહિત દેહરાસરમાં ઘણો વખત રોકવું નહિં.

૧૪૨—કેટલીક વખત સ્ત્રીઓને દેહરા-

સરમાં ઋતુ (અટકાવ) પ્રાપ્ત થાય છે, તેથી પણ મોટી આશાતના થાય છે. માટે બનતા સુધી સ્ત્રીઓએ અડકાવનો વખત અતિ નજીક જાણીને દેહરાસરમાં લાંબો વખત થોભવું નહિં. અને જો અત્યંત નજીક અડકાવનો વખત આવેલો છે એમ જણાય તો દેહરાની બહાર રહીનેજ દર્શન કરવાં વિશેષ યોગ્ય છે. આ બાબત સ્ત્રીઓએ ઘણો ખ્યાલ રાખવાનો છે. પરન્તુ તેવી બાબત અત્રે ખુલાસાથી લખવી ઠીક નહિં, માટે બાઈઓએ પોતાના તરફથી થતી આશાતનાઓ દૂર કરવા માટે પૂરતી કાળજી રાખવી જરૂરની છે.

૧૪૮—દેહરાસરમાં બાળકો તરફથી ઝાડા પેસાળની અને સ્ત્રીઓ તરફથી ઋતુ આ-

દિની આશાતના થઈ જાય છે, તેવા વખતે કેટલાએક લોકો બેદરકાર રહી સ્વચ્છતા કરતા નથી તે અનુચિત છે, માટે તેની કેઈ પણ આશાતના જે જે જગ્યાએ થઈ હોય, તે બંને તો પોતાની જાતે, અથવા પોતાના માણસ પાસે, અથવા દેહરાસરમાં કાળે આદિ કાઢનાર માણસ પાસે તે જગ્યા પ્રથમ દૂધથી ધોવરાવી પુનઃ પાણીથી ધોવરાવવી. અને તે જગ્યાએ બંને તો દશાંગી ધૂપ કરવો, અને ન બંને તો છેવટે અગરબત્તીનો પણ ધૂપ કરવો.

૧૪૪—ભગવંતના પૂજારી તથા બીજા કામ કરનારાઓ તથા પુલ લાવનાર માણી સાથે પૈસા તેમજ બીજા કોઈપણ બાબત માટે તકરાર કરી તેમના જીવને સંતાપ ઉપજાવવો નહિ. કારણકે તેમ કરવાથી

તેઓ ઉત્સાહથી કાર્ય કરી શકે નહિ, પરંતુ જ્યારે તેમની કંઈ કસુર જણાય ત્યારે તેમને સહ્યતાથી સમજાવવા જોઈએ, તેમ છતાં ન માને તો દેહરાસંરના કાર્યવાહકોને તે બાબત જણાવવી, અને તેમ છતાં પણ ચોગ્ય બંદોબસ્ત ન થાય તો પોતાની જાતે બને તેટલું કરવું. અને બાકીના કાર્ય માટે મૌન અંગીકાર કરવું તેજ ઠીક છે.

૧૪૫—કેટલાએક ભાઈઓ પોતાની ઉતાવળને લીધે પૂજારી તથા બીજા કામ કરનારાઓના હાથમાં પખાલાદિનું ગમે તેવું કાર્ય હોય છતાં પણ પોતાનું કામ કરાવવા હુકમ કરે છે, અને ઠીલ થાય તો વખતે લડી પડે છે. તેઓએ ખ્યાલ રાખવો જોઈએ કે ભગવાનનું પૂજા સંબંધિ દરેક કાર્ય પોતાને હાથેજ કરવાનું છે. કારણ

કે ભગવાનની ભક્તિ પોતાના આત્મકલ્યાણ માટે કરવાની છે. માટે તે પૂજા સંબંધિ કાર્યમાં પૂજારીઓપર હુકમ ચલાવી તેઓની સાથે લડવું યોગ્ય નથી. આગળ તો પૂજારીઓ વગેરેને ફક્ત પાણી લાવવું, કેસર ઘસવું ઇત્યાદિ કાર્યમાં મદદ કરવા માટે જ રાખવામાં આવતા હતા, તેને બદલે આજે આપણે સર્વ કામ તેમને સોંપી દીધું છે. તો પછી તેઓ કામથી નિવૃત્ત હોય, અથવા કંઈ સાધારણ કામ કરતા હોય, તેવા વખતે આપણું કાર્ય કરી આપે, બાકી સર્વ કાર્ય તેઓનાથી બની શકે નહિં. તેમજ આપણે પણ પખાલ વગેરેનું સર્વ પૂજાનું કાર્ય સોંપવું, અને આપણે માત્ર નવ અંગે તિલક કરીનેજ ભગવાનની ભક્તિ કરી માનવી તે યોગ્ય નથી.

૧૪૬—કેટલાએક ભાઈઓ પૂજા કરવા જતાં, તેમજ પૂજા કરી રહ્યા પછી પૂજનાં કપડાં ઢાંખલી વગેરે જેમ તેમ રખડતાં મૂકી દે છે, તેથી કેટલીક વખત ખીજા ભાઈઓના પગમાં આવવાથી ખરાબ થાય છે. માટે કપડાંને સંકેલી યથા યોગ્ય સ્થાનકે મૂકવાનો ખાસ ખ્યાલ રાખવાની જરૂર છે.

૧૪૭—કેટલાએક ભાઈઓ દેહરાસરમાંથી નિસરતાં “આવસ્સહિ” કહે છે. પરંતુ એ સંખંધિ ખ્યાલ રાખવો જોઈએ કે દેહરાસરમાંથી નિકળતાં “આવસ્સહિ” એ પદ પોસહધારી શ્રાવક અને મુનિ મહારાજનેજ કહેવાનું હોય છે, પરંતુ ઘરેક શ્રાવકને કહેવા માટે નથી. અતિથારમાં પણ ૧૧મે પોષધ વ્રતના અતિથાર આલોવતાંજ “દેહરાસરમાં પેસતાં નિસરતાં નિસિહિ

આવસ્સહિ કહેવી વિસારી. ” એ અતિચાર આલોચ્યો છે, પરંતુ દર્શનાચારના આઠ અતિચારમાં એ અતિચારની આલોચના કરી નથી. જો દરેક શ્રાવકને આવસ્સહિ પદ કહેવા યોગ્ય હોત તો દર્શનાચારના આઠ અતિચારમાંજ પૂર્વોક્ત અતિચાર આલોચવાનું લખત, પરંતુ તેમ નહિં હોવાથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે પોસહધારી સિવાય બીજા શ્રાવકે દેહરાસરથી બહાર નિકળતાં આવસ્સહિ પદ ન કહેવું.

૧૪૮—કેટલાએક ભાઈઓ ગાડરિયા પ્રવાહ પ્રમાણે ખાસ કરીને તીર્થો ઉપર તેમજ બીજાં પણ મોટાં દેહરાસરો ઉપર તથા ધર્મશાળા-ઉપાશ્રય આદિ ધર્મસ્થાનોમાં પણ ભીંતોપર અથવા જમીન ઉપર પોતે ત્યાં ગયાની યાદી માટે કોયલા વગે.

રેથી પોતાનાં ગામ નામ અને ઠામ લખે છે, તેમજ અગ્નિ વગેરે શસ્ત્રથી પોતાનાં નામ વગેરે કોતરે છે, પરંતુ તેમ કરવાથી લખેલ અક્ષર રૂપ જ્ઞાનની અને તીર્થાદિ સ્થાનોની પણ આશાતના થાય છે, અને તે મકાનો ખરાબ થવાથી આપણે દોષિત થઈએ છીએ, માટે તેવી રીતે તીર્થાદિ સ્થાનોની ભીંતો વગેરે કોયલાદિકથી નહિં બગાડવી એ વિનંતિ છે.

૧૪૬—ધર્મ કાર્ય સંબંધિ કુંકુમપત્રિકાઓ (કંકોત્રીઓ) તથા બીજી કોઈ ખખરોના કાગળો સર્વ સંઘને જાણ કરવા માટે ઘણું ભાગે દેહરાસર વગેરે ધર્મસ્થાનોએ ચોડવામાં આવે છે, પરંતુ તે કાગળો સ્તંભ ભીંત વગેરે જુદે જુદે સ્થાને ચોડવાથી કોઈ કોઈ કાગળોની તો કેટલાએક

ભાઈઓને ખબર પણ પડતી નથી. તેમજ મકાનો પણ ખરાબ થાય છે. તેથી તેવા ધાર્મિક ખબરોના કાગળો ચોડવા માટે તે તે મકાનના કાર્યવાહકોએ સૌની નજર પડે તેવી જગ્યાએ લોખંડનું અથવા લાકડાનું પાટીયું લગાડવું, અને જેને કોઈપણ કાગળ લગાડવો હોય તે પાટીયા ઉપર લગાવે તેવી સૂચના પણ લખી રાખવી, જેથી મકાન ખગડે નહિં, અને સર્વને જાણવામાં પણ આવી શકે.

૧૫૦—કેટલીક જગ્યાએ ભગવાનના નહવણનું પાણી નાખવાને માટે દેહરાસ-રોમાંજ કુંડીઓ કરાવવામાં આવે છે, અને તેમાં રેતી નખાવવામાં આવે છે, પણ તે જગ્યા નાની ને સાંકડી હોવાથી તેમજ નહવણમાં પુલ ચોખા આદિ આવવાથી તે.

માં ઝાડો ઉગે છે, તથા જીવાત પડતી જો-
 વામાં આવે છે. તેથી ન્હવણનું જળ બની
 શકે તો શહેર બહાર કોઈ સ્વચ્છ જગ્યામાં
 કે જ્યાં મનુષ્યાદિકના સંચારથી પગ નીચે
 અંપાવાદિ કોઈ આશાતના ન થાય તેવા
 પ્રકારે જલદી સૂકાઈ જાય તેમ છૂટું છૂટું
 નંખાવવા ગોઠવણ કરવી જોઈએ. કેટલાએક
 ભાઈઓ એમ સમજે છે કે પ્રભુના ન્હવણનું
 જળ અંડાળાય(ઓળંગી જવાય)તો દોષ લાગે
 પણ મારી ધારણા પ્રમાણે સૂકાઈ ગયાપછી
 તે દોષ ગણાતો નથી. તેમ છતાં તે પ્રમાણે
 ન બની શકે તો કુંડીઓ એવી મોટી રા-
 ખવી કે બનતા સુધી તેજ દીવસે સૂકાઈ
 જાય. અને વખતો વખત જીવ પડતા પહે-
 લાં જુની રેતી કઢાવી નાખી નવી રેતી
 નંખાવવા ખાસ કાળજી રાખવી. તેમજ

નહવણ નાખનારાઓને તાકીદ આપવી કે તે ગળીને લાવે કે જેથી નહવણ જળમાં પુલ ચોખા રહેવા પામે નહિ, અને તેથી જીવાત ઉપજવાનો પણ પણ સંભવ રહે નહિ; તથા એકજ જગ્યાએ નહિ નાખતાં છૂટું છૂટું નાખવાની સૂચના આપવી. નહિ તો તે કુંડી સાફ કરાવતાં રેતીની માટીથી ઉત્પન્ન થયેલાં ઝાડની તથા પુલ ચોખાથી પડેલી જીવાતની હાની થાય છે.

૧૫૧—કેટલીએક વખત પૂજા કરવા માટે જોઈએ તે કરતાં પણ ઘણું કેસર લેવામાં આવે છે, ને ઉપયોગમાં થોડું આવે છે જેથી કેસર ઘણું વધે છે, ને નકામું કાઢી નાખવામાં આવે છે, માટે ઉપયોગ પૂરતુંજ કેસર લેવું જોઈએ, અને જરૂર પડે તો બીજી વાર લેવું; પરન્તુ પ્રથમથી વધારે

કેસર લઈ બગાડવું નહિ.

૧૫૨—કેટલાએક ભાઈઓ સવારમાં સૂર્યોદય ન થયો હોય ત્યાર પહેલાં અંધારામાં જ પ્રભુની પખાલ પૂજા કરવા માંડે છે. પરંતુ તે અવસરે સૂર્યનો પ્રકાશ નહિ હોવાથી શુવ જંતુની જ્યણા સારી રીતે સચવાઈ શકતી નથી, માટે બહુ વહેલાં અંધારામાં પ્રભુની પખાલ પૂજા કરવી ઉચિત નથી.

૧૫૩—કેટલાએક ભાઈઓ તથા બાઈઓ પોતાના નાના બાળકોને દેહરાસરમાં દર્શન કરવા માટે લાવે છે તે ઘણી સારી વાત છે, પરંતુ મા બાપનું ધ્યાન ચૈત્યવંદન કે પૂજામાં લાગેલું હોય છે તે વખતે નાના બાળકો અણસમજથી પ્રભુને ચઢાવવાનાં પુષ્પ મુંઘે છે, બદામ સોપારી પતાસાં વ-

ગેરેનો ખાવામાં ઉપયોગ કરે છે, માટે તે બાબતનો માત્ર પિતાએ જાણ રાખવો. અને સમજી શકે તેમ હોય તો પ્રથમથીજ બાળકને સમજાવવું જોઈએ જેથી દેવદ્રવ્યનો ખિગાડ ન કરી શકે.

૧૫૪—તથા પૂજાને માટે જે કપડાંમાં આહાર હોય તેવાં કપડાંને પ્રથમથી ઘોળીને ત્યાં ઘોવરાવીને, અગર બીજી કોઈ રીતે કપડાંનો આહાર કાઢીને, ત્યાર બાદ તે કપડાંનો પૂજામાં તથા અંગલૂહણા વગેરેમાં ઉપયોગ કરવો ઠીક છે. જે કપડું તદ્દન નવું કોરું લીધું હોય તે કપડાંને પણ પ્રથમ ઘોયા બાદ પૂજાના ઉપયોગમાં લેવું યોગ્ય છે.

૧૫૫—જે ભાગ્યશાળીઓને ઘેર ગૃહ-ચૈત્ય (ઘર દેહરાસર) હોય તે ભાર્ગવોએ

પોતાના ઘર દેહરાસરના ચોખા બદામ વગેરે સર્વ અર્પણ કરેલું દ્રવ્ય (દેવદ્રવ્ય) સંઘ ચૈત્યમાં (મોટા દેહરાસરમાં) અર્પણ કરવું જોઈએ, પરન્તુ તે દ્રવ્યનો બીજી કોઈ રીતે ઉપયોગ કરવો વ્યાજબી નથી. એ ગૃહચૈત્ય સંબંધની વિશેષ વિધિ શ્રાદ્ધ વિધિ વગેરે ગ્રંથોથી જોવી.

૧૫૬—પુષ્પો ધોવામાં, કેસર ઘસવામાં, તથા પખાલ આદિ કરવામાં, વિના વિચાર્યે કેટલીક વખતે ઘણું પાણી નકામું વાપરવામાં આવે છે. માટે અપ પૂરતુંજ પાણી વાપરવું જોઈએ, અને કાર્યવાહકોએ બનતા સુધી પાણીનાં વાસણો નળ વાળાં રાખવાં કે જોથી પાણી ઓછું બગડે.

૧૫૭—કેટલાંએક દેહરાસરોમાં ચાંદીના મંડપો ચોક્કસ બેસાડી હીધેલા હોય છે,

પણ તેની આબુખાબુ તથા ઉપરના લા-
ગોમાં ઉંદરો મુતરે છે, અને લીંડીઓ મૂકી
ધણી ખરાબી કરે છે, અને ચોખા બદામ
કુલ વગેરે લઈ જઈને તેમાં એકઠાં કરે છે,
તેમજ તેની નીચે પણ વાસી પાણી પુલ
વગેરે ભરાઈ રહે છે, અને તે હંમેશાં ખ-
રાબર સાફ થતાં નથી, તેથી કેટલીક વ-
ખત દુર્ગંધ પ્રસરે છે, અને જીવાત થવાનો
પણ સંભવ રહે છે, માટે તે જગ્યા હંમેશાં ખ-
રાબર સાફ થાય તેવી ગોઠવણ કરવી.
અથવા તો તે ચાંદીના મંડપ છૂટા રાખવા,
અને જ્યારે પર્વ દિવસ અથવા આંગી પૂજા
વગેરેનો અવસર હોય ત્યારેજ ચઢાવવા.

૧૫૮—આંગી રચાય છે તેમાં કેટલેક
ઠંકાણે પ્રથમ ચડેલા કટોરાની આબુખાબુ
તથા બાદલાનાં કુલ અને રેશમનાં પુલ વ-

ગેરેની પાછળ લાગી રહેલ કેસર સુખડ
 ખરાખર સાફ કરી લઈ લેવામાં આવતું નથી,
 તેથી બીજી વાર વાસી કેસર ચડવાના સં-
 ભવથી આશાતના થાય છે. માટે તે કટો-
 રાઓને લાગેલું કેસર સુખડ ખરાખર સાફ
 કરવું જોઈએ, અને ઠીક રીતે સાફ થયા
 બાદ તે કટોરાની આંગી રચવી જોઈએ.
 તેમજ ત્રણ, બાદલું, કટોરા, અને ચીમટો
 આદિ આંગીનો સામાન પાટ અથવા જ-
 મીન ઉપર મુકવામાં આવે છે, પણ તે
 વ્યાજબી નથી. માટે તેવી ચીજો રકાબી
 વગેરે વાસણમાં રાખવી, અને જમીન પર
 પડી ગઈ હોય તો તેને ઘોઈ ધૂપ દઈને
 સાફ કરીને વાપરવી.

૧૫૬—લોખંડ સીસું વગેરે કેટલીએક
 કનિષ્ઠ ધાતુઓ ભગવાનને અંગે ચઢાવાય

નહિ છતાં કેટલાએક ભાઈઓ વિના સમજથી લોખંડનાં ઢાંકણાંની ઘડીઆળો તથા લોખંડનાં રંગીન પત્રાં કે જેના ડાક બને છે, તે આંગી વખતે ચઢાવે છે. તે ભગવંતની ભક્તિ અને શોભામાં વધારો કરનાર હોવાથી સર્વથા અયોગ્ય છે, એમ સમજવું યોગ્ય લાગતું નથી.

૧૬૦—શાસ્ત્રમાં ૧૭ લેઢી પૂજામાં વસ્ત્ર પૂજા આવે છે, તે પરથી અનુમાન થાય છે કે પહેલાં વસ્ત્ર પૂજાની પ્રવૃત્તિ હતી, પરંતુ તે કઈ વ્યવસ્થાએ હતી ? તે સંબંધિ મને કંઈ વિશેષ માહિતી નથી. કદાચ ઉનના અથવા કપાસના કે રેશમના વસ્ત્રનું અંગરખું જામો ઇત્યાદિક પદ્ધતિએ પ્રથમ પૂજા થતી હોય તો અન્ય દર્શનીના સ્વરૂપો દેખાવ થવાથી બંધ થયેલી હોય એમ સ-

મળાય છે. પરન્તુ હાલ કેટલેક સ્થાને રેશમ અને મખમલના વસ્ત્ર પર આંગી ભરવામાં આવે છે, ને અન્ય દર્શની સદૃશ દેખાવ પણ થતો નથી, તો તેવી રીતે મખમલ વગેરે પર આંગી ભરવી યોગ્ય છે કે કેમ ? તે પણ કોઈ નિપુણ પુરૂષને પૂછી ખુલાસો કરવા યોગ્ય છે.

૧૬૧—કેટલાંક દેહરાસરોમાં ગ્યાસ મી. ભુખત્તી-વિજળી-અને ગ્યાસતેલના દીવા બાળવામાં આવે છે, પરંતુ કોઈપણ દુર્ગંધ ફેલાય તેવો દીવો પ્રભુ આગળ રાખવો તે બ્યાજખી નથી. અને સૌથી ઉત્તમ તો ધીજ છે, અને તેથી ઉતરતું કોપરેલ છે. પરંતુ અહિં એક બાબત વિચારવાની છે કે રંગ મંડપમાં જ્યાં જ્યાં કોપરેલ બાળવામાં વાંધો લેવામાં આવતો નથી, ત્યાં દેશી મીથુન-

તીનો (કે જેમાં ચરબી વગેરે અશુદ્ધ પદાર્થો આવતા નથી એમ જણાય છે તેનો) વાંધો કેમ લઇ શકાય ? તેમજ વિજળીનો દીવો મારા સમજવા પ્રમાણે કંઈ બાધ કરતો નહિ હશે. પુનઃ વિજળીનો દીવો ઠંડો હોવાથી અન તેજસ્વી હોવાથી જીવ રક્ષા અને શોભા સારી રીતે થઇ શકે છે, તેમજ ઘણી ખટપટ પણ રહેતી નથી. ગમે તે વખતે પ્રયોજન પડ્યે દીવો થઈ શકે છે; તો તે સંબંધિ વાંધો કેમ લેવામાં આવે છે તે સમજાતું નથી. પરંતુ ગભારાની અંદર વિજળીનો દીવો બાળવામાં આવે છે તે બ્યાજબી નથી. કારણકે ગભારામાં તો ધીનો જ દીવો ઉત્તમ છે.

૧૬૨—આંગી રચવામાં આવે છે ત્યારે દોશની પણ ઘણીજ કરવામાં આવે છે, અ-

ને તે વિશેષ શોભાને અર્થેજ છે, પરંતુ તે વખતે પણ જોઈએ તેવી જયણા સચવાતી નથી, માટે જેમ બને તેમ જીવ રક્ષા સચવાય તેવો પ્રયત્ન કરવો. ભક્તિ પ્રસંગે પણ વિવેક ને જયણાની જરૂર છે.

૧૬૩—રોશની કરતી વખતે ગ્લાસોમાં ઘી અથવા કોપરેલની નીચે શોભા માટે રંગીન પાણી નાખવામાં આવે છે, પરંતુ તે પાણી તેજ દિવસે નહિં કાઢી નાખવાથી વાશી થાય છે, માટે દેહરાસર મંગલિક થયા બાદ તુર્તજ તે ગ્લાસોમાંથી ઘી અથવા કોપરેલ જૂદું કાઢી લઈ નીચે રહેલા ગરમ પાણીને કોઈ જીવની હોંસા ન થાય તેવી રીતે જમીન પર રેડી દેવું, અને ગ્લાસો મંજાવીને સાફ કરાવવા. છતાં કદાચ તેમ ન બની શકે તો પ્રથમથીજ પાણીમાં કપ્પી

ચુનો નાખી મૂકવો, જેથી ખીજે દીવસે તે પાણી રહી જાય તોપણ અડચણ નહિં.

૧૬૪—કેટલીક વખત ગ્લાસો, હાંડીઓ ઝુંમરો વગેરે ઘણાંજ ભાગ્યાં ત્રૂટયાં વપરાય છે, તેથી દેખાવ ઘણાંજ ખરાબ લાગે છે, માટે સારાં અખંડ વાપરવા ધ્યાન રાખવું. તથા રોશની કરતાં હાંડી ગ્લાસ વગેરેને સાફ કરવાની મહેનત ન થાય તો જીવહાનિ તથા કુટી જવાનો સંભવ રહે છે. વળી જ્યાં સુધી ઘી અને કોપરેલ વપરાય ત્યાં સુધી તો ઠીક; પરંતુ વર્તમાન સમયમાં જે મીથુનક્તીઓ થાય છે તે પણ જો પવિત્ર હોય તો તેનો ઉપયોગ કરવો પણ ઠીક સમજાય છે.

૧૬૫—આંગી રચવાનો હેતુ એવો જ જાય છે કે હિંમેશ કરતાં તે દિવસે ભગવાનનાં

દર્શન કરવાથી વિશેષ આદહાદ થાય, અને તે દિવસે ઘણા માણસો દર્શનનો લાભ લઈ વિશેષ પુણ્ય ઉપાર્જન કરે, તેને બદલે આજ કાલ ઘણા ભાઈઓ આંગી ઉપર ચડેલી વસ્તુઓ કેવી સારી છે ! તથા દેહરાસરમાં રોશની કેવી સારી છે ! તેટલાજ માત્રથી આનંદ માની સ્વકર્તવ્ય સંપૂર્ણ થયું સમજે છે. માટે અત્રે સમજવાનું એ છે કે આંગી વગેરેની પ્રશંસા કરવાથી જો કે લાભજ છે, પરન્તુ તે સાથે ભગવંતના ગુણોના સ્મરણથી પોતાના આત્મા સાથે પણ તેવા ગુણોની પ્રાપ્તિ માટે ભાવના ભાવવી જોઈએ, કે જેથી પોતાના આત્માની પ્રગતિ (ઉન્નતિ) થાય.

ભગવાનની આંગી દેખીને ચિંતવવાની માવના—

હે જીનેશ્વર ભગવાન ! આપ જ્ઞાન, દર્શન,
 ચારિત્રયુક્ત છો, અને હું જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર
 રહિત છું. આપે જ્ઞાનાવરણ-દર્શનાવરણ-
 વેદનીય-મોહનીય-આયુ-તામ-ગોત્ર અને
 અંતરાય એ આઠ કર્મની ૧૫૮ પ્ર-
 કૃતિ ક્ષય કરી કેવલજ્ઞાન પામી મોક્ષસ્થાન
 પ્રાપ્ત કર્યું છે. તો મારો પણ એવો દિવસ
 ક્યારે આવે કે હું પણ તે ૮ કર્મની. ૧૫૮
 પ્રકૃતિ ખપાવી કેવલજ્ઞાન પામી મોક્ષ-
 સ્થાન પ્રાપ્ત કરું. આપે દાન-શીલ-તપ-ને
 ભાવ એ ચાર પ્રકારનો શ્રેષ્ઠ ધર્મ પ્રકટાવ્યો
 છે, અને તેજ પ્રમાણે શુદ્ધ ધર્મ આરાધી
 આપના આત્માને મોક્ષસ્થાને સ્થાપિત કર્યો
 છે. તો મારો પણ એવો અહોભાગ્ય દિ-
 વસ ક્યારે આવે કે હું પણ ચાર પ્રકારનો
 શુદ્ધ ધર્મ આરાધી મારા આત્માને સિદ્ધિ

સ્થાનમાં પહોંચાડું.

હે જીનેશ્વર ભગવાન ! આત્મા ચેતન છે, અને પુદ્ગલ જડ છે. પણ અનાદિ કાળના જડના સહુવાસથી ચેતન પણ જડ સ્વભાવ સદૃશ બની ગયો છે. તો મારો એવો અહો ભાગ્ય ધન્ય દિવસ ક્યારે આવે કે મારા આત્માને શુદ્ધચિદાત્મરૂપ બનાવી સિદ્ધિ-સ્થાનમાં પહોંચાડવા શક્તિમાન થાઉં.

હે જગત્ત્રાતા ! જગદ્બ્રાતા ! જગબન્ધુ ! જગત્ ઉપકારી ! ભવ્યજનોદ્ધારક ! કલ્પવૃક્ષ ! હે સંસારરૂપ અટવીમાં સાર્થવાહુ ! હે ધર્મ રથના સારથી ! હે સંસારરૂપ દાવાગ્નિને શાંત કરવામાં જળ સમાન ! હે અઢાર દૂષણ રહિત એવા શ્રી જીનેશ્વર દેવ ! આપના પ્રત્યે મારો ભક્તિપૂર્વક નમસ્કાર હો.

૧૬૬—ધણે ઠેકાણે ભંડારમાં પૈસા ના-

ખવાનું ખનું ઘણું મોટું હોય છે, જેથી તેમાં ચોખા સાકર વગેરે વસ્તુઓ પડવાથી ફીડીઓ આદિ જીવાત થાય છે, અને તે ભંડારો ઘણા લાંબા વખત સુધી ખંધ રહેવાથી જીવોની હાનિ થવાનો પણ સંભવ છે. માટે તે ખાનાં પૈસો અથવા રૂપિયો આવે તેવાંજ રાખવાં, અને ખની શકે તો ભંડારો દર મહિને ખોલાવવા, અથવા છેવટે જીવાત ન થાય તેવી ટુંક મુદતમાં ખોલાવવા. તથા કેટલાક ભંડારો અને તેને લાગેલાં તાળાં બહુ તકલાદી રહે છે, તેથી ચોરી થવાનો સંભવ છે, માટે તે વસ્તુઓ ઘણીજ મજબૂત રાખવી, અને વખતો વખત ખંધ છે કે ઉઘાડાં છે તેની તપાસ રાખવા કાર્યવાહકોએ લક્ષ્યમાં લેવું એવી મારી નમ્ર વિનંતિ છે.

૧૬૭—કેટલાંક દેહરાસરોમાં ધીનાં વા-
 સણો તથા આભૂષણો વગેરે વસ્તુઓ રા-
 ખવાની પેટીઓ વગેરે મુખ્ય ગભારામાં
 રખાય છે, તેથી ત્યાં ઘણીજ સંકડાશ થાય
 છે, એટલુંજ નહિ પણ લગભગ ગભારાનો
 ઘણો ભાગ મલિન દેખવામાં આવે છે, તે-
 મજ તેવી વસ્તુઓ રહેવાથી ઉંદરોને રહે-
 વાની જગ્યા મળે છે, અને તે ઉંદરો
 પ્રભુના અંગ ઉપર ફરી આશાતના કરે છે,
 અને કુલ કટોરા આંગી વગેરે પાકી ના-
 ખીને ખરાબ કરે છે, ઇત્યાદિ અનેક પ્રકા-
 રનો ઉપદ્રવ કરે છે; માટે ખાસ જરૂરી
 સિવાયનો ખીજો સામાન અન્ય યોગ્ય સ્થા-
 નકે રાખવો, અને ગભારાનો ભાગ ઉંદર
 ન રહી શકે તેવો સ્વચ્છ રાખવા બંદોબ-
 સ્ત કરવો એ કાર્યવાહકોની મુખ્ય ફરજ

છે. વળી ધી વગેરેનાં વાસણો ઉઘાડાં ન રહે તે પણ લક્ષ્યમાં રાખવું જોઈએ.

૧૬૮—કેટલાંક દેહરાસરોમાં રથ સમ-
વસરણ, આભૂષણો, રંગમંડપો, હાંડી, જુમરો,
કાચનું જડતર કામ, વગેરે શોભામાં જેટલા
વધુ પૈસા ખર્ચાય છે, અને તે તરફ જેવી
દેખરેખ અને કાળજી અપાય છે તેવી કા-
ળજી અને દેખરેખ અથવા તે બાદ શોભા-
થી પણ વધુ દેખરેખ અને કાળજી ભગવં-
તની અંગપૂજા અને અંગ સુશ્રુષામાં (સારો
પખાલ કરી અંગમાં મેલ ન રહેવા દેવો,
સારાં ચક્ષુ લગાડવાં ને સાફ રાખવાં, અંગ
લૂહણાં સ્વચ્છ રાખવાં ઇત્યાદિમાં) રાખવી
યોગ્ય છે. કારણ કે ભગવાનની અંગપૂજાનું
ખરાખર ઠેકાણું ન હોય, અને ખડારની
રચના તથા શોભામાં કાળજી રાખીએ

તો અયોગ્ય ગણાય. માટે બીજી શોભા કરતાં પણ વધુ કાળજી ભગવંતની અંગ સેવા માટે રહેવી જોઈએ. માટે આ બાબત પણ ખાસ લક્ષ્યમાં લેવા જેવી છે.

૧૬૬—કેટલાંક દેહરાસરોને જીનો રંગ ઉખડી જવાથી અથવા મલિન થવાથી ઘણા ખરાબ દેખાવ આપે છે, પરંતુ તે સુધારવાની કોઈને દરકાર રહેતી નથી; તો તે માટે યોગ્ય રકમ ખર્ચીને ફરીથી રંગ રિપે. રોંગ કરાવવું, અને સુંદર દેખાવ કરવો, કે જેથી દર્શન કરવા આવનાર મનુષ્યોને પ્રભુનું મંદિર દેખીને પણ ઉલ્લાસ ભાવ પ્રાપ્ત થાય. કારણકે દ્રવ્યની ઉત્તમતાએ ભાવની વૃદ્ધિ પૂર્વ પુરૂષોએ સારી રીતે સ્વિકારી છે, માટે પ્રભુનું દેહરાસર હંમેશાં સ્વચ્છ અને સુંદર દેખાવું જોઈએ. તથા ભગ-

વંતનાં, ગણુધરોનાં, મહર્ષિઓનાં, અને શ્રાવકોનાં વૈરાગ્યમય ધર્મ ભાવના પ્રગટ કરે તેવા પ્રકારનાં ચિત્રો કરાવવાં જોઈએ કે જેથી દેખનારાઓને ધર્મભાવના પ્રગટ થાય.

૧૭૦—કેટલાંક દેહરાસરો પર ધ્વજ બિલકુલ હોતી નથી, અને કંઈક ઠેકાણે અન્ય દર્શનીવત્ (અન્ય દર્શની માફક) વાંસડા ઉપર ત્રિખૂણી ધ્વજઓ હોય છે, અને કંઈક ઠેકાણે જૈન શૈલીને અનુસારે હોય છે, પરંતુ તે બરાબર બંધ બેસતી નહિ હોવાને લીધે આછી પાછી ખસવાથી વિસ્તાર પામેલી (ઉડતી) દેખાતી નથી. પરંતુ ધ્વજઓ એ દેહરાસરનું ચિન્હ છે, માટે તે ઉત્તમ પ્રકારની અને જૈન શૈલીને અનુસારે રખાવવી જોઈએ, કે જેથી ધ્વજ જોઈને પણ દર્શન કરવા આવતા મનુષ્યોને

ફરથી પણ શુભ ભાવના ઉત્પન્ન થાય.
(ધ્વજને બન્ને બાજુએ દોરાથી સીવી લી-
ધેલી હોય તો લેગી થઈ જાય નહિ.)

૧૭૧--કેટલાએક ભાઈઓ અજ્ઞાનતાથી
ઠેઠ દેહરાસરજીના પગથીયા ઉપર પોતાનાં
પગરખાં લઈ જાય છે, તેમજ પોતાની છત્રી
લાકડી, છુટાં કપડાં, અથવા વાસણુ વગેરે
દેહરાસરની અંદર લઈ જાય છે, તેથી આ-
શાતના થાય છે. માટે તેવી ચીજો દેહરા-
સરની બહાર રાખવા ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું.
વળી આ પ્રથાને માટે (રિવાજને માટે) મારું
અનુમાન એવું છે કે દેહરાસર બહાર તે ચી-
જોની સંભાળ નહિ રહેવાથી અને વખતો
વખત ચોરાઈ જવાના ભયથી પગરખાં વગેરે
પોતાની ચીજો દેહરાનાં પગથીયાં ઉપર વગેરે
સ્થાને મુકવામાં આવે છે, તો બનતા સુધી

દેહરાસર બુદ્ધિ થાય ત્યારથી તે મંગલિક થતા સુધી (બંધ થતા સુધી) દેહરાસરની બહાર ભૈયો અથવા માણસ બેસાડવું જોઈએ, જેથી દર્શન પૂજા કરવા આવનાર ભાગ્યોઈની ચીજો સચવાઈ શકે અને કોઈની પણ ચીજ ચોરાય નહિં. તેમજ કોઈ અજાણ્યો માણસ આવે જાય તેની પણ ખબર રહે. જો કે કાર્યવાહકો તેવા માણસો કદાચ રાખે છે તો તેઓ ખરોખર બેસે છે અને ખરોખર સંભાળ રાખે છે કે નહિં તે તરફ લક્ષ્ય રાખતા નથી. તથા જે દેહરાસરના જે ભાગમાં લાકડીયો ખુટ વગેરે લઈ જઈ શકાય નહિં, તે ભાગથી બહાર સર્વને જાણ પડે તેવી રીતે તે મતલબની એક જાહેર ખબર લગાડવાની પણ ખાસ જરૂર છે.

૧૭૨—કેટલાંક દેહરાસરોમાં જૈન તથા

હિંદુ સિવાય બીજી કોમના મુસલમાન,
 પારસી, અંગ્રેજ, વગેરે કે જેઓને જૈનધર્મ-
 પર પ્રીતિ થયેલી હોય છે, તેમને દર્શન
 તથા સેવા પૂજા માટે, તેમજ અન્ય કોઈ
 દેખવા આવે તેને પણ પ્રતિબંધ કરવામાં
 આવે છે, પણ તે મારી અને ઘણા માણ-
 સોની સમજ મુજબ અયુક્ત સમજાય છે.
 કારણકે તેઓ દર્શન પૂજા કરે અથવા દેખે
 તેથી આપણને શું નુકશાન છે ? તે સમ-
 જાતું નથી, જૈન ધર્મ જે વિશાળ છે, તથા
 જેને સ્પર્શ ન કરી શકાય તેવી કોઈપણ
 વસ્તુ સિવાય બીજી કોઈપણ વસ્તુનો માણસ
 જો જૈન ધર્મ પાળતો હોય તો તેની સાથે
 જૈન તરીકેનો યોગ્ય વ્યવહાર કરવાનું શાસ્ત્ર-
 કાર ફરમાવે છે, છતાં અમુક આગ્રહી માણસો
 આવો પ્રતિબંધ કરી જૈનધર્મને સંકુચિત કરે

તે ખેદની વાત છે, સવિ જીવ કરું શાસ-
 નરસી એ ભાવનાના અધિકારી જે જૈનો તે
 મુસલમાન કે અંગ્રેજને દર્શન પૂજનો સર્વથા
 નિષેધ કેમ કરી શકે ? વળી ગમે તે કો-
 મનો હાથ મોટો અધિકારી હોય, અથવા
 ગમે તે કોમનો રાજા હોય, તો તેને ઘણા
 માનપૂર્વક દેહરાસરોમાં લઈ જવાય છે,
 તથા મુસલમાન કારીગરો પાસે કામ કરા-
 વવામાં આવે છે તે વળી વિશેષ શોચનીય
 છે. માટે તેવો પ્રતિબંધ આ ચાલુ જમા-
 ના માટે યોગ્ય નથી; પરંતુ અલખત્ત તે
 ધર્મપ્રેમીઓ દેહરામાં કોઈ જાતની આ-
 શાતના ન કરે તે માટે ભૈયા વગેરે માણ-
 સને સાથે રાખવા ગોઠવણ કરવી. અને
 બીજી પણ યોગ્ય સંભાળ રાખવાની જરૂર

છે. પરંતુ કોઈ જીવને જૈન ધર્મે તરફ પ્રીતિ થતી હોય તેને દર્શન પૂજાદિક નહિ કરવા દેવાથી તે માણસોની ધર્મપર થતી પ્રીતિ અટકી જાય છે, અને ધર્મનો નિંદા થાય છે, તેમજ અંતરાય કર્મ બંધાય છે તે ખાસ લક્ષ્યમાં રાખવાનું છે.

૧૭૩—કેટલાએક ભાઈઓ મૂલ નાયક-જીનેજ પખાલ કેસર વગેરેની પૂજા કરવા-વામાં તથા તેમને બુદ્ધા કાઢવા, કેસર વગેરેથી રંગી દેવા, એમાં લાભ સમજે છે તે યોગ્ય છે, પરંતુ મૂલ નાયકજી સિવાય બીજા ભગવાંતોની અંગપૂજા વગેરેમાં બહુ બેદર-કાર રહે છે તે યોગ્ય નથી. એટલુંજ નહિ પણ કોઈ તરફથી તેવી સૂચના કરવામાં આવે છે તો પણ અજ્ઞાન કદાચહથી તે તરફ બિલકુલ ખ્યાલ રાખતા નથી તે અનુચિત

છે. કોઈપણ પ્રતિમાની યથાશક્તિ ભક્તિ કરવી, અથવા દેહરાસર કે તેને લગતું બીજું કોઈપણ કાર્ય કરવું, અથવા કરાવવા તરફ કાળજી રાખવી એ સર્વ એક સરખુંજ લાભકારક છે. મુખ્યત્વે તો ભાવનાની વિશેષ શુદ્ધિ જોઈએ. અલભત્ત મૂળ નાયકજીની પ્રાધાન્યતા છે તેથી તેમની વિશેષ કરીને પૂજા-ભક્તિ-શોભા કરવી સ્વપરને વિશેષ હિત કરે છે, પરન્તુ બીજા ભગવંતોની પૂજા-ભક્તિમાં જિલકુલ બેદરકારી રાખવી એ કોઈ રીતે યોગ્યજ નથી. કારણકે એથી પ્રભુ ભક્તિની પરિણતિ આત્મામાં તત્વથી પરિણમી નથી એમ સમજાય છે.

૧૭૮--જ્યારે કોઈ માણસના મરણ પાછળ પૂજા ભણાવવામાં આવે છે, ત્યારે ઘરઘણી તથા તેનાં સગાં વહાલાં તરફથી

કપડાં તથા રોકડ રકમનું દાન ભોજકોને અપાય છે, તે સંબંધિ વાતચીત તેમજ રકમના લેવડદેવડનું કાર્ય દેહરાસરની અંદર કરવામાં આવે છે તે યોગ્ય જણાતું નથી, માટે તેવાં કાર્યો બનતા સુધી દેહરાસરથી બહારજ કરવાં જોઈએ.

૧૭૫—મુસલમાનોનાં ઘેરાં કોઈ સારા માણસ પાસે જાય ત્યારે બે હાથ વાળી કાન પાસે લગાડી કડાકા પાડી “ વારી જાઉં ” વગેરે કહે છે, તેવી રીતે કેટલાએક ભાઈઓ ભગવાનની આગળ કરે છે, ઇત્યાદિ કેટલીએક અધટિત ક્રિયાઓ થાય છે, તે સમજ વિના થાય છે. માટે તેવી ક્રિયાઓ કરવી યુક્ત નથી. અને જે ક્રિયાઓ કરવી તેનો હેતુ રહસ્ય વગેરે સમજવા પ્રયત્ન કરવો, જેથી અજ્ઞાણપણે જે ક્રિયા

આપણે સારી સમજીને લાભ મેળવવા માટે કરતા હોઈએ તે ક્રિયા આશાતના રૂપ થઈ નુકશાન કરે નહિં, અને અઘટિત પણ દેખાય નહિં, તે માટે ખાસ કાળજી રાખવાની જરૂર છે. તથા કેટલાએક ભાઈઓ પાઘડી તથા ટોપી ઉતારીને નમસ્કાર કરે છે, પરંતુ તે રિવાજથી ભગવાનનો અવિનય થાય છે. કારણ કે ભગવાન આગળ તો પાઘડી ટોપી પહેરીને જવું એ આય પદ્ધતિમાં વિનય રૂપ ગણાય છે. વળી પંચાંગ પ્રજ્ઞામ કરતી વખતે પાંચે અંગ ભૂમિને લગાડવાં જોઈએ, તેને બદલે કેટલાએક ભાઈઓ બે હાથને કેડ પાછળ રાખે છે તે પણ યુક્ત નથી. (અર્થાત્ પ્રતિમાજીની દૃષ્ટિમાં હોઈએ ત્યાં સુધી વિનયસર ચાલવું બેસવું જોઈએ.)

૧૭૬—કેટલાએક ભાઈઓને પૂજા કરતાં ગળફેા, લીંટ, થુંક વગેરે આવે છે તે દેહ-રાસરના ચોક અથવા છાપરાં વગેરે જે નીચાં હોય તો તેના ઉપર ફેંકે છે, અને તે હાથ પૂજના કપડે લૂછે છે, પણ તેથી આશાતના થાય છે. માટે તેવાં કાંઈ પણ કાર્યો દેહરાસરથી તદ્દન બહાર કરવાં, અને હાથ વગેરે પાણીથી ધોઈ રૂમાલ વગેરેથી સાફ કરીને પૂજા કરવી યોગ્ય છે.

૧૭૭—જે ઘરમાં મરણ થયું હોય તે ઘરમાં જમનાર ૧૨ દિવસ સુધી જીનપૂજા કરો શકે, પરન્તુ તે ઘરના માણસો જુદા જ-મતા હોય તો તેઓ બીજાના ઘરના પાણીથી સ્નાન કરી પૂજા કરી શકે. મડદાને અડનાર અથવા ખાંધે ધરનાર ૨૪ પ્રહર સુધી (રમશાનથી આવ્યા બાદ ૨૪ પ્રહર સુધી)

(૨૧૪)

એટલે ૩ દિવસ સુધી, તથા પરપરાએ
અડનાર એટલે એક બીજાને પરસ્પર અ-
ડનાર ૧૬ પ્રહર સુધી, અને કોઈને નહિં
અડતાં તદ્દન જૂઠા રહેનાર અથવા સંભળા-
મણી (કાણુ) વગેરેમાં ફક્ત શ્મશાન માટે
વેષ બદલનાર આઠ પ્રહર સુધી જીન પૂજા
ન કરે, પરન્તુ જેને ઘેર મરણ થયું હોય
તેના ગોત્રિઓને ૫ દિવસનું સૂતક હોય,
માટે ૫ દિવસ સુધી જીનપૂજા ન કરી શકે.
જન્મ થાય તેજ દિવસે મરણ પામેલા બા-
ળકનું ૧ દિવસનું સૂતક છે. પોતાના ઘરનો
નોકર ચાકર મરણ પામે તો ૧ દિવસનું,
ગાય ભેંસ વગેરે મરણ પામે તો તેનું કલે-
વર બહાર લઈ જાય ત્યારથી ૧ દિવસ સુધીનું
અને બીજાં નાનાં તિર્યંચો મરણ પામે તો
તેનું કલેવર લઈ જાય તેટલા વખત સુધીનું

સૂતક હોય છે. જેટલા માસનો ગર્ભ પડે તેટલા દિવસનું સૂતક લાગે. ૮ વર્ષથી નાની વયનો મરણ પામે તો દિવસ ૮ નું સૂતક ગોત્રિઓને હોય છે.

૧૭૮—જે ઘરમાં પુત્ર જન્મ્યો હોય અથવા પુત્રી જન્મી હોય તો તે ઘરમાં જમનારા ૧૧ દિવસ સુધી જનપૂજા ન કરે. વળી તે પુત્રપુત્રી જો રાત્રે જન્મી હોય તો તે ઘરમાં જમનારા ૧૨ દિવસ સુધી જન પૂજા ન કરે. પરંતુ તે ઘરના માણસો જુદા જમતા હોય તો તેઓને બીજાના ઘરના પાણીથી નાહીને પૂજા કરવામાં હરકત નથી. જે સ્ત્રીને પુત્ર વા પુત્રી જન્મી હોય તે સ્ત્રી ૧ મહિના સુધી દર્શન પણ ન કરી શકે. અને ૪૦ દિવસ પૂજા ન કરે. સુવાવડી સ્ત્રીના પતિને જો તે સુવાવડવાળા

ઘરમાં જન્મતો ન હોય અથવા પરદેશમાં હોય તો ૫ દિવસનું સૂતક લાગે. પોતાના ઘરમાં દાસી વગેરેને પ્રસવ (સુવાવડ) થાય તો ૨૪ પ્રહરનું સૂતક, અને ગાય ભેંસ વગેરે મોટાં તિર્યચોને પોતાના ઘરમાં પ્રસવ થાય તો ૨ દિવસનું સૂતક જાણવું, અને તે તિર્યચો વનમાં પ્રસવે તો ૧ દિવસનું સૂતક જાણવું.

૧૭૯—ઉપર જે સૂતકના સંબંધમાં કહ્યું છે, તેટલા દિવસો સુધી પ્રતિમાજીની અંગ પૂજા ન થાય, પણ અગ્રપૂજા એટલે ગભારા બહાર રહીને દીપ ધૂપ વગેરેની પૂજા તથા દર્શન કરવામાં કંઈપણ અડચણ હોય તેમ સમજાતું નથી. મહાને અડનાર ૨૪ પ્રહર સુધી ચૈત્યવંદનાદિ મનમાં કરે, કારણ કે તેવા સૂતકવાળાને પ્રગટ શબ્દોચ્ચાર કરવો યોગ્ય નથી. પરન્તુ કેટલાંએક શહે-

રામાં તો જેને ઘેર જન્મ મરણ થયું હોય
 તે ઘરના માણસો તથા ખીજા માણસો
 જેને જેટલા દિવસ સૂતક લાગ્યું હોય
 તેટલા દિવસ તેઓ દેહુરે દર્શન કરવા
 પણ જતા નથી એવો વ્યવહાર ચાલે છે,
 પરન્તુ તે વ્યવહાર યોગ્ય નથી. સૂતકવાળાને
 અંગપૂજનો નિષેધ સંભવે, પરન્તુ દર્શન
 પણ ન કરવાં એવો નિષેધ માર્ગ નથી.
 વળી કેટલાએક દેશોમાં મહદાને હાથે નહિ
 અડનાર પરન્તુ પરંપરાએ અડનાર એવા
 વર્ગથી શબ્દોચ્ચાર ન થાય એવો રિવાજ
 છે, પરન્તુ પરંપરાએ અડનારાઓને ધા-
 મિક શબ્દોચ્ચાર કરવામાં અડચણ જ-
 થાતી નથી.

૧૮૦—ઉપર મુજબ સૂતકના જે નિયમો
 દર્શાવ્યા છે તે સર્વ પૂજના અભિગ્રહ રહિતને

માટે છે, પરન્તુ જે ભાગ્યશાળીઓ પૂજના
 હઠ અભિગ્રહવાળા છે કે જેઓ પૂજ કર્યા
 વિના આહાર પણ કરી શકતા નથી, તેવા
 પુણ્યશાળી પુરૂષોને માટે એ નિયમો સં-
 ભવતા નથી. અને એવી પ્રવૃત્તિ પણ ઘણું
 સ્થળે છે કે અભિગ્રહવાળા પુરૂષો સૂતકના
 દિવસોમાં પણ પૂજ કરે છે. પરન્તુ અશુ-
 ચિપણુથી, અને શોચની અધિકતાથી, દૂર
 રહેવા માટે પ્રયત્ન કરવો એ ખાસ લક્ષ્યમાં
 રાખવા યોગ્ય છે. વળી કેટલેક ઠેકાણે તો
 દેશરિવાજથી અને બેસમજથી સૂતકના દિ-
 વસો હીનાધિક (ઓછા વત્તા) પાળવામાં
 આવે છે, પરન્તુ જન પૂજ માટે સૂતકનો
 નિયમ બનતા પ્રયત્ને શાસ્ત્રને અનુસારે પા-
 ળવો એ વિશેષ યોગ્ય જણાય છે. સંસારના
 વ્યવહાર માટે દેશરિવાજ પ્રમાણે ઓછું

વત્તું સૂતક પાળવામાં હરકત નથી, પરન્તુ
જન પૂજના વ્યવહારમાં ઓછું વત્તું સૂતક
પાળવાથી આશાતના અને આજ્ઞાનો અના-
દર રૂપ દોષ લાગે છે. પુનઃ સૂતક સંબં-
ધમાં જે કંઈ મતાંતર આવતા હોય તે
સંબંધિ ખુલાસો ગુરૂગમથી કરવો યોગ્ય છે.

૧૮૧—કેટલાએક ભાઈઓ ન્હાઈને પૂજ-
નાં કપડાં પહેર્યા સિવાય પોતાનાં ચાહુ પ-
હેરવાનાં કપડાં પહેરીને અગરબત્તી સળગા-
વવાદિ કારણથી ગભારામાં જાય છે, પણ
તેવાં કપડાં પહેરીને ગભારામાં જતાં ભગ-
વંતની આશાતના થાય છે. માટે તે રીતે
ન્હાઈને પૂજનાં કપડાં પહેર્યા સિવાય ગ-
ભારામાં જવું કોઈ રીતે વ્યાજબી નથી.
પૂજના પોષાક વિના તથા નાદ્યા વિના
કોઈપણ ગભારામાં ન જાય, તે માટે તેઓને

સૂચના આપવા કાર્યવાહકોએ પૂજારીને
ખાસ ભલામણ કરવી. અથવા ગભારા બ-
હાર તેવી ખબરનું બોર્ડ (પાટીયું) લગાવવું.

૧૮૨—જ્યાં એકથી વધારે ગભારાઓ
હોય છે, ત્યાં તેા ભક્તિવાળા શ્રાવકો! તર-
ફથી પુષ્પાદિક ચઢે છે, પણ જ્યાં શ્રાવકો
પૂજા કરવા ક્વચિતજ જતા હોય તેવા ઉપર
નીચેના ગભારાઓમાં પુષ્પ વગેરે ચઢવાનો
પ્રસંગ બહુ અલ્પ આવે છે. કારણકે ત્યાં
માત્ર પૂજારીઓજ વિશેષ ભાગે પૂજા કર-
નારા હોય છે, માટે દરેક ગભારામાં મૂળના-
ચકળને ઓછામાં ઓછું એક પુષ્પ પણ ચઢે
તે કારણથી દેહરાસરના કાર્યવાહકોએ જો-
ટલા ગભારા હોય તેટલાં પુષ્પ હંમેશાં મંગા-
વવાની કાળજી રાખવી, અને તે પુષ્પોમાંથી
દરેક ગભારે એકેક પુષ્પ અવશ્ય ચઢાવવાની

કાળજી રાખવી, જેથી પ્રભુભક્તિનો લાભ મળે
 અને ગભારામાં તે દિવસની પૂજા થઈ છે કે
 નહિ તેની ખબર પડે છે. એ પ્રમાણે જો લાભ
 પ્રાપ્ત થાય છે. કારણકે આગતે દિવસે પૂજા
 થયેલી હોય ને તે દિવસે પૂજા થયેલી ન
 હોય તો વાશી રહેલા કુલથી પૂજા નથી થઈ
 એમ માલૂમ પડે છે, અને તાજું કુલ ચ-
 ઢલું હોય તો પૂજા થઈ છે એમ માલૂમ
 પડે છે. અને તેમ નહિ બનવાથી કેટલી-
 એક વખત નવી પૂજા ન થયેલી હોય તો
 પણ શ્રાવકો વાશી પૂજા ઉપર ભૂલથી પૂજા
 કરી દે છે. તે બાબતમાં કેટલાએક ભાઈઓ
 એવી દલીલ રજૂ કરે છે કે પૂજા કરનારા
 ઓછા તે બાબતની તપાસ કરવી જોઈએ.
 જો કે એ દલીલ યોગ્ય છે, પરંતુ કેટલી-
 એક વખત પૂજારીઓ અસુરા (ઘણા મોડા)

નહાય છે, અથવા બીજા કેાઈ કાર્ય પ્રસંગે ગયેલા હોય છે, તેવે પ્રસંગે તે બાબતની (પૂજા નવી થઈ છે કે વાશી છે તેની) ખાત્રી થઈ શકતી નથી એવો જાતિ અનુભવ છે. માટે દરેક ગભારે દરરોજ એકેક કુલ ચઢાવવાનો પ્રબંધ કરવો જરૂરી જણાય છે.

૧૮૩—કેટલાંએક દેહરાસરોમાં પ્રભુની પખાલ (જળ) પૂજા માટે પંચામૃત થતું નથી, અને થોડું દૂધ હોય છે તે વપરાઈ જવાથી, અને અંગલૂહણાં ઓછાં હોવાથી, તેમજ કેટલાંએક ગભારાઓ આગળ દીવા ખુઝાઈ જાય છે તેની સંભાળ નહિ લેવાથી કેાઈ અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરવાના ભાવ વાળા શ્રાવકને તે પૂજા કરવા માટે સાધનની સગવડતા નહિ હોવાથી બહુ મુશ્કેલી નડે છે,

માટે તેવી સામગ્રીઓ બરાબર તૈયાર રહે તેવી ગોઠવણુ કાર્યવાહકોએ રખાવવી ખાસ જરૂરની છે.

૧૮૪—કેટલાંએક દેહરાસરોમાં પ્રતિમાજીને આબુખાબુ ચૂનાથી એવાં સ્થાપન કરેલાં હોય છે કે તેમના પાછળના ભાગ તથા અંગોપાંગ સારી રીતે સાફ થઈ શકતાં નથી. તેમજ નીચેના શિલાલેખો કે જે ખાસ ઉપયોગના છે, તે વાંચી શકાતા નથી. માટે આબુખાબુની જગ્યા છોડીને ચારે બાજુ સાફ થઈ શકે તેવી રીતે તથા શિલાલેખો સ્પષ્ટ રીતે વાંચી શકાય તેવી રીતે પ્રતિમાજી સ્થાપન કરવાં જોઈએ. (બેઠકની પેઢલી ઉંચી રાખવી, અને પાછળ ટેકા માટે લાંબી પેઢલી રાખવી, એ પ્રમાણે કેાઈપણ રીતે પ્રતિમાજી ખસી ન જાય તે રીતે સ્થા-

પન કરવાં.) કેટલાએક ભાઈએ। દલીલ કરે છે કે સ્થાપન કરેલાં પ્રતિમાણને કંઈપણ થઈ શકે નહિં, પરન્તુ મારી સમજ પ્રમાણે આવા કોઈપણ શુભ ઈરાદાથી અથવા અવિધિ આશાતના ઓછી કરવા માટે ફેરફાર કરવામાં કંઈ બાધા હોય તેમ મને લાગતું નથી. (પરન્તુ એ પ્રમાણે ચળ કરેલાં પ્રતિમાણ જે મૂલનાયકજી હોય તો સ્થિર કરવાને માટે પુનઃ પ્રતિષ્ઠા વિધિ કરવી જોઈએ, અને જ્યાં સુધી પ્રતિષ્ઠા ન કરવી હોય ત્યાં સુધી પરોણા તરિકે ચળજ રાખવાં જોઈએ. અને મૂળનાયકજી સિવાય બીજી મુખ્ય પ્રતિમાઓનું પણ એજ પ્રમાણે જાણવું. અને શેષ પ્રતિમાઓને ચળ વા સ્થિર કરવામાં વિશેષ વિધિની જરૂર નથી.) અથવા તો હવે પછી જે પ્રતિમાણને સ્થા-

પન કરવાં હોય તે પ્રતિમાજીને માટે ઉપર પ્રમાણે ખ્યાલ રાખવો આવશ્યક છે.

૧૮૫—કેટલાંએક દેહારાસરોમાં મૂળ ગભારા બહાર રંગમંડપના ગોખલાઓમાં પ્રતિમાજી પધરાવેલાં હોય છે. માટે દર્શન પૂજા કરનાર ભાઈઓએ તે પ્રતિમાજી તરફ પણ પૂજ્યભાવ ધારણ કરી કેઈ પ્રકારની આશાતના ન થાય તેમ બનતા પ્રયત્ને વર્તવા ખાસ લક્ષ્યમાં રાખવું જોઈએ. તથા જે દેહારાસરોમાં રંગમંડપના ગોખલાઓમાં રાખેલી પ્રતિમાજીની સારી રીતે પૂજા ભક્તિ ન થતી હોય, અને બહુ આશાતના થવાનું કારણ હોય તો મારી સમજ પ્રમાણે તે ભગવંતને ગોખલાઓમાંથી ગભારામાં પધરાવવા તે યોગ્ય છે. કદાચ પ્રતિષ્ઠિત હોવાથી ગોખલામાંથી ગભારામાં પધરાવવું

અયોગ્ય જણાય તો બીજી રીતે પણ બંદો-
બસ્ત કરીને તે ભગવંતની આશાતનાઓ
ટાળી શકાય તેવા ઉપાયો યોજવા.

૧૮૬—કેટલાંએક દેહરાસરોમાં ઉપર
નીચે મૂળ ગભારાઓમાં પ્રતિમાઓને સારી
રીતે છૂટવાળી પધરાવવાની જગ્યા હોય છે
છતાં એવી ગુંચવણવાળી અને સાંકડી જગ્યાએ
પધરાવેલ હોય છે કે દર્શન કરનાર ભાઈઓ-
ને સ્તાંભ ભીંતો વગેરેની આડ આવગાથી
દર્શન થતાં નથી, તેમજ ખૂણામાં આવી
જવાથી પૂજન કરતાં પણ અડચણ પડે છે.
માટે જ્યાં સુધી સારી છૂટવાળી જગ્યા
હોય ત્યાં સુધી તો બનતા પ્રયત્ને તેવી
જગ્યાએજ પધરાવવાં યોગ્ય છે કે જેથી
સારી રીતે દર્શન પૂજન પણ થઈ શકે.

૧૮૭—દેહરાસરોમાં તથા ઉપાશ્રયોમાં

કાળે કાઢવા માટે જીવરક્ષા સમ્પ્રવાય તેવા પ્રકારની અત્યંત નરમ શણુની પૂજણીઓ, તથા અત્યંત નરમ (ધાર ન વાગે તેવાં) મોરનાં પીછાંનાં દંડાસન, અથવા દક્ષિણ દેશમાં ઉમરાવતી ધુલીયા વગેરે સ્થાને ઉગતા નરમ ઘાસની સાવરણીઓ (જે હાલ મુંબાઈ વગેરે ઘણે ઠેકાણે વપરાય છે તે), અથવા નરમ ઉનનાં દંડાસન ઇત્યાદિ વસ્તુઓ વાપરવી. પરંતુ કોઈ જીવને કિલામણા થાય તેવા સાધનથી કચરો પૂળે કાઢવો યોગ્ય નથી. (કચરો પૂળે કાઢવાને માટે ચરવળાનો ઉપયોગ કેટલાએક ભાઈઓ યોગ્ય ધારે છે, પરંતુ મારા વિચાર પ્રમાણે ચરવળાનો ઉપયોગ કચરો પૂળે કાઢવા માટે નથી, પરંતુ પ્રતિક્રમણાદિમાં દેહના અધો ભાગે (નાભિથી નીચે) જીવરક્ષા

કરવાના ઉપયોગ માટે એ ચરવળો ખાસ ચારિત્રનું ઉપકરણ છે, માટે એના સ્થાને ઉપયોગ કરવો એ યોગ્ય લાગતું નથી. એથી ચારિત્રના ઉપકરણનો અસ્થાને વાપરવારૂપ અનાદર ભાવ થાય છે.)

૧૮૮—ઘણાખરા દેહરાસરોમાં આરતી ઉતારતાં ખુદ્દી હોય છે, અને ઉતરી રહ્યા પછી પણ મુખ્ય ગભારાની અંદર ખુદ્દી રાખવામાં આવે છે. તે આરતી એ પ્રમાણે ખુદ્દી રાખવાથી જીવેની વિરાધના થાય છે, તે માટે લોખંડનાં કે ત્રાંખાનાં અથવા બીજી કોઈ પણ ધાતુનાં જાળીવાળાં ઢાંકણાં અથવા તેવાં કાનસ રાખવાની જરૂર છે. અને તે જાળીવાળાં ઢાંકણાંની અંદર રાખીને આરતી ઉતારવી. અથવા ઉતરી રહ્યા પછી તુર્તજ આરતી ઉપર તે ઢાંકણાં

ઢાંકી દેવાં, અને આરતી ગભારામાં રાખવાથી જ્યારે બળતી બંધ થાય છે ત્યારે તેમાંથી દુર્ગંધ ફેલાય છે, અને તે ગભારામાં પ્રસરે છે. તથા બીજા પશુ ઉપદ્રવો થાય છે માટે આરતી ઉતારી રહ્યા પછી તેને મૂળ ગભારાથી બહાર યોગ્ય જગ્યાએ મૂકી તેના પર 'ઢાંકણું' રાખવા ખાસ કાળજી રાખવી. તથા આરતીમાં અને મંગળદીવામાં દુર્ગંધ દૂર કરવાને અર્થે અને ઘણા સુવાસ પ્રગટાવવાને માટે કપૂર બાળવું પણ વિશેષ યોગ્ય છે.

૧૮૯—દેહરાસરો તથા ઉપાશ્રય વગેરે

૧ આરતી ઉતારતી વખતે જાળીવાળું ટોપના આકારનું ઢાંકણું ઢાંકવું બની શકે નહિ, પરંતુ ઉતારી રહ્યા બાદ તેવો જાળીવાળો ટોપ ઢાંકવો. એજ આ કલમનો સાર સમજવો.

મકાનોમાં ઘણી વખતે ઝાડો ઉગતાં જોવામાં આવે છે, તેમાં મારી સમજ પ્રમાણે મકાનની જોઈએ તેવી મરામત અને રીપેરિંગ વખતસર નહિ થવી એ કારણ હોય છે. માટે કાર્યવાહકોએ હર વખત સંભાળ રાખવાની જરૂર છે. તેમ છતાં કદાચ ઝાડો ઉગી નિકળતાં જોવામાં આવે તો શરૂઆતમાંજ તેને કઢાવી નાખવાં અને મોટાં થવા દેવાં નહિ; કે જેથી ભવિષ્યમાં મોટાં થતાં મકાનને નુકશાન થવા વખત આવે નહિ. વળી જે સ્થાનથી ઝાડો કાઢી નાખવામાં આવે તે સ્થાને ફરીથી ઝાડ ન ઉગે તેવા પ્રકારનો ઉપાય લેવો જોઈએ.

૧૯૦—પૂજા કરવાનું મુખ્ય કાર્ય તો આપણું છે, છતાં આપણે શિથિલ થવાથી તે કાર્ય ઘણું ખરું પૂજારીઓ પાસે કરા-

વીચે છીએ. અને તેમાં પણ એટલો બધો
 બિગાડ થઈ ગયો છે કે પૂજારીઓ પો-
 તાની મરજી માફક પૂજા કરે અથવા ન
 પણ કરે. અને તેથી કરીને ઘણે ઠેકાણે
 અનેક પ્રકારની આશાતનાઓ થતી જોવા-
 માં આવે છે; તો ખાસ કરીને કાર્યવાહ-
 કેાએ અથવા બીજા પણ જૈન બંધુઓએ
 વારંવાર પૂજારીઓના કાર્ય ઉપર તપાસ
 રાખવી. અને જેઓ સાફ કામ બજાવતા
 હોય તેઓને તેમના પગાર ઉપરાંત પણ
 યોગ્ય ઈનામ આપવું કે જેથી કામ કર-
 વાનો તેમને ઉત્સાહ વધે. અને જેઓ પૂજા
 કરવી ભૂલી જતા હોય, અથવા બીજી રીતે
 પોતાના કાર્યમાં ગફલત કરતા હોય, તો
 તેવા પૂજારીઓને માટે યોગ્ય દંડ વગેરે
 કરવો જોઈએ. કારણ કે તેમ કરવાથી તે-

એને બીજી વખત કામ કરવાની કાળજી વિશેષ રહેશે.

૧૯૧—જે ઠેકાણે એક કરતાં વધુ પૂજારીઓ રાખેલા હોય છે, ને તેઓમાંથી એક બે પૂજારીઓ કંઈક કારણસર આવી શકતા નથી, અથવા તો રજાપર ગયેલા હોય છે, ત્યારે તે નહિ આવેલા પૂજારીઓનું સર્વ કાર્ય કોઈ પણ એક પૂજારીને સોંપવામાં આવે છે, તેથી તે પૂજારી સર્વ કામનો બોલો પોતાનાપર આવવાથી ગમે તેમ ઉતાવળથી અવ્યવસ્થિત રીતે કાર્ય કરે છે, અને તેથી પૂજા સંબંધિ ઘણાં કાર્યોમાં ખિગાડ થાય છે, માટે મારી સમજ પ્રમાણે તેવે સ્થળે એક પૂજારી અધિક રાખવો જોઈએ, જેથી રજા વગેરેના કારણસર ગયેલા પૂજારીનું કાર્ય સાચવી શકે. અને જ્યારે

સર્વ પૂજારીઓ હાજર હોય ત્યારે તે અધિક પૂજારીને બીજા કોઈ કાર્યમાં જોડી દેવો. એ પ્રમાણે એક પૂજારી અધિક હોવાથી કામકાજની પણ ઘણી સુગમતા પડેછે.

૧૯૨—કેટલાએક લાઈઓ પૂજા કરતાં વધેલા કેસરથી પોતાને કપાલે તિલક કરે છે. પરંતુ તેમ કરવું ઉચિત સમજાતું નથી.

૧૯૩—કેટલીક વખતે ધી કેસર પાણી વગેરેનાં વાસણોમાંથી ધી કેસર અને પાણી લઈને ઠાંકવાનો ઉપયોગ નહિ રાખતાં ઉઘાડાંજ મૂકી દેવાય છે, તેથી તેમાં કચરો જીવ જંતુ વિગેરે પડે છે, માટે તે વાસણોને ઠાંકવાનો ખાસ ઉપયોગ રાખવો જોઈએ.

૧૯૪—ઘણા લાઈઓ લગવંતના અંગ-

લૂહણાથી પોતાના હાથ સ્વચ્છ કરે છે, પરંતુ તેમ કરવું અનુચિત હોવાથી પોતાના હાથ સાફ કરવાને માટે એક અલાયદું (જૂદું) કપડું રાખવું જોઈએ.

૧૮૫—જે જે જગ્યાએ ભગવાન બીરાજમાન હોય તે તે જગ્યાએ કચરો નહિ પડવા માટે, અને જીવરક્ષાને માટે ઉત્તમ ટકાઉ ચંદરવા બાંધવા જોઈએ.

૧૮૬—દેહરાસર વગેરે ધર્મસ્થાનોમાં જે ચંદરવા બાંધવામાં આવે છે તે ઘણી લાંબી સુદત સુધી બાંધેલાજ રાખવાથી કબૂતર વગેરે અનેક પક્ષીઓ પોતાના માળા બાંધી રહે છે, તેમજ અનેક પ્રકારની અપવિત્રતા કરે છે, માટે ચંદરવા બાંધવાનો જીવદંયા રૂપ જે મૂળ હેતુ છે તે સારી રીતે સચવાતો નથી; તેા તે ચંદરવાઓને વારંવાર

દેખી સાફ કરવા જોઈએ, અથવા છેવટે ચોમાસા પહેલાં પણ તે ચંદરવા છોડાવી સાફ કરાવી (ધોવરાવવા યોગ્ય હોય તો ધોવરાવી) ફરીથી ખંધાવવા જોઈએ.

૧૭—ધર્મશાસ્ત્રોમાં તથા નીતિશાસ્ત્રોમાં પુરૂષનું પ્રધાન પદ કહેલું છે, છતાં દેહ-રાસરમાં ચૈત્યવંદન કરતાં, અથવા બીજા કેટલાએક પ્રસંગોમાં ઘણા ભાઈઓ અનુ-પયોગથી (વિના સમજે) પુરૂષથી આગળ જઈ જોસે છે, પરન્તુ તે ઉચિત કહેવાય નહિ.

૧૮—કેટલીક વખત સ્નાત્ર વગેરે ભણાતાં (થતાં) હોય ત્યારે ભગવંતનું નહુ-વણુ જળ લેવાને અને ધૂપ કરવાને ઇત્યાદિ કારણસર જે પાટ વગેરે ઉપર પ્રભુ પધરાવેલા હોય છે તેને પૂજનાં કપડાં સિવાય અરે

છે તે વ્યાજબી નથી.

૧૯૯—કપડાં પહેરવાની તથા કેસર ધ-
સવા વગેરેની જગ્યાએ લગવાનની દૃષ્ટિ ન
પડે તેમ કરવા કાર્યવાહુકોએ ખ્યાલ રા-
ખવો જોઈએ.

૨૦૦—કેટલાએક ભાઈઓ તથા પૂજા-
રીઓ છૂટાં પ્રતિમાજીને તથા સિદ્ધવ્રક્ષ
વગેરેને આજી આજી પધરાવતી વખતે એ
કજ હાથે તદ્દન અધર અને ક્ષુદ્ર તેમના
મસ્તકનોજ ભાગ ગમે તે રીતે ઝાલીને
જોરથી પધરાવે છે જેથી અવાજ પણ થાય
છે, તો એવી રીતે પધરાવવાથી લગવા-
નનો અવિનય અને અનાદર થાય છે, માટે
બહુમાન પૂર્વક જ હાથે યોગ્ય રીતે લઈને
ધીરેથી પધરાવવા ખ્યાલ રાખવો જોઈએ.

૨૦૧—કોઈ ભાઈ જે પ્રતિમાજીને પ-

ખાલ વગેરે કરીને કેસર ઘસવા ગયેલ હોય છે, તે દરમ્યાનમાં (તેટલામાં) બીજો કોઈ ભાઈ આવીને જાણતાં કે અજાણતાં પૂજા કરે છે; તો તે પ્રથમ પખાલ કરનાર ભાઈને કોથ ચઢે છે, અને તેની સાથે લડે છે, અથવા અસહ્ય વચનો પણ બોલે છે, પણ તે ઘણુંજ અનુચિત છે, કારણ કે કોઈ ભાઈએ કદાચ પહેલી પૂજા કરી, અને ત્યાર બાદ આપણે પૂજા કરી, તો તેથી કંઈ આપણને ઓછોજ લાભ મળશે એમ નથી. કારણ કે લાભનો આધાર શમતા અને શુદ્ધ ભાવ ઉપર છે; તો તેવી અજ્ઞાનદશા છોડી દઈ દેહરાસરમાં જેમ જાને તેમ શાન્તિથીજ વર્તવું જોઈએ.

૨૦૨—કેટલાએક ભાઈઓ દેહરાસરમાં તથા ઉપાશ્રય વગેરે ધર્મસ્થાનોમાં કંઈ

પણ કારણ વિના હાસ્યથી, અથવા વાચાલ પણથી, એક બીજાને ગાળો તથા અસહ્ય વચન બોલે છે, પરન્તુ તેઓએ ખાસ વિચાર કરવાનો છે કે વિના કારણે તેવી આશાતના શા માટે કરવી જોઈએ. ભગવંતની આગળ આવીને કંઈ પણ સફળ પ્રાપ્ત કરવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ, તેને બદલે દુર્ગુણની વૃદ્ધિ કરવી તે કેટલું અયોગ્ય ગણાય ?

૨૦૩—કંઈક વખત રકાબી, વાડકીઓ, પૂજનાં કપડાં, અંગલૂહણાં ઇત્યાદિ વસ્તુઓને માટે કેટલાએક ભાઈઓ પરસ્પર અથવા પૂજારીઓ સાથે દેહરાસરમાંજ અસહ્ય વચનો બોલે છે, લડે છે, એટલુંજ નહિ પણ કોઈ કોઈ વખતે મારામારી પણ કરે છે. તે ભાઈઓ જે પોતાના આત્માના

તે વખતના ચિતાર ઉપર જ્યાલ કરશે તો તેઓને માલૂમ પડશે કે આ આશાતનાનું ફળ તો ભોગવવુંજ પડશે, પરંતુ તે ઉપરાંત મંદિર જેવા શાન્ત સ્થાનમાં તેવું અયોગ્ય વર્તન કેટલું હાસ્યાસ્પદ અને નિંદનિક છે.

૨૦૪—કેટલાએક ભાઈઓ દેહરાસરમાં દર્શન પૂજા કરતાં કંઈ પણ અવશ્ય પ્રયોજન વિના એટલી બધી ઉતાવળથી ક્રિયા કરતા જણાય છે કે તેઓની ક્રિયા નહિં જેવીજ થાય છે; તો આખો દિવસ પોતાના સંસાર કાર્યમાં રોકાય, તેમાંથી ફક્ત અમુક વખત દર્શન પૂજાના ઉપયોગમાં આવે, તેમાં પણ એટલી બધી ઉતાવળ થાય તો આ જીવને શાન્તિનો અવસર ક્યારે મળેશે ? માટે જો કંઈ ઉતાવળનું

પ્રયોજન હોય તો થોડી ક્રિયા કરવી પણ શાન્તિથીજ કરવી.

૨૦૫—પ્રભુના નવ અંગ સિવાય બીજે અંગે અયોગ્ય દેખાય તેવી રીતે પૂજા કરવી નહિ, પરન્તુ યોગ્ય અંગેજ પૂજા કરવી ઉચિત છે.

॥ कार्यवाहकोए खयालमां राखवा योग्य ॥
 देहरासरना पूजारी वगैरे नोकरोना धारा.

૧—દરેક નોકરને ૧ વર્ષમાં અમુક દિવસના ચઢતા પગારે રજા આપવાનો નિયમ કાર્યવાહકોએ રાખવો જરૂરનો છે, કે જેથી તેઓને ઉમંગથી કામ કરવાનો સંતોષ રહે.

૨—કોઈ પણ નોકરે પોતાના હસ્ત કર્તુ કોઈ પણ કામ અધૂરું અથવા રાજીતું મૂકવું નહિ, છતાં કોઈ કાર્ય કરતાં ખાસ

કારણસર તે કાર્ય છોડ્યા વિના ન ચાલે તેમ હોય તો ચાલુ કાર્યનો યોગ્ય બંદોબસ્ત કર્યા બાદ છોડવું.

૩—જે આખા દિવસના કાચમી નોકરો હોય તેમણે દેહરાસર તથા તેને લગતા ખાતા સંબંધિ પરચુરણ કામકાજ પોતાને મલતા પગારથીજ કરવાનું છે, માટે પગાર ઉપરાંત કંઈ પણ માગણી પરચુરણ કાર્ય માટે કરવી નહિ, પરન્તુ ફળ, નૈવેદ્ય, કાચી દહાણી, વગેરે જે દેશમાં જે રિવાજ પ્રમાણે મળતું હશે તે રિવાજ પ્રમાણે મલશે અને કોઈક મોટું અને નવું કામ તેઓની પાસે કરાવવું પડે તો તે સંબંધિ મહેનતનો પગાર તેમને જુદો આપવામાં આવશે.

૪—આસ જરૂરના કારણ સિવાય એકી

વખતે ૨ થી વધુ નોકરોને રજા આપવા-
માં આવશે નહિ.

૫—કોઈ પણ નોકરને રજા ઉપર જવું
હોય, અથવા ગેરહાજર રહેવાનું હોય તો
વહીવટ કરનારની રજા લીધા વિના તેમ
કરવું નહિ.

૬—કોઈ પણ નોકરને નોકરીમાંથી છૂટા
થવું હોય તો એક માસ અગાઉ વહીવટ
કરનારને લેખિત ખબર આપવી.

૭—કોઈ પણ નોકરને કોઈ પણ જૈન
ગૃહસ્થ અથવા દેખરેખ રાખનાર વગેરે
તરફથી કંઈ પણ સૂચના કરવામાં આવે
તો તે સૂચનાનો ખનતા પ્રયત્ને યોગ્ય રીતે
અમલ કરવો. તથા કંઈ પૂછવામાં આવે
તો સહયતા પૂર્વક યોગ્ય ખુલાસો કરવો,
પરંતુ તોછડાઈથી બેપરવા રાખી જવાબ

આપવો નહિં, અને તકરાર કરી ગાળ વગેરે અસહ્ય વચન બોલવાં નહિં, પરન્તુ પોતાને જે કહેવાનું હોય તે વહીવટ કરનાર ને સહ્યતા પૂર્વક કહેવું જોઈએ.

૮—દરેક નોકરનો જુદા ૧ માસનો પગાર ડીપોઝીટ (અનામત) રાખવામાં આવશે, અને તે પગાર નોકરીમાંથી છૂટા થતી વખતે મજરે આપવામાં આવશે.

૯—ઉપરના તથા આગળના ધારા વિરુદ્ધ કોઈ પણ નોકર વર્તશે અથવા કોઈ પણ ગેરવ્યાજબી વર્તણૂક માલૂમ પડશે તો યોગ્ય શાસન કરવામાં આવશે, અને કોઈ મોટો ગુન્હો કરશે તો તુર્તજ નોકરીમાંથી દૂર કરવામાં આવશે, અને તેવા પ્રસંગે ડીપોઝીટ રાખેલો ૧ માસનો પગાર મલી શકશે નહિં.

॥ પૂજારીએના કામકાજની તપસીલ ॥

૧૦—દેહરાસર ખેલવાનો તથા મંગલિક (બંધ) કરવાનો વખત.

વખત.	શિયાળે.	ઉનાળે	ચોમાસે.
સવારે ઉઘાડવાનો વખત	૬ વાગ્યે	૫ વાગ્યે	૫૧ વાગ્યે
સવારે મંગલિક કર. વ.	૧ વાગ્યે	૧૨ „	૧૨૧ „
સાંજે ઉઘાડવાનો વખત	૬ „	૭ „	૬૧ „
સાંજે મંગલિકનો વખત	૭ „	૮ „	૭૧ „

વરસાદ વર્ષતો હોય તે વખતે અનુકૂળ
ટાઈમે વર્તવું.

૧૧—સવારે અંધારું ન પડતું હોય

તેવા ગભારાઓમાં દીવા કરવાની જરૂર જણાતી નથી, પરન્તુ અંધાં પડતું હોય તેવા ગભારામાં દીવો અવશ્ય કરવો જોઈએ અને તે દીવો દિવસનું અજવાળું થતા સુધી રાખીને ત્યાર બાદ બંધ કરવો. તથા જીવની જયણા સચવાય તેવી રીતે જ્ઞાનસવગેરેમાંજ દીવો રાખવો જોઈએ, પરન્તુ ઉઘાડો રાખવો નહિ, અને કદાચ તેમ ન બની શકે તો આખરે દીવાઢાંકણું ઢાંકીને પણ દીવો રાખવા ભૂલવું નહિ.

૧૨—દરેક પૂજારીએ પોતાના હસ્તકના ગભારામાં શિયાળામાં ૧૧ વાગ્યા સુધીમાં, ઉનાળામાં ૧૦ વાગ્યા સુધીમાં, અને ચોમાસામાં ૧૦૧ વાગ્યા સુધીમાં સવારમાં પૂજા કરી લેવી જોઈએ.

૧૩—દરેક પૂજારીએ પોતાના હસ્તકના

ગભારામાં સાફ સૂફ રાખવું, પણ ક્યારે,
જાળાં, ધૂળ, ફૂલ, કાગળો વગેરે એકઠું
થવા દેવું નહિ.

૧૪—મુખ્ય ગભારાના પૂજારી સિવા
યના બીજા પૂજારીઓએ પૂજા, આરતી,
દીવો, ધૂપ વગેરે કરવામાં જેટલો વખત
લાગે તેટલો વખત ચાલે એટલું ઘી દીવામાં
પૂરીને જવું, જેથી દીવો અખંડ બળતો
રહે, પરંતુ વધારે ઘી પૂરવું નહિ, જેથી
પૂજા કરીને ગયા પછી પણ લાંબા વખત
સુધી દીવો નકામો બળતો રહે નહિ, અને
કોઈ વખત કંઈ સળગી જવા વગેરેનો અ-
કસ્માત ભય ઉપજવાનો પણ સંભવ રહે
નહિ.

૧૫—દરેક પૂજારીએ પૂજા કરીને પો-
તાના હસ્તકનો ગભારો છોડતા પહેલાં

નીચેની જાખતો પર ખાસ લક્ષ્ય રાખવું.

૧-પ્રતિમાજી વગેરેના અંગોપાંગમાં વાશી કેસર કુલ અને પાણી રહી ગયું હોય તો તે જરાખર સાફ કરી નાખવું.

૨-પ્રતિમાજી વગેરેની પૂજા કરવી રહી ગઈ હોય તો તપાસીને કરી લેવી.

૩-પ્રતિમાજી વગેરેને વાંકાંચુંકાં અને જેમ તેમ પધરાવ્યાં હોય તો તપાસીને જરાખર રીતે યોગ્ય સ્થાને પધરાવવાં.

૪-પવાસણ ઉપર તથા ખાજો વગેરેમાં પુલ, કચરો, કે પાણી રહી ગયું હોય તો તપાસીને સાફ કરવું.

૫-પૂજા માટે ઘસેલું શુદ્ધ કેસર વધ્યું હોય તો સૂકવી નાખવું કે જેથી વાસક્ષેપના ઉપયોગમાં આવે, અને નકામું જગડે નહિ.

૬-પૂજા કરતાં વધેલું પાણી, તથા ન્હવણું પાણી, તથા બીજી કોઈ બગડે તેવી ચીજ રહી હોય તો યોગ્ય રીતે તેની વ્યવસ્થા કરવી.

૭-જાળી, ખારણાં, ખારીઓ, વગેરે જે જગ્યાએથી પશુ પક્ષી આવી શકે તેવું હોય તો તપાસીને ચોક્કસ રીતે બંધ કરવાં. નહિં તો કોઈ પ્રસંગે જીવહિંસાનો અને પશુ પક્ષીઓની વિષ્ટા વગેરેથી દેહરાસર મલિન થવાનો પણ સંભવ છે.

૮-પોતાના ગભારાનાં તાળાં ચોક્કસ રીતે બંધ કરી ફરી ખખડાવીને ખેંચીને તપાસી જોવાં. નહિતર ઘણી વખતે ઉઘાડાં પણ રહી જાય છે.

૧૬--કોઈ દેશી કે પરદેશી ભાઈઓ

પૂજા કરવા આવે તેમને જે ચીજનો અપ હોય અથવા બીજું કામ હોય તો પોતાની હાજરી વખતે સહયતાથી તે કામ કરી આપવું.

૧૭—કોઈ પણ પૂજારી પૂજા વગેરે કાર્યમાં રોકાયેલ હોય તે વખતે કોઈ તરફથી તેઓને કંઈ કામ બતાવવામાં આવે, તો તેમણે પોતાના હાથમાં જે કામ ચાલુ હોય તે પૂર્ણ કરીને, અથવા યોગ્ય ગોઠવણ કરીને અવસર જોઈ કામ કરી આપવું, પરંતુ ચાલુ કામને રાખતું મૂકવું નહિ, તથા બતાવેલા કામમાં બેઠરકારી પણ કરવી નહિ. તથા કોઈ અચાનક ખાસ કાર્ય આવી પડ્યું હોય તો તે કાર્ય જોડું કર્યા બાદ પૂજા વગેરેનું કાર્ય કરવું.

૧૮--દરેક પૂજારીએ પોતાના ગભારામાં

હંમેશાં જો કોઈ શ્રાવકો મૂળ નાયકજીની અગર બીજાં પ્રતિમાજીની પૂજા કરતા હોય તો તે સિવાય બીજી પ્રતિમાઓની પૂજા કરી લેવી, અને પોતાનો ગભારો છોડતા સુધીમાં ઉક્ત શ્રાવકોએ પૂજા ન કરી હોય તો પોતેજ પૂજા કરી લેવી, પરન્તુ ગભારો છોડ્યા બાદ તે ગભારામાંની કોઈપણ પ્રતિમા અપૂજ્ય હોવી ન જોઈએ. કારણ કે તે શ્રાવક કોઈ પ્રસંગને લઈને નહિં આવી શકે તો તે પ્રતિમાઓ તદ્દન અપૂજ્ય રહેવા પામે નહિ.

૧૯—દરેક પૂજારીએ પોતાના ગભારા આગળ હંમેશાં સાંજરે આરતી તથા ધૂપ કરવો, અને સર્વ પૂજારીઓથી ન બને તો મુખ્ય પૂજારીએ મુખ્ય ગભારા આગળ આરતી ધૂપ કરવો, અને બીજા પૂજારીઓ-

એ ફક્ત હીવો ધૂપ કરવો.

૨૦--મુખ્યત્વે તો જે શ્રાવણે હંમેશાં નિયમિત રીતે આરતી ઉતારતા હોય તેવા શ્રાવણેની અંધારું થતા સુધી રાહ જોવી, ને છવટે તેઓ ન આવે તો જે કોઈ શ્રાવણ દેહરાસરમાં દર્શન કરવાને આવેલા હોય તેઓની પાસે આરતી ઉતરાવવી અને ધૂપ કરાવવો. તેમ પણ ન બની શકે તો છવટે પૂજારીએ પણ આરતી તથા ધૂપ ઉતારવો.

૨૧--પ્રભુ પધરાવેલા હોય અથવા પધરાવાતા હોય તે જગ્યાએ ચડવું બેસવું અથવા ઉભા રહેવું નહિ, છતાં આંગી રોશની વગેરે કોઈ અવશ્યના કાર્ય માટે ચડવું કે બેસવું પડે તો પાટ પાટલો કે બાળોઠ રાખીનેજ ચડવું બેસવું જોઈએ,

અને તે સ્થળે ઘી વગેરેથી ચિકાશ ન થવા દેવી, કારણ કે ચિકાશ થવાથી જીવની ઉત્પત્તિ અને વિરાધના થાય છે. (અને એજ કારણથી દીવા વગેરેની નીચે થાળી રાખવી જરૂરની છે.)

૨૨—દરેક પૂજારીએ પ્રથમ ભગવાનની પ્રતિમાઓની અને ચરણપાદુકાઓની પૂજા કરવી, ત્યાર બાદ શ્રી સિદ્ધચક્રજીની, ત્યાર બાદ આચાર્યપ્રતિમાની અથવા તેમના ચરણપાદુકાની, ત્યાર બાદ અષ્ટમંગલિકની ત્યાર બાદ ચંત્રનાં પતરાંની પૂજા કરવી; ત્યાર બાદ યક્ષ તથા યક્ષણીની પૂજા કરવી, તથા ભગવાનની પ્રતિમાનું, અને સિદ્ધચક્રજીનું કેસર, તથા યક્ષ યક્ષણી અષ્ટમંગલિક વગેરેનું કેસર, એ બે કેસર જૂદાં રાખવાં. પરન્તુ આચાર્ય દેવીયો વગેરેને જે

કેસરથી પૂજા કરી હોય તે કેસરથી ભગ-
વાનની પ્રતિમાની અને સિદ્ધચક્રની પૂજા
ન થાય તે ખ્યાલ રાખવો.

૨૩--ખળેલી દીવાસળીઓ, તથા ઉત્તરેલાં કુલ વગેરે વસ્તુઓ દેહરાસરમાં જેમ તેમ નાખવાથી કચરો એકઠો થાય છે, અને એક જગ્યાએ ભેગો કરી રાખવાથી જીવાત ઉત્પન્ન થાય છે માટે તેવી નકામી વસ્તુઓ દેહરાસર ખહાર યોગ્ય સ્થાને ત્યાગ કરવી જોઈએ.

૨૪--મુખ્ય પૂજારીઓએ દેહરાસર મંગલિક થતા સુધી પૂજા વગેરે કાર્ય સંપૂર્ણ થયા બાદ નવરાત્ર હોય તો ઘેર અથવા આડા અવળા નહિ ચાલ્યા જતાં દેહરાસરના મુખ્ય દ્વાર આગળ અથવા બીજી યોગ્ય જગ્યાએ ખેસી દેહરાસરની સંભાળ

રાખવી, અને કટોરા સાફ કરવા વગેરે વધારાનું કામકાજ કરવું, અથવા આરતી, સ્તવન, સ્નાત્ર વગેરે શીખવું. કારણ કે જો મુખ્ય પૂજારી હાજર ન હોય તો તે દરમ્યાન કોઈ દર્શન પૂજા કરવા આવે તેઓને કેસર વગેરે ઉપયોગી ચીજોની ઘણી અડચણ પડે છે. માટે મુખ્ય પૂજારીએ દેહરાસર મંગલિક થતા સુધી દેહરાસરમાં હાજર રહેવાનું ખાસ લક્ષ્ય રાખવું. તેમ છતાં ખાસ કારણસર ઘેર જવાની જરૂર પડે તો બીજા પૂજારીને હાજર રાખી જઈ આવવું.

૨૫—ઘણાખરા પૂજારીઓ વખતના બચાવ માટે પખાલ કરીને અથવા એકાદ અંગલૂહણું પણ જેમ તેમ કરીને કેસર ઘસવા વગેરે કાર્ય કરવા જાય છે, તે દરમ્યાનમાં પખાલનું પાણી ભગવાનના અંગ

ઉપર સૂકાઈ જાય છે, જેથી બીજાં અંગ-લૂહણાં કરતાં વધુ વખત લાગતો નથી. પરન્તુ જે પાણી સ્વતઃ સૂકાઈ જાય છે તે પાણીનો મેલ ધીમે ધીમે ભગવાનના અંગ ઉપર જામી જાય છે. માટે તેમ નહિ કરતાં કેસર વગેરેની સામગ્રી પ્રથમથીજ તૈયાર કરી રાખવી, અને અંગલૂહણાં કરી 'તુર્ત'જ પૂજા કરવી.

૨૬—કોઈ વખતે કોઈ પૂજારી ગેરહાજર હોય છે, ત્યારે બીજાને જે અથવા તેથી પણ

૧ જે કે અંગલૂહણાં કર્યા બાદ તુર્ત જ પૂજા કરવી એવો શાસ્ત્ર લેખ જોવામાં કે સાંભળવામાં નથી, પરન્તુ અંગલૂહણાં થયા બાદ ભગવાનને કેટલીક વાર સૂધી અપૂજ્ય રાખવા એ વ્યવહારમાં શોભનિક દેખાતું નથી માટે મારી સમજ પ્રમાણે તુર્ત પૂજા કરવી યોગ્ય લાગે છે.

વધુ ગભારાની પૂજા કરવાની હોય છે, ત્યારે તે પૂજારી પ્રથમ દરેક ગભારામાં પખાલ કરી આવે છે, અને પછી પૂજા કરવા જાય છે, પણ તેથી ઉપર લખ્યા મુજબ પાણી સૂકાઈને મેલ થવાનો સંભવ છે, અને કોઈ વખતે ભૂલથી કોઈ ઠેકાણે પૂજા, નહવણનું પાણી, વગેરે રહી જવાનો સંભવ છે માટે એક ગભારાનું સર્વ કામ પૂર્ણ કર્યા બાદ બીજા ગભારાનું કામ કરવું વિશેષ યોગ્ય છે.

૨૭—વળી કેટલાએક પૂજારીઓ બે હાથે બે અંગલૂહણાં સાથે કરે છે, તેથી પણ પાણી ખરાબર સાફ થતું નથી ને મેલ થાય છે, માટે બે હાથે બે અંગલૂહણાં એક સાથે ન કરવાં, તથા પાણી, વાશી કેસર, પુષ્પ વગેરે કંઈપણ રહી ન જાય તેવી રીતે સ્વચ્છ અંગલૂહણાં કરવાં જોઈએ.

૨૮—કેટલીએક વખતે શ્રાવકો પરદેશ જતાં આવતાં, અથવા પર્વ દિવસોમાં, અથવા પોતાને ત્યાં કેઈ શુભ અવસર હોય ત્યારે, અથવા તો પૂજારી વગેરેને ઘેર કંઈ શુભ પ્રસંગ હોય ત્યારે, તેઓને રાજીયુ-શીથી દ્રવ્ય-ખોરાક-કે કપડું, બક્ષીસ આપે છે, તે આપવાનો મૂળ હેતુ એ છે કે તેઓ પ્રભુની ભક્તિ વિશેષ ઉદ્ધાસ લાવથી કરી શકે, પરન્તુ તેને બદલે પૂજારી વગેરે તેવો હેતુ નહિ સમજવાથી ભગવાનની ભક્તિ અધિક કરવાને બદલે માત્ર બક્ષીસ આપનાર ગૃહસ્થોનુંજ કાર્ય કરવામાં તત્પર રહે છે, અને બીજા કાર્ય તરફ બેઠરકાર રહે છે, કંઈક વખત તો પ્રભુની પૂજા વગેરેનું કાર્ય છોડીને પણ તે બક્ષીસ આપનારનુંજ કાર્ય કરવા મંડી જાય છે, અને તેમ કર-

વાથી કેટલીએક વખત તો કજીઆ ટંટા પણ ઉભા થાય છે, માટે તેવી રીતે બક્ષીસ આપનાર માત્રનું કાર્ય નહિ કરતાં ભગવંતની ભક્તિ સંબંધિ કાર્યજ વિશેષ કરવું યોગ્ય છે.

૨૬—કેટલાએક દેહરાસરોમાં આંગી બપોર પછી રચવાનો રિવાજ હોય છે, અને તેથી સવારે પખાલ કરી પૂજા કરી હોય ને પછી બપોરે આંગી રચવી પડે તે વખતે આંગીમાં વરખ ઉપર ફરીથી કેસરપૂજા કરવી પડે તે માટે કેટલાએક પૂજારીઓ પખાલ કરી રહેવા દેછે, ને પછી ઘણા લાંબા વખતે તેમની પુરસદે આંગી રચી પૂજા કરે છે, પણ તેમ કરવું ઘણુંજ અઘટિત લાગે છે, માટે સવારે પખાલ કરી તુલજ આંગી રચવી, અને તે ઉપર કેસરપૂજા કરી લેવી

અથવા તો સવારે પખાલ કરીને કેસરપૂજા કરી લઈ પછી કુરસદ વખતે બપોરે આંગી રચવી. એ સંબંધિ પૂજારીઓએ ખાસ લક્ષ્ય રાખવું જોઈએ. અને કાર્યવાહકોએ પણ આ બાબતમાં લક્ષ્ય આપવું જોઈએ, જેથી પૂજારીઓ તેમ કરી શકે નહિ.

૩૦—જે પૂજારીઓને અંગલૂહણાં ધોવાનાં હોય છે, તેઓ ઉતાવળને લીધે ખાલી પાણીમાં પલાળી સૂકવી દે છે, તેથી તે અંગલૂહણાં ઘણાં જાડા થઈ જાય છે, અને અસ્વચ્છ રહે છે, અને સૂકાયા પછી પણ અક્કડ (આકરાં) થઈ જાય છે, અને તેવાં અંગલૂહણાં નરમ (મલમલ વગેરે મુલાયમ કપડાનાં) રાખવા કાર્યવાહકોએ ખાસ ધ્યાન આપવું. તેમજ અંગલૂહણાં ધોવાવું કાર્ય બનતા સુધી કાળે વગેરે કા-

ઢનાર માણસને સોંપવું, જેથી તેઓ શા-
 ન્તિથી ધુએ તો આકરાં થાય નહિ. પુનઃ
 તે માણસો પણ અંગલૂહણાંને સાળુ અથવા
 ઘોઝણાથી ઘોતા હોય તો તેમ નહિ ઘોવા
 દેતાં સાદી રીતેજ ઘોવા કહેવું. કારણ કે
 દેહરાસરમાં પ્રભુનાં અંગલૂહણાં એ રીતે
 ઘોવાં વ્યાજબી નથી. તથા અંગલૂહણાં ઘણે
 દહાડે અઢઢ થવા આવે તો બીજાં અંગ-
 લૂહણાં બદલવાં, તેમ ન બને અને બહુ
 મલિન થયાં હોય તો સાડા વગેરે લગાડીને
 દેહરાસર બહાર સારી જગ્યાએ ઘોવાં જોઈએ.

વળી અંગલૂહણાં કડક રહેવાનું કારણ
 એ પણ જણાય છે કે તે અંગલૂહણાં કેરા
 કપડાનાં રાખવામાં આવે છે તેથી ખાર
 અથવા આહારને લઈને કડક રહે છે, માટે
 તેવાં કપડાંને કોઈપણ ઉપાયે ખાર આહાર

કાઠીને વાપરવાં યોગ્ય છે.

૩૧—કેટલાએક પૂજારીઓને તો પૂજા કરવાના અનુક્રમની પણ ખબર હોતી નથી, તેથી જે તે અંગે જેમ તેમ પૂજા કરી દે છે, માટે પૂજામાં કુશલ પૂજારીને રાખવો જોઈએ, અથવા તો કાર્યવાહકોએ પૂજનો અનુક્રમ સારી રીતે શીખવવો જોઈએ.

૩૨—ઘણી વખતે પૂજારીઓ એટલા જોરથી પખાલ કરે છે કે પ્રતિમાઓ અસ્પર્શ ભટકાય છે, પડી પણ જાય છે, અને સ્થીર કરેલ પ્રતિમાજી વખતે ઉખડી પણ જાય છે, માટે તેવી ઉતાવળથી અથવા જોરથી પખાલ વગેરે નહિ કરવા માટે કાર્યવાહકોએ સૂચના આપવી અને દેખરેખ રાખવી.

૩૩—કેટલાએક પૂજારીઓ પ્રતિમાજીના

આગલા અંગનો પખાલ કરે છે અને બીજા આબુમાબુના અંગનો પખાલ આળસને દીધે કર્યા વિનાજ રહેવા દે છે, તેથી ભગવાનની આબુમાબુ ઘણો મેલ થઈ જાય છે, માટે શાન્તિપૂર્વક પ્રતિમાજીને સર્વાંગે સર્વ ખાબુએ પખાલ કરવો જોઈએ.

૩૪--જે દેહરાસરોમાં ઉપર પણ ગભારા હોય છે, ત્યાંના પૂજારીઓ અથવા પૂજા કરનાર શ્રાવકો નીચેથી ૩-દીવાસળી-અગરખત્તી વગેરે ઉપર લઈ જવાના આળસથી ધૂપ કે દીવો (ઉપરના ગભારામાં) કરતા નથી; તો એવા પ્રકારનું આળસ રાખવું યોગ્ય નથી. અથવા બની શકે તો કાર્યવાહકોએ તેવી ધૂપ વગેરે આવશ્યક ચીજો દરેક ગભારે જુદી જુદી રાખવા ગોઠવણ કરવી.

૩૫--પૂજારીઓ જ્યારે ન્હાયલા ન હોય ત્યારે મુખ્ય ગભારા વગેરેમાં દીવો વગેરે કરવાને જ્યારે જવું પડે, તે વખતે તેઓ પોતાનાં અશુદ્ધ કપડાં પહેરીને જાય છે, માટે તેમ કરવું વ્યાજબી નથી, અને એ પ્રમાણે જો પૂજારીઓને અશુદ્ધ કપડે ગભારામાં જવાનો બાધ ન ગણીયે તો પછી શ્રાવક ભાઈઓ પણ દેખાદેખીથી મરજી પ્રમાણે ગભારામાં પ્રવેશ કરે તેથી ભગવાનનો વિનય સચવાય નહિ, માટે પૂજારીઓએ બની શકે ત્યાં સુધી પૂજનાંજ કપડાં પહેરી ગભારામાં દાખલ થવું જોઈએ, છતાં કોઈ દેશમાં ઘણી ઠંડી હોવાથી વારવાર નાહીને કપડાં બદલવાં અશક્ય લાગે તો ગભારામાં પ્રવેશ કરવાનાં કપડાં ખાસ જૂદાં રાખવાં જોઈએ, તે તે પણ શુદ્ધ રાખવાં જોઈએ.

૩૬—કેટલીક વખતે દીવો કરતાં ગભારાની અંદરજ અથવા રંગમંડપમાંજ દીવાસળી સળગાવવામાં આવે છે, અને તે બળી રહેલી દીવાસળી પુનઃ ત્યાંજ નાખી દેવામાં આવે છે. તેથી ગંધપની દુર્ગંધ ફેલાય છે. માટે દેહરાસરની બહારજ દીવો કરી અંદર લાવવો, જેથી દુર્ગંધ ફેલાય નહિ, અને કચરો પણ થાય નહિ.

૩૭—કેટલીક વખત દીવાની નીચે ધી ટપકવાથી તેજ વાશી દીવટો જેમ તેમ નાખવાથી કચરો અને કીડીઓ વગેરેની ઉત્પત્તિ થઈ જાય છે, માટે દીવાનું ધી ભોંયપર ટપકે નહિ તે માટે દીવાની નીચે થાળી રાખવી જોઈએ, અને વાશી દીવટો એક વાસણમાં એકઠી કરી રાખવી, અને તે દીવટોને કીડીઓનો ઉપદ્રવ ન થાય તે

રીતે વિવેકથી જમીનગત કરી જોઇએ
અથવા દેહરાસર બહાર રાખમાં અથવા
ચૂનામાં રગદોળી અથવા બાળી નાખવી
જોઇએ.

૩૮—અખંડ દીવા અથવા બીજા દીવા
બાળી રહેતાં વધેલો ભાગ અથવા ગુલ (દી-
વટનો બાળીને વળગી રહેલો ભાગરો) વગેરે
તેના તેજ કોડીયામાં અથવા તેની નીચેની
થાળીમાં નાખવામાં આવે છે, અને પછી
તે ફાનસ અથવા થાળી સાફ કરતાં તેમાં
રહેલું ધી બળતા દીવામાં નાખવામાં આવે
છે તેથી, તથા ધી ખોડું અને હલકું વાપ-
રવાથી તેથી ધી ગંધાય છે, અને દીવા સારા
બળતા નથી, માટે તે વધેલી દીવટો તથા
ગુલ વગેરેને વિવેકથી જમીનગત કરવાં
જોઇએ. અને ધી હલકું તથા ખોડું વાપ-

રવું નહિ, તેમજ ટપકેલ ધી બળતા દીવામાં નહિં નાખતાં જૂઠું લઈ લેવું, અને તેને બીજા જુદા દીવામાં બાળવું.

૩૯—દીવાનાં ફાનસો તથા દીવા નીચેની થાળીઓ તથા ધી રાખવાનાં વાસણો ઘણા લાંબા વખત સુધી સ્વચ્છ નહિ કરવાથી પણ ધી ગંધાય છે, અને દીવા પણ બળતા નથી, માટે તે વાસણો બનતા સુધી દર-રોજ સાફ કરવાં, અથવા બને તેટલાં વેળાસર સાફ કરવાં. અથવા છેવટે જે દિવસે નવું ધી ભરવાનું હોય તે દિવસે તે જરૂર સાફ કરવાં જોઈએ. તેમજ ધી ગળીને લેવું, અને બગડે નહિં તે માટે તેમાં જરા કપૂર અથવા બરાસ નાખવો.

૪૦—ભગવાનને પખાલ કરતા પહેલાં એક પલાળેલા અંગૂઠાથી ઘસીને વાથી

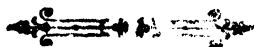
કેસર કાઢી નાખવું, અને કોઈ ખારીક ભાગોમાં કેસર વગેરે રહી ગયેલ હોય તો સળીથી સાફ કરવું. તેમ છતાં પણ સાફ ન થાય તો ધીરેથી વાળાકુંચી ફેરવીને સાફ કરવું. (આજ કાલ ઘણે ઠેકાણે ફક્ત વાળાકુંચીથી જ બધી સ્વચ્છતા કરવામાં આવે છે તે પ્રતિમાજીના અંગને નુકશાનકર્તા છે માટે તેમ ન કરવું.) એ પ્રમાણે કરવાથી કઠાચ વખત સહેજ વધુ લાગશે પરંતુ પ્રતિમાજી સારી રીતે સચવાશે અને વિવેક પૂર્વક કાર્ય કર્યું ગણાશે.

૪૧.—યોગ્ય રીતીસર કહ્યા પ્રમાણે હરેક પ્રતિમાજીને પખાલ કરવામાં જે પૂજારી બેઠરકારી રાખે તે પૂજારીને માટે કાર્યવાહકોએ યોગ્ય શાસન કરવું જોઈએ.

૪૨.—પુનઃ પખાલ વખતે ઘણા પૂજારી

(૨૬૮)

રીઓ પ્રતિમાજી તથા સિદ્ધચક્રજનો અ-
વ્યવસ્થિત રીતે ઢગલો દેખાય તેમ એકઠાં
કરી દેછે, અને ઉપરા ઉપરી પણ ગોઠવે
છે, માટે તેમ કરવું નહિં. કારણ કે એથી
મોટી આશાતના થાય છે.

પૂજારીઓના કાર્યની તપસીલ.

૧—પૂજના કપડા સિવાય અથવા ગભારામાં પ્રવેશ કરવાના કપડા સિવાય બીજું કપડું પહેરીને અથવા કાંબલમાત્ર પહેરીને ગભારાની અંદર જવું નહિ, તથા બીજું કોઈ આવતું હોય તો તેને પણ સહ્યતાથી નહિ પ્રવેશ કરવા માટે સમજાવવું.

૨—પૂજા વગેરે કરવાનાં કપડાં ભગવાનની દૃષ્ટિ સન્મુખ બદલવાં નહિ, તેમજ બીજો કોઈ બદલતો હોય તો સહ્યતાથી તેમ નહિ કરવા સમજાવવું.

૩—પૂજનું કેસર ઘણું પાતળું નહિ ઘસતાં ભગવાનના અંગ ઉપર ઠરે ને રેલાઈ જાય નહિ તેવું જાડું ઘસવું.

૪—પખાલનું દૂધ હંમેશાં ગાળીનેજ વાપરવું.

૫—ગભારાની અંદર કામ કરવું હોય તો તે વખતે અષ્ટપટ મુખકોશ બાંધીનેજ દરેક કાર્ય કરવું.

૬—પ્રથમ ગભારામાંથી ભીંતોનો તથા જાળીયો વગેરેનો કચરો કાઢીને ત્યાર બાદ રંગમંડપમાંથી કચરો કાઢવો. ત્યાર બાદ પ્રભુને મોરપીંછીથી પ્રમાણને પવાસણનો પવાસણની ચાલીનો અને ગભારાનો કાળો લેવો, અને જીવરક્ષા થાય તેવા યોગ્ય સ્થાને તે કચરો નાખવો.

૭—પૂજનાં વાસણો ઉપયોગમાં લેતા પહેલાં ઘોઘ સાફ કરીને વાપરવાં. તથા ધુપીયાંને પણ પ્રથમ ખંખેરી પૂજીને ત્યાર પછી વાપરવાં.

૮—અનતાસુધી નહવણનું પાણી પવાસણથી નીચે પડવા દેવું નહિ; છતાં કદાચ

પડે તેા તુર્તજ (અંપાય નહિ તે માટે)
સાફ કરી લેવું.

૬—દરેક પ્રતિમાના કોઈપણ અંગમાં
પાણી ન ભરાઈ રહે તે માટે અંગલૂહણા
ની ખત્તી કરીને તે અંગ સ્વચ્છ કરવું.

૧૦—પ્રતિમાજીના અંગલૂહણાં, કેસર,
પુલ, વ્રાણાકુંચી, બરાસ વગેરે પૂજનો
સામાન પોતાના હાથ સિવાય શરીરના
કોઈપણ ભાગમાં અડવો ન જોઈએ.

૧૧—પ્રતિમાજીની અંગપૂજની કોઈ-
પણ ચીજ જ્યાં ચાલવું, ઉઠવું, બેસવું,
થાય છે તેવી કોઈપણ જગ્યાએ નીચે જ-
મીનપર નહિં મૂકતાં પાટ પાટલા કે બા-
જોઈપર ઉંચી જગ્યાએ મૂકવી.

૧૨—ભગવાનની જમણી બાજુએ દીવો
અને ડાબી બાજુએ ધૂપ રાખવો.

૧૩—પોતાને કપાળે ચાંદ્રો કરીને અથવા પૂજા કરતાં પોતાના હાથ શરીરે કે કપડે અડયા હોય તો પુનઃ હાથ ધોઈને પૂજા કરવી.

૧૪—પાણીથી હાથ ધોઈને રૂમાલથી લૂછવા, પરન્તુ પૂજા વગેરેના કપડાથી કે કાંબળથી લૂછવા નહિ. તથા ભોંત, થંભાદિકે પણ લૂછવા નહિ.

૧૫—નહવણુ જળ, અંગલૂહણું અથવા હાથ ધોયેલું પાણી છાત અથવા ખાળો વગેરેમાં નહિ નાખતાં દેહરાસરમાં તેવું પાણી નાખવાના વાસણોમાં નાખવું.

૧૬—આંગીમાં કટોરા ચડાવતાં કટોરામાં પ્રથમનું લાગેલું કેસર સારી રીતે સાફ કરવું. ત્યારબાદ કટોરા ભગવાનને અંગે ચડાવવા.

૧૭--દેહરાસરમાં ઘરકામની વાતો અ-
થવા કોઈપણ જાતની નકામી અને કલેશ
ઉત્પન્ન થાય તેવી નિંદા કુથલી કરવી નહિ
અને અવિનય થાય તેવી રીતે વર્તવું નહિ.

૧૮--વાળાકુંચીઓમાં પાણી ભરાઈ
રહેવાથી જીવની ઉત્પત્તિનો સંભવ છે, માટે
તેને ખરાખર સ્વચ્છ કરી સૂકાઈ જાય તેમ
કરવું.

**કાજો વગેરે પરચુરણ કાર્ય કર-
નારના કામકાજની તપસીલ.**

૧--દેહરાસર ખુલ્લે ત્યારથી દેહરાસર
મંગલિક થતા સુધી હાજર રહેવું જોઈએ
એ વાતમાં બેઠરકારી રાખવી નહિ.

૨--સવારમાં આવતાંજ પાણી રાખવાની

જગ્યા, કેસર ઘસવાની જગ્યા, અને દેહરા-
સરના રંગમંડપ વગેરેની જગ્યાએથી કચરો
સાફ કરવો. તથા પક્ષી વગેરેની વિષ્ટા
પડી હોય તે દૂર કરવી. (કાળે બનતા સુધી
ઉનના હંડાસનથી, અથવા મુલાયમ મોર-
પીછના હંડાસનથી, અથવા દક્ષિણના મુલા-
યમ ઘાસની સાવરણીઓથી, અથવા શણ-
ની પૂજણીઓથી લેવો જોઈએ.)

૩—કાળે લીધા બાદ કુંડીઓ પાણી
ભરવાના હાંડા, કલશો, રકાબીઓ, વાડ
કીઓ વગેરે પૂજાના ઉપયોગમાં આવતાં
વાસણો પૂજાને ધોઈ નાખવાં, અને યોગ્ય
સ્થાને મૂકવાં.

૪—એકઠો કરેલો કચરો ગમે તેમ ન-
હિં ફેંકી દેતાં દેહરાસર બહાર જીવરક્ષા
થાય તેવી યોગ્ય જગ્યાએ નાખવો.

૫—ત્યાર બાદ દીવીઓ, ફાનસ, ધૂપ ધાણું, કોડીઆં વગેરેમાંથી વાચી દીવટ, ઘી, બત્તી રાખ વગેરે કાઢી લઈને તે વસ્તુઓ સાફ કરવી. જો પાણીથી માંજવી ન બની શકે તો લૂગડાથી પણ લૂછીને સાફ કરવી અને દેહરાસર મંગલિક થતી વખતે પણ તે વસ્તુઓ સાફ કરીને મૂકવી.

૬—ત્યારબાદ દરેક ગભારા આગળ ધૂપધાણું (અથવા ધૂપ રાખવાનું બીજું કોઈ પાત્ર) અને રંગમંડપમાં પાટ પાટલા વગેરે કોઈના પગમાં ન આવે તેવી રીતે યોગ્ય સ્થાને ગોઠવવા.

૭—ત્યારબાદ દરેક મુખ્ય ગભારા બહાર નજીકમાં સર્વની દ્રષ્ટી પડે તેવી યોગ્ય જગ્યાએ ફાનસમાં અથવા ઠાંકણીવાળા કોડીઆમાં દીવી ઉપર દીવો કરવો. અને

તે દીવાની જોડેજ અગરબત્તીનું વાસણ,
તથા ધીનું વાસણ રાખવું. (ધીનું વાસણ
ઢાંકવાનો અવશ્ય જ્યાલ રાખવો) કે જેથી
વગર નાહિલાને પણ દીવો ધૂપ કરવાનું
અને ધી પૂરવાનું સુગમ થાય.

૮—દરેક મુખ્ય ગભારા આગળનો
દીવો દેહરાસર સવારે ખુલ્લુ મુકે ત્યારથી
મંગલિક થાય ત્યાં સુધી, અને ઉપર ની-
ચેના ગભારાઓ આગળ ત્યાંનો પૂજારી
પૂજા-આરતી-દીવો-ધૂપ કરવા આવે ત્યા-
રથી તે જાય ત્યાં સુધી દીવો ચાલુ રહે
તેટલુંજ ધી પ્રથમ પૂરવું. અને જરૂર પડે
તો વચમાં વચમાં તપાસીને જોઈતું ધી પૂ-
રવું, પણ પ્રથમથીજ ઘણું ધી પૂરવું નહીં.
એ પ્રમાણે કરવાથી ધીનો ણિગાડ થશે
નહિં. તથા જરૂર સિવાય ઘણા દીવા કર-

વા નહિં.

૬—કેસર ઘસવા વગેરેની જગ્યાએ પાણી, કેસર, ઘી, અગરબત્તી દીવાસળી, રૂ વગેરે જે જે વસ્તુ જ્યાં રહેતી હોય તેની દરેક વખતે તપાસ કરી જોઈતી ચીજ મુકવા ખ્યાલ રાખવો; કારણ કે તેવી ચીજો કોઈ વખત હાજર હોય તો કેટલાએક ભાઈઓ આળસ અને ઉતાવળને લીધે તે ચીજો વિનાજ ચલાવી લેછે, તેમ બનવા નપામે. તથા તે ચીજોનાં વાસણો કંઈક વખત ઉઘાડાં રહી જાય છે તો તેમાં કચરો અને જીવજંતુ પણ પડે છે, માટે તે વાસણો ઢાંકવાનો ખ્યાલ રાખવો.

૧૦—કોઈપણ વખત ન્હાયા વિના ગભારામાં જવું નહિ, અને કોઈ ગભારામાંથી ચીજની જરૂર પડે તો પૂજારી અથવા કોઈ

શ્રાવક પાસે મંગાવી લેવી.

૧૧—અંગલૂહણાં, પાટલૂહણાં, સર્વ ગ-
ભારાઓમાં પૂજ થઈ રહ્યા પછી સુકાયા
બાહ નરમ રહે તેવી રીતે કોઈ અડકે નહિ
એવી યોગ્ય જગ્યાએ સૂકવી દેવાં. પરંતુ
ઘોયા ખેડાં અથવા ઘોયા પછી પણ તેને
જમીનપર નહિ મૂકતાં જમીનથી ઉંચે સ્થ-
ળે અથવા કોઈ વાસણમાં રાખવાં. તથા
તેને પોતાના શરીરે કે કપડે અડકાડવાં
નહિં, અને તે ઘોયેલું પાણી ખાળમાં
ભીંતમાં કે છત વગેરે સ્થાને નહિ નાખતાં
દેહરાસર બહાર તુર્ત સૂકાઈ બચ તેવી નિ-
શ્ચેવ છૂટી જગ્યામાં છૂટું છૂટું રેડી દેવું.

૧૨—હવણજગમાં વરખ, કુલ, ચોખા,
વગેરે જે લઈ શકાય તેમ હોય તો તે લઈને
તે પાણી એક અંગલૂહણાથો ગાળીને પર-

ઠવવાની જગ્યાએ છૂટું છૂટું રેડવું. જેથી બીજા ત્રસ જીવો અને વનસ્પતિની ઉત્પત્તિ થાય નહિ, કારણ કે તે પાણી એક જગ્યાએ ભેગું કરી વારંવાર ત્યાંજ રેડવાથી જીવોની ઉત્પત્તિ થઈ જલદી વનસ્પતિ ઉગી નીકળે છે. તથા કોઈના પગ તળે ચંપાય તેવી જગ્યાએ તે ન્હવણુ જળ ન રેડવું જોઈએ.

૬૩--જ્યાં જ્યાં ઘણા ગભારા હોય છે, ત્યાંનું ન્હવણુ જળ એકઠું કરી રેડવામાં આવે છે, તે દરમ્યાન તેમાં માખી વગેરે જીવો પડીને વિનાશ પામે છે. માટે જે જે ગભારાનું ન્હવણુ જળ તૈયાર થાય કે તુર્તજ તે પરઠવી દેવાનો ખ્યાલ રાખવો, અને જો સર્વ એકઠું કર્યા બાદ પરઠવવું હોય તો પ્રથમના ન્હવણુને બરાબર ઢાંક

વાની કાળજી રાખવી. અને કાર્યવાહકોએ પણ તેવાં ઢાંકણાંવાળાં વાસણુ રાખવાં જોઈએ.

૬૪--ઉંદર, ગિરોલી, માખી, કબૂતર, વગેરે કોઈપણ જનાવર, જનાવરનું કંત્રેવર, અથવા હાડકું વગેરે દેહરાસરના કોઈપણ ભાગમાં પડયું હોય તો તે ઉઠાવી લઈ દેહ રાસર બહાર દૂર લઈજઈ ઉકરડા વગેરે સ્થાને નાખી આવવું. અને આવીને પુનઃ સ્નાન કરવું.

૧૫--દેહરાસર મંગલિક થતી વખતે દેહરાસરથી ઘેર જતાં નીચેની બાબતોપર અવશ્ય કાળજી રાખવી જોઈએ.

૧-ખીજી વખતનો કાળો લેતી વખતે બાળીઓ, ભીંતો, બારીઓ, વગેરે જગ્યાએ જો બાળાં વગેરે રહી ગયાં હોય તો દૂર કરી કાળો લઈ લેવો, અને કાળમાં

ચોખા, બદામ, સોપારી, વગેરે હાથ તો કોઈ જીવજંતુ ન ચડે તેવી ચોગ્ય જગ્યાએ મૂકી દેવાં. તથા રંગમંડપમાં પડેલાં ધુપીયાં પાટ પાટલા વગેરે કોઈના પગમાં ન આવે તથા ભાગે નહિ તેવી જગ્યાએ મૂકી દેવાં.

૨-ઉપર મુજબ ખારીઓ જાળીઓ વગેરેને હંમેશાં સાફ રાખવાં, અને કદાચ તેમ ન બને તો ચાલુ ઉપયોગવાળી જગ્યાએથી તો હંમેશાં કાળે લેવોજ નોંધએ અને બીજી જગ્યાઓમાંથી વધુમાં વધુ અઠવાડીએ અઠવાડીએ તો કાળે લેવોજ નોંધએ. તથા જે ગભારા આગળ ઉતરેલાં પુલ વગેરે પડ્યાં હાથ તે રોજ લેઈ લેવાં.

૩-બદામ સાકર વગેરે ચીનેપર ફીડી વગેરે ન ચડે તે માટે તેવી ચીને રાખવાને

ઠાંકણાવાળા ડખા અથવા લાકડાની પે-
ટીએ અથવા તેવાં બીજાં સાધનો રાખ-
વા કાર્યવાહકોએ ખ્યાલ રાખવો જોઈએ.

૪-પૂજા કરતાં વધેલું કેશર, તથા વાસ-
ણોમાં વધેલું પાણી વગેરે વાશી ન રહે
માટે હંમેશાં કાઢી નાખવું.

૫-ફાનસ, કોડીયાં, આરતી, મંગલદીવો,
ઠાંકણાં, રકાબી, વાડકીઓ, ખાલી વાસણો
વગેરેને દરરોજ માંજીને યોગ્ય સ્થાને
મૂકવા ખાસ કાળજી રાખવી.

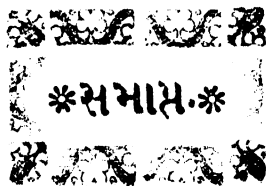
૧૬=-કોઈ વખતે વરસાદનું પાણી દેહ
રાસરના કોઈ ભાગમાં રહી ગયું હોય તો
બીજે દિવસે સવારે બનતા પ્રયત્ને શિશ્ન-
તાથી તે પાણી બહાર વરસાદના પાણી
લેણું અથવા ધૂળ રેતીવાળી જગ્યામાં રેડી
દેવું.

૧૭--કોઈપણ દર્શન પૂજા કરનાર શ્રાવક અથવા પૂજારી તરફથી કંઈપણ કામ બતાવવામાં આવે તો પોતાના હાથમાં ચાલતું કાર્ય પૂર્ણ કરીને અથવા બગડે તેમ ન હોય તો બાકી રાખીને અથવા બીજી યોગ્ય ગોઠવણ કરીને તે કાર્ય કરી આપવું જોઈએ. પરંતુ ચાલુ કામ બગડતું રખાતું મૂકવું નહિ; અને બતાવેલા કાર્ય માટે બેઠકારી પણ રાખવી નહિ. બતાવેલું કાર્ય ખાસ ઉતાવળનુંજ હોય તો ચાલુ કાર્ય ન બગડે તેવી રીતે છોડીને પણ તે કરી આપવું જોઈએ.

૧૮--કેસર ઘસવાની જગ્યાએ હાથ ધોવા વગેરેનું પાણી એકઠું થાય છે તે ઘણો વખત પડી રહેવાથી તેમાં માખી વગેરે જીવોનો વિનાશ થાય છે. માટે તે પાણી વખતો-

વખત દેહરાસર બહાર યોગ્ય જગ્યાએ રેડી
દેવાનો ઉપયોગ રાખવો જોઈએ.

૧૯--કોઈ સ્ત્રીને દેહરાસરમાં ઋતુ પ્રાપ્ત
થયેલ (અટકાવ આવેલ) હોય, અથવા
કોઈ બાળકે ઝાડો પેશાબ કરેલ હોય તો
તે જગ્યા તુર્તજ પ્રથમ પાણીથી સાફ કરી
દુધથી ધોઈ નાખવી. ત્યારબાદ તે જગ્યાએ
દશાંગ વગેરેનો ધૂપ કરવો, (તે સંબંધિ
અર્થ આશાતના કરનારે આપવું, ને જો
તે ન આપે તો છોટ્ટે દેહરાસરના અર્થે
પણ તે આશાતના દૂર કરવી.)

॥ જિનેન્દ્ર સંબંધિ સાધારણ જ્ઞાન ॥

(૫૦ ચંદુલાલ.)

હે જીજ્ઞાસુઓ ! આ જગતમાં અનંત જીવો છે, તે સર્વે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર ગુણવડે એક સરખા હોય છે, માટે શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાન અને આપણે પણ જ્ઞાન દર્શનાદિક ગુણવડે એકસરખાજ છીએ, તો શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાન પૂજ્ય અને આપણે પૂજક,—શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાન ત્રણ જગતના સ્વામિ અને આપણે સેવક—શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાન પરમાત્મા અને આપણે બાહ્યાત્મા—શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાન અનન્ત-જ્ઞાની અને આપણે અજ્ઞાની—શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાન ક્યેય અને આપણે ક્યાતા. ઇત્યાદિ ઘણા મોટા તક્ષાવત હોવાનું કારણ શું હશે ?

તે સંબંધિ વિચાર કરતાં અને ગુરુગમથી
 અનુભવ મેળવતાં માલૂમ પડશે કે આ
 આત્મા અનંત શક્તિવાળો છે, પરન્તુ અ-
 નાદિકાળથી કર્મના પ્રભાવે આ સિંહ સરખો
 આત્મા પણ એક બકરા તુલ્ય નિર્બળ
 બની ગયો છે, શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાન પણ
 પ્રથમ આપણા સરખા સકર્મજ હતા,
 પરન્તુ તેઓએ પોતાના આત્માનું 'સ્વરૂપ
 ઓળખી સિંહની પેઠે શક્તિનો વિકાશ કરી
 અનાદિ કાળથી લાગેલાં કર્મને એક ક્ષણ
 માત્રમાં ત્રાડી નાખી સંપૂર્ણ આત્મસ્વરૂ-
 પનો વિકાશ કરી પરમાત્મા રૂપ થયા,
 અને આપણે હજી આત્માની શક્તિનો વિ-
 કાશ કરી શક્યા નથી, અને આત્મશક્તિને
 વિકાશ કરવાનો જોઈએ તેવો અથાગ પરિ-
 શ્રમ કરતા પણ નથી, તેથી હજી સુધી

આપણે તેવાજ નિર્જળ કાયમ રહ્યા છીએ.

શંકા—જડ એવાં કર્મોએ સિંહ સર-
ખા સચેતન આત્માના સ્વરૂપને નષ્ટપ્રાય
(નહિં સરખું) કરી દીધું છે. તો આત્મા
કરતાં પણ કર્મજ બળવાન હોવું જોઈએ,
અને જો તેમજ છે તો બળવાન એવા
કર્મને હઠાવવામાં આત્માની શક્તિ શું કરી
શકે ? અથવા અમને કહો કે આત્મા બ-
ળવાન છે કે કર્મ બળવાન છે ?

ઉત્તર—હે જાણુ બંધુઓ ! આપનો
એતર્ક સત્ય છે, પરંતુ જ્યાં સુધી આત્મા
રૂપી સિંહે પોતાનું પરાક્રમ પ્રગટ કર્યું નથી
ત્યાં સુધીજ કર્મનું બલવત્તરપણું છે. શ્રી
સર્વજ્ઞ કહે છે કે--કથથ ય જીવો
બલિઓ, કથથ ય કમ્માવિહંતિ બલિયાઈ

(=કોઈક વખત જીવ બળવાન છે, અને કોઈક વખત કર્મ બળવાન.) માટે આત્મા અલિપ્ત થતાં જરૂર કર્મોનો વિનાશ થાયછે. માટેજ જિનેન્દ્ર ભગવાને પોતાની આત્મશક્તિનો વિકાસ કરી કર્મોનો નાશ કરવાથી શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાન પૂજ્ય અને આપણે પૂજક, શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાન પરમાત્મા અને આપણે બાહ્યાત્મા. ઇત્યાદિ મોટા તક્ષાવતવાળા છીએ. માટે એવા જિનેન્દ્ર પરમાત્માના અવલંબનથી આપણે પણ કોઈને કોઈ વખતે આત્મશક્તિનો વિકાસ કરી શ્રી જિનેન્દ્ર તુલ્ય થઈ શકીએ એ હેતુથી શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાનની પૂજા ભક્તિ કરવી યોગ્યજ છે.

આ અંથ મંગાવનારે અંથની કિંમત આ
 આના અને પોસ્ટેજનો એક આનો મલી ન
 આના પ્રથમ મોકલવાથી એક નકલ મોકલવામ
 આવશે. પરંતુ વી. પી. થી મોકલી શકાશે નહિ
 રથાનિક ગૃહસ્થોને આ અંથ શ્રી વ
 વિદ્યોત્તેજક સભામાંથી મળશે.

આ અંથ મલવાનું ઠેકાણું-
 પં० ચંદુલાલ નાનચંદ
 મું પાલણપુર,
 મું શ્રી વીરવિદ્યોત્તેજક સભા.
 પત્ર વ્યવહાર પણ એજ સરનામે કરવો.

